

ปริวรรตสมุดไทยพระคัมภีร์ข้างของวัดลาด ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

โดย

นางสาวพัชราภรณ์	อิทธิฤทธิ์	๖๐๔๑๐๑๕๑๗
นางสาวสมฤทัย	ฉิมอ่อง	๖๐๔๑๐๑๕๒๑
นายสุธีร์	ผ่องดี	๖๐๔๑๐๑๕๓๐

รหัสชั้นเรียน ๖๐๔๑-๐๑/๕ สาขาวิชาภาษาไทย

เสนอ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์แสนประเสริฐ ปานเนียม

งานวิจัยเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาการวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี (๑๕๔๓๒๐๔)

ภาคเรียนที่ ๑

ปีการศึกษา ๒๕๖๒

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ปริวรรตสมุดไทยพระคัมภีร์ช่างของวัดลาด ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

โดย

นางสาวพัชรภรณ์	อิทธิฤทธิ์	๖๐๔๑๐๑๕๑๗
นางสาวสมฤทัย	ฉิมอ่อง	๖๐๔๑๐๑๕๒๑
นายสุธีร์	ผ่องดี	๖๐๔๑๐๑๕๓๐

รหัสชั้นเรียน ๖๐๔๑-๐๑/๕ สาขาวิชาภาษาไทย

เสนอ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์แสนประเสริฐ ปานเนียม

งานวิจัยเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี (๑๕๔๓๒๐๔)

ภาคเรียนที่ ๑

ปีการศึกษา ๒๕๖๒

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

คำนำ

การจัดทำปริญญัตถสมุดช้อยเรื่องพระคัมภีร์ช่าง ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาการวรรณกรรมท้องถิ่น เพชรบุรี (๑๕๕๒๐๔)ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๒ คณะผู้จัดทำสันนิษฐานว่าสมุดช้อยฉบับนี้เป็นฉบับ คัดลอกเนื่องจากลายมือที่ใช้ในการบันทึกมีความหลากหลาย

จุดประสงค์ของผู้บันทึกเพื่อศึกษาความรู้ในเรื่องการจัดการรักษาโรคซางที่เกิดขึ้นกับมารดาและเด็ก ลักษณะอาการต่างๆที่เกิดขึ้น และศึกษาวิธีการรักษาโดยใช้ยาที่ปรุงจากสมุนไพร

ผู้จัดทำได้เลือกหัวข้อปริญญัตถสมุดช้อยฉบับนี้เนื่องจากเป็นเรื่องที่น่าสนใจ รวมทั้งได้เห็นถึงภูมิปัญญา ของคนในอดีตที่มีความสามารถในการเขียนเอกสารโบราณ และถ่ายทอดความรู้การรักษาโรคซางได้เป็นอย่างดี ถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังไว้ศึกษาหาความรู้ ผู้จัดทำจึงต้องขอขอบพระคุณเจ้าอาวาสวัดลาด ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ที่ให้ความอนุเคราะห์ให้สำเนาพระคัมภีร์ช่างเล่มนี้มาให้ผู้จัดทำได้ศึกษาและต้อง ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์แสนประเสริฐ ปานเนียม ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษาและให้ ข้อเสนอแนะต่างๆ ตลอดจนงานเล่มนี้สำเร็จลุล่วง ผู้จัดทำขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้จัดทำหวังว่าการจัดทำปริญญัตถสมุดช้อยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านที่มีความสนใจ นักเรียน นักศึกษา ที่ต้องการศึกษาเรื่องนี้ หากผิดพลาดประการใดขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
บทนำ	๑
วิเคราะห์คุณค่าพระคัมภีร์ซาง	๒
คุณค่าด้านเนื้อหา	๒-๓๐
คุณค่าด้านการใช้ภาษา	๓๐-๔๙
คุณค่าด้านสังคม	๕๐-๕๖
การปริวรรตพระคัมภีร์ซาง	
หน้าต้น	๕๗-๘๐
หน้าปลาย	๘๑-๘๗
รูปภาพสมุดช่วยพระคัมภีร์ซาง	๘๘-๑๔๑
บรรณานุกรม	ค

บทนำ

ตำรายาพระคัมภีร์ช่างฉบบันนี้ที่ได้นำมาปริวรรตเป็นฉบบของวัดลาด ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

ศูนย์ข้อมูลคติชนและวรรณกรรมลายลักษณ์ ชั้น ๖ ตึก ๒๓ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีได้ไปทำสำเนาเก็บไว้ กลุ่มข้าพเจ้าจึงได้ขอคัดลอกสำเนาจากศูนย์ข้อมูลคติชนและวรรณกรรมลายลักษณ์ เพื่อการศึกษาในรายวิชาการวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี (๑๕๔๓๒๐๔) เนื่องจากเนื้อเรื่องมีความน่าสนใจ และเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง

พระคัมภีร์ช่างเล่มนี้ได้ถูกบันทึกเป็นสมุดข่อยขาว มีขนาดความกว้าง ๑๑. ๕๐ เซนติเมตร ความยาว ๓๕ เซนติเมตร และความหนา ๓๖ เพนิก เขียนตัวอักษรด้วยเส้นหมึกตัวอักษรสีดำ ในหนึ่งหน้าบันทึกไว้หน้าละ ๖ บรรทัด ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่วัดลาด ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ต้องขอกราบขอบพระคุณเจ้าอาวาสวัดลาด ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรีที่ให้ความอนุเคราะห์ทำสำเนาสมุดข่อยเล่มนี้มาให้ผู้จัดทำได้ศึกษา สมุดข่อยเล่มนี้เริ่มต้นบทใหม่จะมีเครื่องหมายฟองมันเป็นตัวกำหนด ลักษณะรูปแบบในการเขียนเป็นร้อยแก้ว เรียบเรียงโดยเขียนจากด้านซ้ายไปด้านขวาของหน้ากระดาษ มีรูปภาพประกอบในการอธิบายการกำเนิดแม่สะพั้นและช่างข้างขึ้นกับช่างแรม และอธิบายการกำเนิดช่างและการรักษาไปจนตลอดทั้งเล่ม

เนื้อหาของสมุดข่อยเล่มนี้ประกอบไปด้วยหน้าต้นและหน้าปลาย ในส่วนของหน้าต้นเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงยาแก้ลม ให้แก้ด้วยรากละอองพระบาท จากนั้นกล่าวถึง คาถาสำหรับปิดแม่สะพั้นทั้งสิบสองเดือน และอธิบายรูปลักษณะของนางทั้งสิบสองตัวโดยใช้ภาพวาด และบอกชื่อนางทั้งสิบสองนาง เช่น นางนทสะนัน นางพาสีระ นางม้คคะปาตา นางเอี่ยมจัก นางอรดี นางคชสีห์ นางสังกรณีย์กัษ เป็นต้นนอกจากนี้ยังบอกถึงสถานที่ของดินที่นำมาปั้นแม่สะพั้นในแต่ละเดือน และบอกชื่อสมุนไพรที่นำมาปิดแม่สะพั้นนั้นครบ ๑๒ เดือน บอกจุดตำแหน่งที่เกิดของช่าง โดยใช้รูปภาพในการอธิบายซึ่งในแต่ละช่างจะมีแม่ช่าง และบริวารประจำอยู่แตกต่างกัน ส่วนในหน้าปลาย กล่าวถึงยารักษาโรคต่าง ๆ ที่ใช้ในการรักษาโรคต่างในเด็ก เช่น ยาเขี้ยว น้อยแก้ตานช่างทั้งปวง ยาเขี้ยวขนาน ๑ แก้ช่างแดง ยาเขี้ยวขนาน ๒ แก้ได้สารพัดทุกประการและตัวยาสมุนไพรทั้งหลายแต่ละสำหรับซึ่งรักษาอาการต่าง ๆ ที่ปรากฏในแม่และเด็ก

ลักษณะคำประพันธ์

พระคัมภีร์ช่าง ฉบบันนี้เป็นการเรียบเรียงถ้อยคำแบบร้อยแก้ว เป็นความเรียงตลอดทั้งเล่ม

วิเคราะห์คุณค่าพระคัมภีร์ชาง

๑. คุณค่าด้านเนื้อหา

๑.๑ เนื้อเรื่อง เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระคัมภีร์ชางเป็นฉบับคัดลอกที่มีผู้เขียนมากกว่า ๑ คน บอกถึงลักษณะของชางต่างที่เกิดขึ้นในเด็ก แบ่งเป็นหน้าต้นหน้าปลาย มีเนื้อความดังนี้

เนื้อเรื่องหน้าต้นของคัมภีร์ชาง

เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงยาแก้ลม ให้แก่ด้วยรากละอองพระบาท จากนั้นกล่าวถึงคาถาสำหรับปิดแม่สะพันทั้งสิบสองเดือน และอธิบายรูปลักษณะของนางทั้งสิบสองตัวโดยใช้ภาพวาด และบอกชื่อนางทั้งสิบสองนาง ดังนี้คือ นางนทสนั่น นางพาสีระ นางมคคะปาตา เม็ด นางเอี่ยมจ๊ก นางอรวดี นางคชสีห์ นางสังกรณียักษ์ นางสา นางอังสะ นางชิต นางชี นอกจากนี้ ยังบอกถึงสถานที่ของดินที่นำมาปั้นแม่สะพันในแต่ละเดือน และบอกชื่อสมุนไพรมานำมาปิดแม่สะพันนั้นครบ๑๒ เดือน บอกจุดตำแหน่งที่เกิดของชาง โดยใช้รูปภาพในการอธิบาย มีสองภาพด้วยกัน แบ่งเป็น ข้างขึ้น เริ่มตั้งแต่ ขึ้น ๑ค่ำ ไปจนถึง ขึ้น ๑๕ ค่ำ และข้างแรม เริ่มตั้งแต่ แรม ๑ค่ำ ไปจนถึงแรม ๑๕ ค่ำจากนั้นบอกลักษณะชาง ที่ขึ้น ๗ วัน ๗ จำพวก ประกอบด้วย ชางไฟ ชางน้ำเต้า ชางแดง ชางขุม ชางวัว ชางข้าง ชางขโมย ซึ่งในแต่ละชางจะมีแม่ชาง และบริวาร ประจำอยู่แตกต่างกันดังนี้

วันอาทิตย์ ชางไฟ จะมีแม่ชาง ๔ หัว บริวาร ๑๔ หัว

วันจันทร์ ชางน้ำเต้า ไม่มีแม่ชาง แต่มีหัว ๙ หัว

วันอังคาร ชางแดง มีแม่ชาง ๖ หัว มีบริวาร ๗๒ หัว

วันพุธ ชางขุม มีแม่ชาง ๔ หัว มีบริวาร ๕ หัว

วันพฤหัสบดี ชางวัว มีแม่ชาง ๔๔ หัว มีบริวาร ๕ หัว

วันศุกร์ ชางข้าง มีแม่ชาง ๑๕ หัว มีบริวาร ๘๐ หัว

วันเสาร์ ชางขโมย มีแม่ชาง ๙ หัว มีบริวาร ๔๔ หัว

จากนั้นกล่าวถึงอาการชางแดงที่แสดงออกตาม อายุ ตั้งแต่ อายุ ๑ วัน ๒ วัน ๓ วัน ไปจนถึง ๑ ปี ๒ ปี โดยอธิบาย ลักษณะอาการของชางแดง ว่าเป็นเพราะเสลด เพราะลม เพราะกำเดา เพราะโลหิต และเพราะธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งถ้าลักษณะอาการเป็นเพราะธาตุดิน ให้แก้โดยกินยารสหวาน ถ้าเป็นเพราะธาตุไฟ ให้แก้โดยเอายาที่เผ็ดร้อนให้กิน ถ้าเป็นเพราะธาตุน้ำ ให้เอายาที่เค็มให้กิน และถ้าเป็นเพราะธาตุลม ให้เอายาที่ฝาดให้กิน นอกจากนี้ได้กล่าวถึงธาตุอากาศ ถ้าเป็นเพราะธาตุนี้ให้แก้โดยกินยารสขม จากนั้นกล่าวถึงข้อห้ามเมื่อมีอาการใช้ในเด็กทั้ง ๑๒ เดือน เป็นดังนี้

- ถ้าเด็กเป็นไข้ในเดือนอ้ายเดือนยี่ เดือนสามเดือนสี่ จะทำให้ปากเขียว

- ถ้าเด็กเป็นไขในเดือนห้า เดือนหก เดือนเจ็ด เดือนแปด ห้ามไม่ให้กินหวาน ทุกชนิด
- ถ้าเด็กเป็นไขในเดือนเก้า เดือนสิบ เดือนสิบเอ็ด เดือนสิบสอง ห้ามกินเนื้อดิบๆ และปลา มีเกล็ด

ห้ามกินเนื้อ ๑๐ ชนิดคือ เนื้อหมู เนื้อจระเข้ เนื้อพาน เนื้อเสือ เนื้อช้าง เนื้อกระทิง เนื้อเป็ด ปลา เนื้อเหยี่ยว เนื้อปลากะเบน เนื้อกระบือ เนื้อเหล่านี้เป็นของแสลง และกล่าวถึงวิธีแก้ชางชนิดต่างๆ โดยการใช้สมุนไพรหลายชนิดประกอบกันในการรักษา ซึ่งชางแต่ละชนิดที่กล่าวไว้มีดังนี้คือ ชางแดง ชางตาลขโมย ชางขุม ชางเขม่า ชางตาล ชางไฟ ชางแก้ว ชางที่ขึ้นฝ่ามือฝ่าตีนแดง ชางที่ทำให้ตกมูกตกเลือด ชางที่ลงท้องเป็นน้ำควาปลา ชางที่ขึ้นลิ้นหิวเป็นฟองฝาย ชางที่ทำให้ปากแดงลงเลือด ตื่นเย็น ชางที่ทำให้ตกมูกขาวดั่งฝ้าย ชางวันอาทิตย์ ชางควาย ชางน้ำค่าง จากนั้นกล่าวถึงชื่อยาที่ใช้รักษาชาง ดังนี้ คือ ยาประสะน้ำมัน ยาแก้กินข้าวกินนมมิได้ ยาต้ม ยาแก้ลม ๒ ขนาน ยาขโลมชางทั้งปวง ๒ ขนาน ยาแก้สรรพชางทั้งปวง ๗ ขนาน ยาแก้แกงแก้วเลี้ยงกุมาร ยาประจำท้องเป็นอายุวัฒนะ ยาทาท้อง ยาแก้ท้องขึ้น ยาชางแก้ขึ้นเหงาท้องเน่า ยาแก้ปากเหม็น ยาแก้ชางทั้งปวง ยากวาดชาง ๖ ขนาน เมื่อรักษาชางที่กล่าวมาข้างต้นแล้วจะต้องท้องมนต์ปิดชาง โดยใช้มนต์ คือ “กูจะอมพันเป็นลมเป็นไฟไปนาพิขแล่งพิขเลือดอันเย็นและเหม็นเนาพิขหมาบ้าพิขกูจะฆ่าปีนยาอันชะแลง กูจะพันชางแดงแลชางขโมยและลงท้องและกระทำพิขขึ้นที่ต้นลิ้นชางขมื่นขึ้นต้นคอตมะอียปากดำกูจะพันด้วยน้ำสุรามะริด โอมมะสิทธิสวะหะ เสกใส่ไฟหลาย” ต่อไปคือยากวาดชางอีก ๒ ขนาน ยายานวอ ยาถ่ายชาง ยาแก้กาฬ ในการกล่าวถึงชื่อยาทั้งหมดนี้ จะพูดถึง สำหรับของตัวยา วิธีการใช้ และแต่ละตัวยายใช้แก้อาการชางในลักษณะต่างๆ เพื่อรักษาชางในลักษณะต่างๆ จากนั้นกล่าวถึงวิธีรักษาชาง ถ้าแพทย์จะรักษาให้พิจารณาตามอาการชางที่ปรากฏ แบบแผนนี้เอามาจากคัมภีร์อภัยสันตา ให้แพทย์ดูให้เที่ยงแท้เข้าใจ ซึ่งกล่าวไว้ว่า ยาแก้ชางไฟ ที่เกิดคู่กับชางแดง จะมีลักษณะ คือหญิงออกข้างซ้าย ชายออกข้างขวา ใช้ครีบทัดละอองพระบาท ชางไฟจะมีลักษณะ หัวแดงตีนเหลือง ชางปวงมีลักษณะเป็นชางที่ร้ายนัก เกิดขึ้นตั้งแต่ในแก้ววันเหลืองพันกำหนดอกมา ๑๐ วัน ให้แก้ตามเอกโท กล่าวถึงการเกิดโรค ในปีนักษัตรประจำตัวของเด็กซึ่งแบ่งการรักษาเป็นคู่ๆ โดยใช้สมุนไพรที่แตกต่าง ดังนี้คือ

ปีชวดปีมะโรง คือเทวดาผู้ชาย ปีมะเมียปีมะแม คือเทวดาผู้หญิง ปีฉลูปีมะเส็ง คือมนุษย์ผู้ชาย ปีกุนปีเถาะ คือมนุษย์ผู้หญิง เมื่อเป็นไข้ให้รักษาตามสำหรับยาที่ได้อธิบายไว้

เนื้อเรื่องหน้าปลายคัมภีร์ชาง

กล่าวถึงยาขนานต่างๆที่ใช้ในการรักษาโรคชางในเด็ก ดังนี้ ยาเขี้ยวน้อยแก้ชางทั้งปวง ยาเขี้ยวขนาน ๑ แก้ชางแดง ยาเขี้ยวขนาน ๒ แก้ได้สรรพทุกประการ ยาเหลืองน้อยแก้ชางชาง ยาเหลืองใหญ่ ยาเหลืองเอกแก้ชางวัวเอก ยาแดงใหญ่ ๑ แก้ชางขโมยทั้งปวงแก้กระหม่อมและละอองพระบาททั้งปวงแดงใหญ่๒แก้ตาลชางทั้งปวง ยาแดงน้อย ๑ แก้ชางอ่อนได้ๆ ยาแดงน้อย๒ แก้ชางแก้

กาฬ ยาขาวแก้ซางแก้ซางแก้กาฬ ยาดำแก้แก้ซางเอกโทแก้วงสารพัด ยาดำใหญ่ ๑ แก้ไข้ทั้งปวง ยาดำใหญ่ ๒ แก้ซางทั้งปวง ยาแก้ซางทั้งปวง ๗ ขนาน ยาทองเนืองาม ยาตรีผลา ยาหอม ยามหานิลแก้ซาง ยาประทานแพทย์แก้ฝีดาษ ยามหาคงคาใหญ่แก่นอนไม่หลับแสบอก ยาลักษณะมหาวงศ์ ๑ แก้ซางขึ้นในอก ยาลักษณะมหาวงศ์ ๒ แก้ซางขึ้นคอ ยาซางแก้สะอึกยาต้มแก้ซางตานขโมย ยาที่ใช้คู่กับยาทองเนืองาม ยาต้มแก้ซางตานขโมย ๓ ขนาน ยาถอนเสมหะหอม ยาแก้พิษตานซางทั้งปวง ยาต้มแก้ซางตาลขโมยตกมูกตกเลือด ยาประสะบำรุงธาตุ ยาแก้ละอองพระบาท ยาจุดซาง ยาแก้ตากออก ยาทิพย์โอสถใหญ่ ยาแก้ตานซางเด็กๆ ยาแก้เชื่อม ยาแก้สลับแก้ตัวร้อน ยาแก้ขัดเบา ยามุตตะกิด ยาแก้สะอึก ทั่วยาทั้งหลายแต่ละสำหรับซึ่งรักษาอาการซางต่างๆที่ปรากฏในเด็ก

๑.๒ ประเด็นเนื้อหาในพระคัมภีร์ซาง ประกอบไปด้วย

๑.๒.๑ ชื่อแม่ซางตามเดือนเกิด มีรายละเอียดดังนี้

เดือน	ชื่อ	ลักษณะ	วิธีแก้
เดือนอ้าย	เมียดสะพัน	ดินที่ทางสองแพรกมาปั่นเป็นรูปหัวแดงตัวดำตีนเหลือง มือนั้นให้ขาว	เอาใบหนาดมาปิดหาย
เดือนยี่	นางอังสะพัน	เอาดินที่ได้ศาลามาปั่นเป็นรูปหัวเหลืองตีนแดงตีนขาวมือดำ	ปิดด้วยใบหมาก
เดือน ๓	นางชิตสะพัน	เอาดินได้บันไดมาปั่นเป็นรูปหัวขาวตีนตัวเหลืองมือแดง	ปิดใบสันพร้าวหอม
เดือน ๔	นางชีสะพัน	เอาดินที่ได้บันไดมาปั่นเป็นรูปหัวขาวตัวเหลืองมือแดง	เอาใบสันพร้าวหอมมาปิด แล้วให้แทรกไพลพ่นตามทิศสะพัน
เดือน ๕	นางนทสะพัน	จะพ่นให้เอา...ปึกดำ	ให้เอาไพลมาพ่นตามทิศสะพันเข้าประจำเดือน ๕
เดือน ๖	นางพาสีระสะพัน	หัวเหลืองตัวแดง ปั่นด้วยหญ้าแพรก	เอาใบไพลมาฝนไว้ก่อน ตามเถิด อยู่ทุกเดือน ทำเหมือนกัน
เดือน ๗	นางเอี่ยมจักสะพัน	เอาดินในเสมา มาปั่นเป็นรูปหัวขาว ตีนขาวมือเขียว	ปิดด้วยใบคนที่สอ...

เดือน ๘	นางมัทคะปาตา	เอาดินที่จอม ปลวกมาปั้นรูปหัวแดงตัว เหลือง	ปิดด้วยใบส้มป่อย
เดือน ๙	นางอรดีสะพั้น	เอาดินหนทางสามแพรกมา ปั้นเป็นรูปหัวดำมือเหลือง หัวขาตั้นแดง	ปิดด้วยใบฝ้ายเทศใบ มะละกอ
เดือน ๑๐	นางสังกรณียักษ์ สะพั้น	เอาดินโพรงมาปั้นเป็นหัว เหลืองตัวขาวปีกเขียวตั้นดำ	ใบราชพฤกษ์มาปิด หาย
เดือน ๑๑	นางคชสีห์สะพั้น	เอาดินใต้น้ำมาปั้นเป็นรูป หัวแดงตั้นดำมือขาวหัว เหลือง...เอาไป.....	-
เดือน ๑๒	นางสาสะพั้น	เอาดินที่หนทางสามแพรก มาปั้นเป็นรูปหัวเหลืองตัว ขาวปีกแลตั้นเหลืองให้ เอา...	-

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่า แม่ชางตามเดือนเกิดมีทั้งหมด ๑๒ เดือน ได้แก่ เดือนอ้าย คือ เม็ดสะพั้น เดือนยี่คือ นางอังสะพั้น เดือน ๓ คือ นางชิตสะพั้น เดือน ๔ คือ นางชีสะพั้น เดือน ๕ คือ นางนนทสะพั้น เดือน ๖ คือ นางพาสระสะพั้น เดือน ๗ คือ นางเอี่ยมจักสะพั้น เดือน ๘ คือ นางมัทคะปาตา เดือน ๙ คือ นางอรดีสะพั้น เดือน ๑๐ คือ นางสังกรณียักษ์สะพั้น เดือน ๑๑ คือ นางคชสีห์สะพั้น และเดือน ๑๒ คือ นางสาสะพั้น ซึ่งในแต่ละแม่ชางก็จะอธิบายลักษณะและวิธีการแก้โดยการปิดด้วยสมุนไพรต่างๆ

๑.๒.๒ ชื่อชางตามวันเกิด มีรายละเอียดดังนี้

วัน	ชื่อ	ลักษณะ	อาการ
วันอาทิตย์	ชางไฟ	มีแม่ชาง ๔ หัว บริวาร ๑๔ หัว	ให้ปัสสาวะเป็นเลือด ชักตัวสั้น ตัว ผอมเดินไม่ได้ ปวดหัวหน้าทั้งสอง ข้าง ให้เจ็บสะโพก ให้อยากินของ หวาน เดือนแรกจะขึ้นมาใต้ท้องทำ ให้ท้องเปื่อยออกเป็นขอบดังดอกบุก และเลื่อนลงไปเนาอยู่ที่ปากทวาร และกระเพาะซี่ ลามไปรอบนาถี แล้วมันกระทำให้ตกมูกตกเลือดเป็น

			หนอง เป็นน้ำล้างเนื้อเป็น น้ำคาวปลาเป็นไขเน่า อันแม่ชางนั้น จึงลามเข้าไปที่ไส้อ่อน ก็จำเข้าหัวใจ และตับปอดนั้น มันจึงสำแดงออกมา ตามทวารให้เจ็บแสบเหมือนไฟลวก มันกระทำพิษหนัก ครั้นเมื่อจะตาย มันกระทำให้ฝ่าตีนฝ่ามือแดงประดุก ดั่งเลือด
วันจันทร์	ชางน้ำเต้า	ไม่มีแม่ แต่มีหัว ๙ หัว	มารดามักปวดศีรษะแลเจ็บนม แล้ว ให้อยากของอันหวานแลให้เมื่อย แขนทั้ง 2 ข้าง ให้หูหนวกตาฟาง มัก เป็นลมให้มันให้ตั้ง แลให้รากให้ กระหายน้ำ
วันอังคาร	ชางแดง	แม่ชาง ๖ หัว บริวาร ๗ หัว	ให้ท้องเดิน อาเจียน กระหายน้ำ ไอ คอแห้ง เชื้องซึม ผอมเหลือง ตกมูก เลือด อาหารไม่ได้
วันพุธ	ชางขุม หรือ ชางสะกอ	แม่ชาง ๔ หัว มี บริวาร ๕ หัว	ครั้นได้ ๗ เดือนกระทำให้มารดา บวมเท้าแลต้นขาเจ็บขัดสะโพกแล กินข้าวขมสำแดงให้พิษขึ้นมาแต่ที่ ทวารเบาจนถึงกำหนด ครั้นเปื่อย ทั้งตัวแล้วก็ออกจากท้องมารดา ชาง
วันพฤหัสบดี	ชางวัว	แม่ชาง ๔๔ หัว มี บริวาร ๕ หัว	มักให้มารดาปากเปื่อยแลลิ้นเป็น ยอดขึ้นมาริมลิ้นข้างละ ๕-๖ ยอด แลให้กินเผ็ดกินร้อนมิได้ ครั้นได้ ๖ เดือนก็ลามออกมากกลางลิ้นและ แตกกระแหง ให้ปวดแสบ
วันศุกร์	ชางซ้าง	แม่ชาง ๑๕ หัว มี บริวาร ๘๐ หัว	เมื่อมารดามีครรภ์ได้ ๓ เดือน ให้ ทวารเบาขึ้นพริ้งดังยอดผดแล้วให้ คัน ครั้นเมื่อแตกออกก็เปื่อยลาม เป็นน้ำเหลืองรอบทวาร และให้ปวด หัวหน้าเป็นกำลัง ให้เจ็บสองตะคาก ให้ขัดเบา ครั้นได้ ๔ เดือน ๕ เดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ให้จุกเสียด ครั้นได้

			๘ เดือน ๙ เดือน ให้บวมเท่าไปจนถึงกำหนดคลอด
วันเสาร์	ชางขโมย	๙ หัว มีบริวาร ๔๔ หัว	เมื่อมารดามีครรภ์ได้ 3 เดือนนั้น มักทำให้มารดาอยากของอันควา แลไข่เป็ดไข่ไก่ไข่เต่า แลของอันเผ็ดร้อน แลเปรี้ยวหวาน ผักพล่าปลาอย่าทั้งปวง แลให้สวิงสวาย มักให้เจ็บนม แลปากมารดานั้นให้พริ้งขึ้นแล้วก็ เป็นล่ำลาบเปื่อยออกไป ให้ตกมูกตกโลหิต แลให้เจ็บคอเจ็บเอวเป็นกำลัง จนถึงกำหนดคลอดจากครรภ์มารดา

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่า ชางตามวันเกิดมีทั้งหมด ๗ วัน ได้แก่ วันอาทิตย์ คือ ชางไฟ วันจันทร์ คือ ชางน้ำเต้า วันอังคาร คือ ชางแดง วันพุธ คือ ชางขุมหรือชางสะกอ วันพฤหัสบดี คือ ชางวัว วันศุกร์ คือ ชางข้าง และวันเสาร์ คือ ชางขโมย ซึ่งแต่ละชางจะอธิบายลักษณะแม่ชางและบริวาร รวมไปถึงลักษณะอาการของชางนั้นๆ

๑.๒.๓ ชื่อยา มีรายละเอียดดังนี้

ชื่อ	ตำรับ	วิธีใช้	รักษาอาการ
ยากวาดตำรับ ๑	น้ำประสานทอง ๑ เฝือก + เขาระบือเผาไฟ๑เฝือก + ขี้แมงสาบเผาให้ไหม้๑เฝือก	บดกวาดชาง	แก้ชางแดง /ชางลม/ชางขโมย แก้ท้องเดิน
ยากวาดตำรับ ๒	หลังกระเบนเขาไฟ ๑ + ถ่านไม้สัก ๑ + น้ำประสานทอง ๑	บดทำแท่งละลายน้ำทาปาก	แก้ชางแดง /ชางลม/ชางขโมย แก้ท้องเดิน
ยากวาดตำรับ ๓	เอาลูกเนระพูสี ๑ + จันแดง ๑ + ลิ่นทะเล ๑	บดทำแท่งละลายน้ำทากวาดชาง	แก้ชางแดง /ชางลม/ชางขโมย แก้ท้องเดิน
ยากวาดตำรับ ๔	เอาน้ำประสานทอง ๑ เฝือก + ลิ่นทะเล ๑ เฝือก + ดิงูเหลื่อม ๑ เฝือก + เม็ดในมะนาว ๑ เฝือก	บดทำแท่งละลายน้ำทากวาดชาง	แก้ชางแดง /ชางลม/ชางขโมย แก้ท้องเดิน

ยากวาดตำหรับ ๕	เอาน้ำประสานทอง ๑ เฟื่อง + ลิ่นทะเล ๑ เฟื่อง + ดิงเกลือ ๑ เฟื่อง + เม็ดในมะนาว ๑ เฟื่อง	แทรกสุราเป็นกระสายบดน้ำเปลือก หมากผาดละลายน้ำคร่ำก็ได้	แก้ชางแดง /ชาง ลม/ชางขโมย แก้ ท้องเดิน
ยากวาดตำหรับ ๖	เอาจันแดง ๑ + น้ำประสานทอง ๑ + ใบ กระพังโหม ๑ ทองคำเปลวห้าแผ่น	บดทำแท่งละลายน้ำขันทศกรแล้ว แทรกน้ำเปลือกหมากสงทาปาก	แก้ชางแดง /ชาง ลม/ชางขโมย แก้ ท้องเดิน
ยากำแพงแก้วเลี้ยง กุมาร	ประกอบเอาใบกะเพราแดง ๑ + ใบ บอระเพ็ด ๑ ยอดเปล้าใหญ่ ๑+ เมล็ดฝ้าย ๑ + เห็ดขี้วัว ๑ + กระเทียม ๑	บดทำแท่งแทรกสุรากิน	แก้ชาง
ยาแก้ สรรพางชางตำรับ ๒	เอาเขากระบือ ๑+ ลูกเบญจกานี ๑ + สีเสียด ทั้ง ๒ จันทั้ง ๒ + ดอกบุนนาค ๑ + ดอกบัว หลวง ๑ + น้ำประสานทอง ๑ + กระเทียม ๑	ยาทั้งนี้เอาเสมอภาคบดทำแท่งไว้ ฝนด้วยน้ำจันทั้ง ๒ กิน	แก้ชางทั้งปวง
ยาแก้ สรรพางชางตำรับ ๓	เอาเปลือกเพกา ๑ + จันขาว ๑ บาท + เปลือกไข่เน่า ๑ + พิมเสน ๑ สลึง + การบูร ๑ เฟื่อง + บัลลังสีลา ๑ เฟื่อง + หรดาล กลีบทอง ๑ เฟื่อง + สังกะไส ๑ เฟื่อง ซาดที่ เขียน ๑ เฟื่อง + กำมะถันแดง ๑ เฟื่อง ๑ สลึง + น้ำประสานทอง ๑ สลึง	บดด้วยน้ำขี้ม้าทำแท่งไว้เมื่อจะกิน แทรกน้ำชาข้าวเม่านี่จะทาแทรก สุราทา	แก้ชางทั้งปวง
ยาแก้ สรรพางชางตำรับ ๔	เอาใบหนาด ๑ + ใบน้ำเต้า ๑ + ใบผักเค็ด ๑ + ใบระงับ ๑ + ใบสมิ ๑ + ขมิ้นอ้อย ๑ + พริกไทย ๑ + ขิง ๑ + เบี้ยจักษ์จัน ๓ เบี้ย ๑ + แมงมุมตายซาก ๑ + รังหมาล่า ๑ ลำ พัน ๑	ยาทั้งนี้เอาเท่ากันชโลมด้วยน้ำฝน ทาให้ทั่วตัวสรรพางค์กาย	แก้ชางละออง พระบาทแก้กาฬ พัค
ยาแก้ สรรพางชางตำรับ ๕	เอาเทียนดำ + สีเสียดเทศ ๑ + ชันตะเคียน ๑ + น้ำประสานทอง ๑	ยาทั้งนี้เอาเท่ากันบดทำแท่งไว้ แทรกสุรากิน	แก้ชางทั้งปวง
ยาแก้ สรรพางชางตำรับ ๖	เอาชิงช้าชาลี ๑ + ขมิ้นอ้อย ๑ + รากตาล หม่อน ๑ + รากตาล ๑ + ลูกจัน ๑ + ใบ สวาท ๑ + ฝน ๑	บดทำแท่งไว้กิน	แก้ชางทั้งปวง
ยาแก้ สรรพางชางตำรับ ๗	เอาใบชุมเห็ดไทย ๑ + ใบสวาท ๑ + ใบ กะเพราแดง ๑ + หญ้าใต้ใบ ๑ + ขมิ้นอ้อย ๑ + กระเทียม ๑ ว่านน้ำ ๑	บดทำแท่งไว้แทรกสุรากินครอบ ตานชาง	แก้ชางทั้งปวง
ยาแก้ชางแก้สะอึก	เอาข้าวตอก ๑ + ลูกในมะม่วงคั้น ๑	น้ำผึ้งเป็นกระสายทาลิน	แก้ชาง

ยาแก้ปากเหม็นเน่า	เอาใบก้านตาน ๑ + เปลือกตะเคียน ๑ + เปลือกราชพฤกษ์ ๑ + กาบกล้วยดิบ ๑	ต้มกิน	แก้ปากเหม็น
ยาแก้ลมตำรับ ๑	เอาลิ้นทะเล ๑ สลึง + น้ำประสานทอง ๑ สลึง + โศศหัวบัว ๑ + ไบระงับ ๑ + หญ้าไต้ใบ ๑ ผักเค็ด ๑ + เจตมูลเพลิง ๑ + เฌียงพ้ามอญ ๑	แช่สุราแล้วกลั่นเอาน้ำมาเป็น กระจายบดทำแท่งไว้ ฝนทาท้องทา หลังได้ๆ	แก้ลม
ยาแก้ลมตำรับ ๒	เอาจันแดง ๑ + การบูร ๑ + ส้ม ๑ + น้ำประสานทอง ๑ + รงทอง ๑+ ชาด ๑ + ชาดหรรณ ๑ + ใบสลิด ๑ + ผักขวง ๑ + ผักกระเฉด ๑	บดทำแท่งไว้แทรกสุรา ฝนทาท้อง ทาหัวเหน่าเมื่อเด็กเป็นตานซาง	แก้ลม
ยาแก้ลมตำรับ ๓	เอาผักส้มป่อย + ต้มให้สุก ๑ + ดินประสี ขาว ๑ + ดินสีพอง ๑ + ลูกประคำดีควาย ๑	ขยี้ตากน้ำค้างไว้ยั้งรุ่งครั้นเช้าจึง ชุบหัวเด็ก	แก้ลม
ยาแก้สรรพางซาง สำหรับ ๑	เอาใบแมงลัก ๑ + ตรีโคร้หอม ๑ + ผักเสี้ยนผี ๑ กรามแรด ๑ + กรามข้าง ๑ + เขากวาง ๑ + เนระพูสี ๑ เบญจกานี ๑ + จันแดง ๑ + ซะเอมเทศ ๑ + หวายตะค้า ๑ + สังกรณี ๑ + ว่านกีบแรด ๑ + ว่าน ร้อนทอง ๑ + ดีงูเหลือม ๑	แทรกสุราเป็นกระจายบดทำแท่งไว้ กิน	แก้ซางทั้งปวง
ยาขาว	เอาน้ำใจใคร ๑ + สังกข์เผา ๒ สลึง + น้ำประสานทอง ๒ สลึง + แก้วแกลบ ๑ สลึง + กรามแรด ๑ สลึง + กรามข้าง ๑ สลึง + เขี้ยวจระเข้ ๑ สลึง+ ลูกจันทน์ ๑ สลึง เทียนขาว ๑ สลึง + จันทขาว ๑ สลึง + พิมเสน ๑ สลึง ทองคำเปลว ๓ แผ่น	บดทำแท่งไว้กิน	แก้ซางแก้กาฬ
ยาเขียวตำรับ ๑	เอาลูกจันทน์ ๑ + กระวาน ๑ + กานพลู ๑ + ดีปลี ๑ + ว่านกีบแรด ๑ + ว่านร้อนทอง ๑ + เบญจเทียน ๑ + กระเทียม ๑ + ไพล ๑ + ยาทั้งนี้หนักสิ่งละ ๑ บาท ๑ เพื่อ + เอาไบระงับพิษ ๑ บาท ๑ เพื่อ	เอาสุราเป็นกระจายบดกิน	แก้ซางแดง

ยาเขียวตำรับ ๒	เอาเขียวขี้ทอง ๑ หัว + เบญจปัด ๑ + กระวาน ๑ + เทียนสัตบุตร ๑ + ลูกจันทน์ ๑ + พิมเสน ๑	บดด้วยน้ำท่า	แก้ได้สารพัดทุก ประการ
ยาเขียวน้อย	เอาขมิ้นน้อย ๑ + ไบมัดกา ๑ + ไบกะเพรา แดง ๑ + ไบราชพฤกษ์ ๑	-	แก้ได้ตานซาง
ยาชโลมตำรับ ๑	เอาฝักข้าว ๑ + ไบหนาด ๑ + ไบสะเดา ๑ + ไบฝักเค็ด ๑ + ไบระงับ ๑ + ไบสะมิ ๑ + พริกไทย ๑ + เบี้ยผู้เผาสามเบี้ย + แมงมุมตายซากสามตัว ๑ + รังหมาล่าเผา ไฟให้ไหม้ ๑ ลำพัน ๑	บดทำแท่งน้ำทาชโลมเล็กๆ	แก้ซาง
ยาชโลมตำรับ ๒	เอาใบโคกกระออม ๑ + ไบมัดกา ๑ + ไบ พุทรา ๑ ขมิ้นน้อย ๑ + ไบประจำตีควาย ๑	ต้มชุบกระหม่อมเข้าๆ	แก้ตาลซาง
ยาซางแก้ขี้เน่าท้อง เน่า	เอาใบไข่เน่า ๑ + ไบกะเพราแดง ๑ + ขมิ้น น้อย ๑ + ขอบขนางทั้งสอง + พริก ๑ + ชิง ๑ + กระเทียม ๑	บดทำแท่งแทรกสุรากิน	แก้ขี้เน่าท้องเน่า
ยาดำตำรับ ๑	เอาหมึกหอม ๑ บาท + หล้าดำ ๑ สลึง ๑ เพ็อง + ชิง ๑ เพ็อง + เขม่ากันหม้อ ๑ เพ็อง + หางนกยูงเผา ๑ เพ็อง + เทียนดำ ๑ สลึง + ดิงูเหลือม ๑ สลึง + ดิงูเท่า ๑ สลึง + ดิงูทับสมิงคลา ๑ สลึง + ลูกจันทน์ ๑ สลึง + ไพลดำ ๑ สลึง	บดทำแท่งแทรกสุรากิน	แก้ซางเอกโทแก้ สารพัดซาง
ยาดำตำรับ ๒	เอาลูกสะแก ๑ + ไบประดู่ ๑ + แก่นสน ๑ + ตาไม้ไผ่เผา ๑ + มะกรูด ๑ + ขี้วัวข้าง พ้อม ๑ + ไบพุทรา ๑ + ไบสีก ๑ + ขมิ้น น้อย ๑	ยานี้ชั่งเท่ากันแทรกสุราเป็น กระสายบดทำแท่งไว้กิน	แก้ตานซาง
ยาดำตำรับ ๓	หนังกระเบนเผา ๑ + กาบโพ ๑ + ก้ามปู ทะเล ๑ + ซาดหระคุณ ๑ + น้ำประสานทอง ๑ + หนังแรดเผา ๑	ยาทั้งนี้เอาสิ่งละเท่ากันเผาไฟให้ ไหม้บดด้วยน้ำมะนาว	แก้ตานขโมยแก้ ซางไฟ/แก้ล้อม ตับดับพิษแก้บิด แก้เหือดหัด
ยาดำใหญ่ตำรับ ๑	เอาว่านกับแรด ๑ + ว่านร้อนทอง ๑ + สังกรณี ๑ + เนระพูสี ๑ + เบญจกานี ๑ + จันทน์ ๒ + หวายตะค้า ๑ + เขาควาย ๑ +	บดทำแท่งไว้เมื่อกินแทรกสุรา	แก้ได้สรรพไข้ทั้ง ปวง

	รากผักหอม ๑ + น้ำประสานทอง ๑ + หมึกหอม ๑ + ตรีผลา ๑		
ยาดำใหญ่ตำรับ ๒	เอาใบสวาท ๑ + ใบหนาด ๑ + ใบกะเพราแดง ๑ + ตาไม้ไผ่ ๑ + หย้าใต้ใบ ๑ + ใบสะเดา ๑ + ดิงูเห็ดล้อม ๑	บดทำแห้งไว้แทรกสุรา	แก้สรรพข้างทั้งปวง
ยาแดงน้อยตำรับ ๑	เอาลูกจันทน์ ๑ + เนระพูสี ๑ + งาช้าง ๑ + ลูกราชดัด ๑ + ลูกประคำดีควาย ๑ + เอาดิงูเห็ดล้อม ๑	แทรกผืนหน้อยหนึ่งเอาเปลือกหมากสงตำใส่บดทำแห้งสุรากิน	แก้ตานข้างทั้งหลาย
ยาแดงน้อยตำรับ ๒	เอาจันทน์ทั้งสอง ๑ + สน ๑ + สักขี ๑ + สังกรณี ๑ + เนระพูสี ๑ + ว่านกีบแรด ๑ + ว่านร้อนทอง ๑ + ฤๅษีผสมแล้ว ๑ + ใบระยับ ๑ + ใบผักขวง ๑ + ลูกจันทน์ ๑ + ดอกจันทน์ ๑	ยาทั้งนี้เอาเท่ากัน บดทำแห้งไว้	แก้ตานข้างทั้งหลาย
ยาแดงน้อยตำรับ ๓	เอาชาตหรรณ ๑ สลึง + ชาตก้อน ๑ สลึง + ขอบชะนางแดง ๑ บาท + ลูกจันทน์ ๒ สลึง + เทียนแดง ๑ สลึง + มาด ๒ สลึง + กฤษณา ๑ สลึง + พิมเสน ๑ สลึง	บดเอาทองคำเปลวใส่ลงสักสามแผ่น บดด้วยน้ำเดือนสิบสอง เมื่อจะกินละลายด้วยน้ำกฤษณาก็ได้	แก้ข้างแดงข้างไฟ แก้ละอองพระบาท ละอองเพลิง แก้ประกายเพลิง แก้เลียมสมุทร ประกายสมุทรถ้า ลงแดงลงเพื่อข้าง จำพวกที่อ่อนๆ นั้น
ยาแดงใหญ่ตำรับ ๑	เอาว่านกีบแรด ๑+ ว่านร้อนทอง ๑+ เนระพูสี ๑ สังกรณี ๑+ ยาดำ ๑+ รากตานขโมย ๑ + เปล้าทั้งสอง ๑+ รากหัสสุณเทศ ๑+ รากคันทรง ๑+เฉียงพ้านางแอ ๑+ รากคัตเค้า ๑+ รากถั่วพู ๑ + รากไคร้เครือ ๑+ โกรฐสอ ๑+ โกรฐเขม่า ๑+ พุงปลา ๑ โกรฐก้านมะพร้าว ๑ + ดิงูเห็ดล้อม ๑	ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๑ บาทน้ำกระสายแทรกสุราบดปั้นแห้งไว้กิน	แก้ตานขโมยทั้งปวง แก้กระหม่อม แก้ละอองพระบาท แก้ได้ทุกอัน
ยาแดงใหญ่ตำรับ ๒	เอานอแรด ๑ + กรามแรด ๑ + เขี้ยวเสือ ๑ + เขี้ยวจระเข้ ๑ + เขี้ยวหมู ๑ + เขากวาง	ยาทั้งนี้เอาเสมอภาคจึงเอารากไคร้เครือเท่ายาทั้งหลายฝนเอาผง	แก้ตานข้าง

	๑ + เขาแกะ ๑ + เนระพูสี ๑ + จันแดง ๑ + จันขาว ๑ + ว่านกีบแรด ๑ + ว่านร้อนทอง ๑ + เจตภังคี ๑	เท่ายาทั้งหลาย ผื่นรำหัดลงบดทำ แห้งไว้แก้	
ยาตรีผลา	เอาเทียนทั้ง ๕ สิ่งละ ๒ สลึง + โกรฐทั้ง ๕ สิ่งละ ๒ สลึง + โกรฐน้ำเต้า ๑ บาท + สมอ ไทย ๒ บาท + ลูกมะขามป้อม ๑ บาท + ลูกสั๊ก ๑ บาท ๒ สลึง	บดทำแห้งไว้ น้ำสุรา น้ำดอกไม้น้ำ ขาวข้าว	แก้ซาง
ยาถอน	เอาใบพริก ๑ + ใบพุทรา ๑ + ไพล ๑ + ลูก ผักตลาด ๑	บดด้วยน้ำมันดิบสุมกระหม่อม	แก้ซาง
ยาทองเนืองาม	เอาว่านน้ำ ๑ สลึง + มหาหิงค์ ๑ บาท + สมอไทย ๑ บาท + สมอพิเภก ๑ บาท + เกลือสินเธาว์ ๑ บาท + ผิวมะกรูด ๒ สลึง + กานพลู ๒ สลึง + ไพล ๒ สลึง + ใบ สมอทะเล ๓ บาท	บดทำแห้งไว้ น้ำส้มซ่าเป็นกระ สายน้ำมะกรูดน้ำผึ้งพิมเสนรำหัด กิน	แก้ซาง
ยาทาท้องตำรับ ๑	ใบแมงลัก ๑ บาท + ไพล ๑ บาท + ตะไคร้ ๑ บาท + ใบหนาด ๑ บาท + ยาดำ ๒ สลึง + มหาหิงค์ ๑ สลึง + ขมิ้นอ้อย ๑	บดแทรกสุรากิน	ยาแก้ท้องขึ้น
ยาทาท้องตำรับ ๒	เจตภังคี ๑ + ว่านน้ำ ๑ + มหาหิงค์ ๑ + ขิง ๑ + ดีปลี ๑ + กระเทียม ๑ + กุ่มบก ๑ + ดอกตี่ง ๑ + เปลือกมะรุ้ม ๑ + หญ้ายอง ไฟ ๑ + ใบสวาท ๑	บดทำแห้งละลายน้ำปูนใสทาท้อง	
ยาทิพโอสถใหญ่	สารส้ม ๑ + ดินประสิวขาว ๑ + เกลือ ๑ ขมิ้นชัน ๑ สลึง + พริกไทย ๑ เผือก ๑ สลึง + ขิง ๑ เผือก ๑ สลึง + กระเทียม ๑ เผือก ๑ สลึง + เอน้ำมะนาวเป็นกระสาย	บดทำแห้งไว้กินกับน้ำมะนาว	แก้ลม ให้ดีนงอ ตีนสั้นมือสั้น ซัก งอ เสลด ซักปาก เปี้ยว ตาแหก ปวดมวนท้องแน่น หน้าอกบิตตมูก ตกหนอง
ยาประจำท้อง	ข้า ๑ สลึง + ไพล ๒ สลึง + ขมิ้นอ้อย ๒ สลึง + ยาดำ ๒ สลึง + ใบกะเพราเท่ายา ทั้งหลาย	บดทำแห้งละลายน้ำกิน	ยาขับลม
ยาประทานแพทย์	ไพล ๑ บาท + กระเทียม ๑ บาท ๒ สลึง + รากดิน ๑ บาท + กำมะถันแดง ๒ สลึง +	เมื่อจะกินฝนด้วยสุรา	แก้ซางแก้พิษ ฝีตาช

	สารส้ม ๒ สลึง + เม็ดโนมะนาว ๒ สลึง + พริกไทย ๒ สลึง ข่า ๒ สลึง + กระชาย ๒ สลึง + หอมแดง ๒ สลึง เอาน้ำมะรุม น้ำทองหลางเป็นกระสาย		
ยาประสะน้ำมัน	ลูกประคำดีควาย ๑ + ตาลหม่อน ๑ + ตานขมิ้น ๑ + เจตมูลเพลิง ๑ + ขิงแห้ง ๑ + ดีปลี ๑ + รากชะพลู ๑ + รากไคร้ น้ำ ๑ + ตะไคร้บด ๑ + ใบสัก ๑ + รากชุมเห็ดไทย ๑ + รากหญ้านาง ๑ + รากส้มป่อย ๑ + รากกระพังโหม ๑ + รากภูมิเรียงป่า ๑ + รากมะกล่ำต้น ๑ + เปลือกขงโค ๑ ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๑ บาท	ต้ม ๓ เอา ๑ ให้แม่และลูกกิน	แก้ตานขางขมิ้น กินกระดุกสันหลัง กระทำให้ผอม เหลือง แก้สะอึก แก้อาเจียน แก้หัวใจขัด
ยามหาคงคาใหญ่	ขอนดอก ๑ + โกรฐสอ ๑ + โกรฐหัวบัว ๑ + ดอกบุนนาค ๑ + กฤษณา ๑ + กล้าพัก + ๑ + เนระพูสี ๑ + รากไคร้เครือ ๑ + ชะเอมเทศ ๑ + เกสรบัวทั้ง ๗ เอาสิ่งละ ๒ บาท + กระจับสด ๑ + รากบัวหลวง ๑ + ลูกบัวขม ๑	บดด้วยน้ำดอกไม้มะลิ้นเด็ก อาเจียนให้แทรกน้ำจัน น้ำกฤษณา	แก้ร้อนแก้กระหายน้ำแก้ตัวร้อนดังไฟ แก้นอนมิหลับ แก้แสบอก
ยามหานิล	กระดุกงูเหลือม ๑ + กระดุกงูทับสมิงคลา ๑ + กระดุกแร้ง ๑ + เลือดแรด ๑ + ว่านร้อนทอง ๑ + กฤษณา ๑ + รากไคร้เครือ ๑ + ลูกสารพัดพิษ ๑	บดเอาถ่านไม้สะแก ๗ ถ่านไม้พุทรา ๑ แช่มุตรไว้สามวันจึงบดกับยานี้	แก้ขาง แก้ฝีดาษ
ยามตุกิด	เอาเบี้ยแก้เผ่า ๑ + สารส้มสะตุ ๑ + ดินประสีขาว ๑ + น้ำตาลกรวด ๑ + น้ำตาลทราย ๑ + เอาเท่ากันตำผงไว้	ใช้เกลบเก่าๆที่เน่าๆนั้นมาล้างดิน ให้หมดเอาแต่เนื้อเกลบมาเคี้ยวให้งวดกรองเอาแต่น้ำใส ๑ ปนกับน้ำแดง ๑ น้ำแดงกวาด ๑ น้ำยาสามสิ่งนี้เอาเท่ากันแล้วเอายาผงที่จัดไว้ละลายให้กิน	แก้นิว ๕ จำพวก
ยายานวอ	รากลำโพงกาสลัก ๑ + ลูกประคำดีควาย ๑ + จันทน์สอง ๑ + ปากคางบอน ๑ + กระดุกงูเหลือม ๑ + กระดุกแรด ๑ + ว่านกีบแรด ๑ ยาทั้งนี้เอาเท่ากันบดทำแท่งไว้	นำน้ำดอกไม้มะลิ้นได้ น้ำขาวขาวนี้ขมิ้นให้ทั่ว ถ้าเด็กพูดไม่ได้กินข้าวไม่ได้ให้ฝนด้วยน้ำมะนาวทาแต่หูจนถึงคาง	แก้กาฬ แก้ลิ้นกระด้างคาง แข็ง อ้าปากกินนมไม่ได้ กินข้าวไม่ได้

ยาลักษณะมหาวงศ์	รากถั่วพู ๑ + ลูกถั่วพู ๑ + หัวแห้วหมู ๑ + กระจับสด ๑ + หัวบัวขม ๑ + สะบ้ามอญ ๑ + รากเถาวัลย์ย่านาง ๑ + กฤษณา ๑ + ขอนดอก ๑ + จันชะมด ๑ + ชะเอมเทศ ๑ + อบเชย ๑ + กลนี ๑ + ดอกพิกุล ๑ + ดอกสารพี ๑ + เกสรสัตบุตร ๑ + กรุงเขม่า ๑ + อำพัน ๑ + ชะมดเชียง ๑ + พิมเสน ๑	ยาทั้งนี้เอาเท่ากันภาคน้ำดอกไม้ เป็นกระสายบดทำแห้งไว้ เมื่อจะกินน้ำดอกไม้ก็ได้ น้ำตาลทรายก็ได้	แก้ข้างขึ้นในอก กลุ่มหัวใจนอน แสบอยู่ ลืมตาไม่ ขึ้นซึมเชื่อม
ยาสุ่ม	หัวหอม ๑ + ใบมะขาม ๑ + ใบส้มป่อย ๑ + ยาสามสิ่งนี้ต้มให้สุกเอาดินประสิวขาว ๑ สารส้ม ๑	แทรกกลสม	ตานขโมยเด็ก ถ้าแลตาเป็นเกล็ด กระตี่
ยาหอม	สันพร้ามอญ ๑ สลึง + ลูกจันทน์ ๒ สลึง + ดีปลี ๒ สลึง + น้ำประสานทอง ๒ ไพ + กำมะถันแดง ๒ ไพ + พิมเสนเกล็ด ๑ ไพ + สารส้ม ๒ ไพ + หมึกหอม ๑ เฟื้อง	บดทำแห้งไว้ ถ้าขึ้นปากน้ำมะนาว ถ้าขึ้นในอกน้ำสุราก็กิน	แก้ข้างขึ้นในอก ในลิ้นในคอ
ยาเหลืองน้อย	ใบกะเพรา ๑ + ใบตรระไคร้หอม ๑ + หอมแดง ๑ + กระเทียม ๑ + น้ำประสานทอง ๑ + ดีงูเหลือง ๑ + ขมิ้นอ้อย ๑	ใช้สุราเป็นกระสายบดทำแห้งไว้	ตานข้างทั้งปวง
ยาเหลืองใหญ่	เม็ดมะนาว ๑ บาท + กะทือ ๑ บาท + ไพล ๑ บาท + ขมิ้นอ้อย ๑ บาท + กำมะถันแดง ๑ บาท + ชิง ๑ บาท + กระชาย ๑ บาท + หัวหอม ๑ บาท + กระเทียม ๑ บาท + จันทน์ทั้ง สอง ๑ บาท + ใบกะเพราแดง ๑ บาท + พริกไทย ๑ บาท + เนระพูสี ๑ บาท + สารส้ม ๑ บาท + ดินประสิวขาว ๑ บาท	บดทำแห้งแทรกสุราก็กิน	ตานข้างทั้งปวง
ยาเหลืองเอก	หรดาลกลีบทอง ๑ บาท + กำมะถันเหลือง ๑ บาท + ขมิ้นอ้อยเคี้ยว ๑ บาท + เทียน ตาดักแตน ๒ สลึง + พิมเสน ๑ สลึง + ทองคำเปลวสามแผ่น	บดด้วยน้ำขมิ้นอ้อย	แก้ข้างหัวเอก

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่า ชื่อยาในพระคัมภีร์ข้างมีทั้งหมด ๕๕ ชื่อ ได้แก่ ยากวาด ๖ ขนาน ยา
กำแพงแก้วเลี้ยงกุมาร ยาแก้สรรพาง ๗ ขนาน ยาแก้ข้างแก้สะอึก ยาแก้ปากเหม็นเน่า ยาแก้ลม ๓ ขนาน
ยาขาว ยาเขียว ๒ ขนาน ยาเขี้ยวน้อย ยาโซลม ๒ ขนาน ยาข้างแก้ขึ้นน้ำท้องเน่า ยาตำ ๓ ขนาน ยาตำใหญ่

๒ ขนาน ยาแดง๓ ขนาน ยาแดงใหญ่ ๒ ขนาน ยาตรีผลา ยาถอน ยาทองเนืองงาม ยาทาห้อง ๒ ขนาน ยาทิพ
โอสถใหญ่ ยาประจำห้อง ยาประทานแพทย์ ยาประสน้ำมันยามหาคงคาใหญ่ ยามหานิล ยามุตตะกิด ยายาน
วอ ยาลักษณะมหาวงศ์ ยาสุม ยาหอม ยาเหลืองน้อย ยาเหลืองใหญ่ ยาเหลืองเอก ซึ่งแต่ละตัวยาคะอธิบายตำ
หรับ วิธีการใช้ และการรักษา

๑.๒.๔ ชื่อสมุนไพร มีรายละเอียดดังนี้

ลำดับที่	ชื่อสมุนไพร	สรรพคุณ
๑.	กกกรอบ (บางพื้นที่เรียก กกกกลม)	ช่วยขับน้ำดี ช่วยแก้ซำใน ช่วยแก้เสมหะ ช่วยแก้ธาตุพิการ ช่วยบำรุงธาตุ ช่วยการย่อย อาหาร
๒.	กระจับสด	มีคุณสมบัติ หวาน เย็น ช่วยบำรุงเนื้อหนังให้บริบูรณ์ หรือบำรุงทางเสมหะ ซึ่งเป็นกลไก ของการเสริมสร้างเนื้อเยื่อต่างๆ ทำให้ทารกเจริญเติบโตได้ดี ทำให้แม่มีน้ำนมเลี้ยงลูก เป็นยาบำรุงของทั้งเด็ก ผู้หญิง ผู้ชาย ผู้สูงอายุ และคนหลังฟื้นไข้ เนื่องจากเด็กต้องการ การเสริมสร้างเนื้อเยื่อ
๓.	กระเทียม	เป็นยาขับลม แก่ลมจุกเสียด แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ แก้ธาตุพิการ อาหารไม่ย่อย ขับเสมหะ ขับเหงื่อ ลดไขมัน รักษาปอด แก้ปวดพิการ แก้อุจจาระเป็นมูกเลือด บำรุงธาตุ กระจายโลหิต ขับปัสสาวะ แก้บวมพุงอืด ขับพยาธิ แก้ตาปลา แก้ตาแดง น้ำตาไหล
๔.	กระวาน	ใช้บรรเทาอาการท้องอืดเฟ้อ และอาการอุจจาระธาตุพิการ ท้องเสียที่ไม่ติดเชื้อ
๕.	กรามช้าง	ยาแก้ทอนซิลอักเสบ เป็นยาแก้ท้องเสีย
๖.	กฤษณา	ใช้แก้ปวดหน้าอก แก้อาเจียน แก้ไอ แก้หอบหืด
๗.	กะทือ	ขับเลือดเน่าในมดลูก ขับน้ำคาวปลา รักษาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ แน่นจุกเสียดและ ปวดท้อง
๘.	กะลำพัก	แก้ไข้ ขับลม บำรุงหัวใจ บำรุงครรภ์รักษา
๙.	กานพลู	แก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ ขับลม และแก้ปวดท้อง ยาแก้ปวดฟัน
๑๐.	กาบกล้วยดิบ	แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก่ริดสีดวงจมูก ต้มน้ำอาบแก้ผื่นคันตามผิวหนังได้
๑๑.	กำมปู	ใบ ทำให้เย็น ดับพิษ แก้ปวดแสบปวดร้อนเมลิ็ด รสฝาด แก้โรคผิวหนัง กลากเกลื้อน เรื้อน แก้เยื่อตาอักเสบ เปลือกตัน รสฝาด สมานแผลในปากคอ แก้โรคเหงือก บวม แก้ ปวด ฟัน แก้ท้องร่วง แก้โลหิตตกใน
๑๒.	การบูร	ช่วยบำรุงธาตุในร่างกาย ช่วยแก้ธาตุพิการ ช่วยคุมธาตุ การบูรมีสรรพคุณเป็นยาบำรุง หัวใจและเป็นยากระตุ้นหัวใจ ใช้เป็นยาระงับประสาท ช่วยแก้เลือดลม รากและกิ่งเป็น ยาช่วยทำให้เลือดลมไหลเวียนดี ช่วยแก้โรคตา ช่วยแก้อาการปวดฟัน ช่วยในการขับ เหงื่อ ช่วยแก้ไข้หวัด ช่วยแก้อาการไอ ช่วยขับเสมหะ ทำลายเสมหะ ช่วยขับความชื้นใน

		ร่างกาย ช่วยขับลมขึ้น ช่วยขับผายลม แก้อาการจุกแน่นเพื่อ เมื่อนำเกลือดีการบูรมา รับประทานเพียงเล็กน้อย จะช่วยขับลมได้
๑๓.	กำมะถันแดง	แก้แผลเปื่อยลาม บดผงผสมเหล้าทาดับพิษใช้กาฟบางชนิด เช่น ไขงูสวัด เป็นต้น
๑๔.	กำมะถันเหลือง	แก้จุดเสียดในโรคปวง แก้โรคผิวหนังผุพอง น้ำเหลืองเสีย ข้ำเชื้อโรค ข้ำแม่พยาธิทั้ง ภายในและภายนอก ใช้หุงน้ำมันทาแก้หิด ขับลมในกระตุก
๑๕.	กิบแรด	บรรเทาอาการไข้ ร้อนในกระหายน้ำ แก้พิษหัด พิษอีสุกอีใส (บรรเทาอาการไข้จากหัด และอีสุกอีใส) ใช้เป็นยาบำรุงกำลัง บำรุงเลือดแก้พิษไข้ พิษตานซาง แก้พิษกำเดา แก้ฝี รักษาแผลในปากคอ แก้น้ำลายเหนียว แก้กาฬมูตร (ปัสสาวะสีดำ) แก้ปวดศีรษะ ขับ ปัสสาวะ ผาดสมาน แก้ท้องเสีย อาเจียน แก้ตาเจ็บ
๑๖.	กลุ่มบก	แก้ปวดท้อง แก้ลมท้อง ขับผายลม ขับลมในลำไส้ แก้แน่นท้อง แก้บวม บำรุงไฟธาตุ คุม ธาตุ กระตุ้นลำไส้ให้ย่อยอาหาร ขับปัสสาวะ แก้ไข้ ขับน้ำเหลืองเสีย รักษาเนิว บำรุง หัวใจ ทาแก้โรคผิวหนัง เป็นยาระงับประสาท เป็นยาเจริญอาหาร และยาอายุวัฒนะ
๑๗.	เกลือสินเธาว์	มีสรรพคุณช่วยชำระล้างลำไส้ แก้ปัสสาวะพิการ แก้ไข้พรรตึก แก้ท้องมาน แก้เสมหะ แก้บิดมูกเลือด บำรุงน้ำเหลือง ชำระเมือกมันในลำไส้
๑๘.	เกสรนิลุล	แก้ไข้ตัวร้อน อาการร้อนในกระหายน้ำ แก้ลม ช่วยบำรุงโลหิต บำรุงกำลัง บำรุงหัวใจให้ ชุ่มชื้น และช่วยบำรุงครรภ์ ช่วยแก้ลมกองละเอียด หรืออาการหน้ามืดตาลาย แก้อาการ สวิงสวาย (อาการใจหวิว วิงเวียน คลื่นไส้ ตาพร่าจะเป็นลม)
๑๙.	เกสรบัวขม	แก้ลมกองละเอียด ได้แก่ อาการหน้ามืด ตาลาย สวิงสวาย (อาการที่รู้สึกใจหวิววิงเวียน คลื่นไส้ ตาพร่าจะเป็นลม) ใจสั่น และบำรุงดวงจิตให้ชุ่มชื้น (ทำให้สุขใจ สบายใจ อารมณ์แจ่มใส คลายเครียด)
๒๐.	แก่นจันทร์แดง	แก้ไข้เพื่อโลหิตและดี แก้ร้อนในกระหายน้ำ บำรุงตับปอดหัวใจ แก้พยาธิบาดแผล
๒๑.	แก่นไม้ชิงชัน	ช่วยในการบำรุงโลหิตในผู้หญิงได้ดี ให้รสผาดร้อน เปลือก สามารถนำไปต้มแล้วนำมา ชะล้างหรือสมานบาดแผล รวมทั้งรักษาแผลเรื้อรัง
๒๒.	แก้วเกลบ	ช่วยขับปัสสาวะ แก้พิษโลหิตน้ำเหลือง ช่วยขับของเสีย รักษาโรคตา
๒๓.	โกฐก้านมะพร้าว	แก้ไข้ แก้ไข้ร่วมกับมีเสมหะ แก้หืดไอ แก้หอบ แก้ลมในกองธาตุ ชูกำลัง ขับลม แก้สะอึก บำรุงเลือด บำรุงกระตุก
๒๔.	โกฐเขมา	แก้ไข้เพื่อเสมหะ หืดไอ แก้โรคปอด โรคนิปากคอ แก้ลมในกองธาตุ ชูกำลัง บำรุงโลหิต
๒๕.	โกฐพุงปลา	เป็นยาคุมธาตุ แก้อุจจาระธาตุพิการ แก้อติสาร แก้โรคอุจจาระธาตุลงอติสาร ลงแดงใช้ เป็นยาแก้ไข้จากลำไส้อักเสบ แก้ไข้พิษ แก้พิษทำให้ร้อน ใช้เป็นยาแก้เสมหะพิการ ใช้แก้ อาเจียนใช้เป็นยาแก้บิด บิดมูกเลือดช่วยแก้อาการท้องร่วง
๒๖.	โกฐสอ	แก้ไข้ร่วมกับมีเสมหะ แก้ หืดไอ แก้หอบ แก้ลมใน กองธาตุ ชูกำลัง ขับลม แก้สะอึก บำรุงเลือด บำรุงกระตุก

๒๗.	ขมิ้นอ้อยเครือ	แก้ใช้ครั้นเนื้อครั้นตัว แก้เสมหะ แก้อาเจียน แก้หนองใน สมานลำไส้ ขับลม ขับปัสสาวะ แก้ท้องเสีย ใช้เป็นยาแก้ปวดท้องแก้ริดสีดวงทวาร แก้หัดหลบโน แก้ฟกช้ำบวม แก้เคล็ด อักเสบ ใช้รักษาแผล,ฝีแก้พิษโลหิต บรรเทาอาการปวด รักษาอาการเลือดคั่ง เลือดลม ไหลเวียนไม่สะดวก รักษากระดูกไม่ปกติ แก้ระดูขาว ขับประจำเดือน เป็นยากันเล็บถอด ช่วยบำรุงผิว ช่วยกระจายโลหิต ช่วยแก้โลหิตเป็นพิษ แก้พิษโลหิต ใช้ช้บน้ำคาวปลาหลังคลอดบุตร ช่วยแก้อาการหืดหอบหายใจไม่เป็นปกติ
๒๘.	ขอนดอก	บำรุงตับ บำรุงปอด บำรุงหัวใจ บำรุงครรภ์ แก้มลมกองละเอียด แก้มลมวิงเวียน บำรุง ทารกในครรภ์ ทำให้หัวใจชุ่มชื้น แก้เสมหะ แก้เหงื่อ แก้ไข้ร้อน
๒๙.	ขอบชะนางแดง	เป็นยาขับเลือด และขับระดูขาว ขับปัสสาวะ รักษาโรคนองใน
๓๐.	ชั้นทองพยาบาท	แก้ลมเป็นพิษ แก้พิษต่างๆ แก้ลมพิษ แก้พิษในกระดูก แก้โรคประดง แก้โรคผิวหนัง ฆ่า พยาธิผิวหนัง แก้โรคมะเร็ง คุดทะราด แก้กามโรค ฆ่าพยาธิ แก้โรคเรื้อน แก้กลากเกลื้อน ฆ่าพยาธิโรคเรื้อน
๓๑.	ชำ	เป็นยาขับลม บำรุงธาตุ เป็นยาระบายอ่อนๆ แก้ไอ ช่วยย่อยอาหาร แก้บิด แก้ปวดท้อง จุกเสียด กินแก้โรคปวดข้อ และโรคหลอดเลือดอักเสบ ช้บน้ำคาวปลา ขับรก ใช้ภายนอก ทารักษากลากเกลื้อน แก้ไฟลวด แก้น้ำร้อนลวก แก้ลมพิษ และโรคลมป่วงแก้สันนิบาต หน้าเพลิง ตำกับน้ำมะขามเปียกและเกลือให้สตรีกินหลังคลอดเพื่อช้บน้ำคาวปลา แก้ฟก บวม
๓๒.	ข้าวตอก	ใช้รับประทานบำรุงกำลังเจริญธาตุ
๓๓.	ชิง	บรรเทาอาการท้องอืดเฟ้อ และอาการอุจจาระธาตุพิการ ท้องเสียที่ไม่ติดเชื้อ
๓๔.	ชิงแห้ง	บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ บำรุงธาตุ แก้อาตุให้ปกติ
๓๕.	ขี้แมลงสาบ	แก้กลิ่นขาเป็นฝ้า เป็นละออง แก้มืดยอด ในปาก แก้ฟกบวมที่มีพิษร้อน แก้กามโรค (ต้องคั่วหรือสุ่มก่อนปรุง)
๓๖.	ขี้อายนางกราย	แก้อุจจาระเป็นฟอง สมานบาดแผล แก้บิด อุจจาระเป็นมูกเลือด ปวดเบ่ง เสมหะเป็นพิษ แก้ท้องเดิน ใช้เป็นยาขับปัสสาวะ และบำรุงหัวใจ รักษาโรคบิด ท้องร่วง ใช้รักษา ภายนอก โดยการนำมาชะล้างบาดแผลเรื้อรัง และห้ามโลหิต
๓๗.	ครึ่ง	บรรเทาอาการท้องเสียชนิดที่ไม่เกิดจากการติดเชื้อ เช่น อุจจาระไม่เป็นมูก หรือมีเลือดปนและท้องเสียชนิดที่ไม่มีไข้
๓๘.	ไคร้เครือ	ใช้รักษาอาการเป็นไข้จับสั่นไข้คลั่งเพื่อ รักษาโรคพิษไข้ ไข้เชื่อมซึม พิษกาฬ เป็นยาชู เป็นยาชูกำลังและเป็นยาเจริญอาหาร
๓๙.	จنگลณี	บำรุงหัวใจ ทำให้สดชื่น บำรุงกำลัง แก้อ่อนใน เมล็ดบำรุงกำลัง บำรุงครรภ์ บำรุงธาตุ
๔๐.	จันทน์ชะมด	บำรุงหัวใจ แก้มลมวิงเวียน แก้ไอ กระจายน้ำ แก้ไข้ตัน มีสรรพคุณ ขับลมแก้ปวดท้อง แก้ บิด ขับโลหิตระดู บำรุงประสาท แก้ไข้ ชัยพยาธิ

๔๑.	จันทน์แดง	แก้ไข้ทั้งปวง ที่มีอาการตัวร้อน อาเจียนร่วมด้วยก็ได้
๔๒.	เจตพังคี	แก้ท้องขึ้น ปวดแน่นท้อง เป็นยาร้อนเล็กน้อย เป็นยาทะลวงลมปราณ ช่วยคลายเส้นเอ็น และทำให้การไหลเวียนของเลือดดีขึ้น ขับลมขึ้น
๔๓.	เจตมูลเพลิง	บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ บำรุงธาตุ แก้ธาตุให้ปกติ บรรเทาอาการปวดตามเส้นเอ็น กล้ามเนื้อ มือ เท้า ตึงหรือชา บรรเทาอาการปวดประจำเดือน ช่วยให้ประจำเดือนมาเป็นปกติ แก้มูกติด
๔๔.	เนียงพรัานางแอ	แก้ไข้ แก้ร้อนในกระหายน้ำ ขับเสมหะ และโลหิต ปิดธาตุ สมานแผล แก้บิด แก้พิษผิดสำแดง ตัน แก้ไข้ บำรุงร่างกาย และช่วยเจริญอาหาร
๔๕.	เนียงพรัามอญ	แก้ปวดศีรษะ โรคหืด ไอ อัมพาต นำมาตำคั้นน้ำมาผสมกับเหล้ากิน แก้ไอ อาเจียนเป็นเลือด ช้ำใน ขับปัสสาวะ .
๔๖.	ชะมดเชียง	แก้โรคลม โรคเกี่ยวกับโลหิต โรคตา เส้นประสาท ไอหอบหืด เป็นยาแรงในโรคใช้รากสดน้อย ปอดบวม หลอดลมอักเสบ
๔๗.	ชะเอมเทศ	ต้านเชื้อแบคทีเรียในช่องปาก รักษาแผลในกระเพาะอาหาร ช่วยลดน้ำหนัก ช่วยเรื่องความจำ บรรเทาอาการเจ็บคอ ป้องกันรังสี UV และปรับสีให้ผิวขาวขึ้นได้
๔๘.	ชะเอมไทย	แก้โรคในลำคอ แก้ลม แก้เลือดออกตามไรฟัน บำรุงธาตุและบำรุงกำลัง แก้อ่อนเพลีย บำรุงกล้ามเนื้อให้เจริญ แก้ไอ ขับเสมหะ แก้น้ำลายเหนียว ตัน รสหวานเอียน ถ่ายลม แก้โรคในคอ ทำผิวหนังให้สดชื่น แก้โรคตา ราก มีรสหวาน ทำให้ชุ่มคอ แก้กระหายน้ำ และเป็นยาระบาย มีสรรพคุณแก้ไอ ขับเสมหะ แก้เจ็บคอ แก้โลหิตอันเน่าในอุทร และเจริญซึ่งหทัยวาตให้สดชื่น แก้กำเดาให้เป็นปกติ
๔๙.	ชันตะเคียน	แก้แผลที่เกิดจากไฟไหม้ น้ำร้อนลวก แผลพุพองเป็นหนอง แผลเรื้อรัง
๕๐.	ชาด	ใช้บำรุงหัวใจ บำรุงประสาท บำบัดอาการกระสับกระส่ายไม่สบายใจ แน่นหน้าอก ใจสั่น หัววิ และนอนไม่หลับ
๕๑.	ชาดก้อน	บำรุงตับ ปอด ดับพิษทั้งปวง แก้โรคในกระดุก
๕๒.	ชาดหระคุณ	บำรุงตับปอด ดับพิษทั้งปวง แก้โรคในกระดุก
๕๓.	ดอกกระดังงา	แก้ลม ใช้ปรุงยาหอม บำรุงธาตุ บำรุงเลือด แก้อ่อนเพลีย ชูกำลัง แก้กระหายน้ำ ลดความดันโลหิต บำรุงหัวใจ แก้วิงเวียนศีรษะ แก้ไข้เนื่องจากโลหิตเป็นพิษ
๕๔.	ดอกจันทน์	บำรุงโลหิต บำรุงธาตุ ขับลม แก้ปวดมดลูก แก้ท้องร่วง บำรุงกำลัง บำรุงผิวเนื้อให้เจริญ น้ำมันระเหยง่ายใช้เป็นส่วนผสมของขี้ผึ้งที่ใช้ทาระงับความปวด ใช้ขับประจำเดือน ทำให้แห้ง ทำให้ประสาทหลอน
๕๕.	ดอกจำปา	ช่วยบำรุงธาตุ ช่วยบำรุงหัวใจ ช่วยบำรุงประสาท ช่วยกระจายโลหิต ช่วยขับลม ช่วยแก้คลื่นเหียน อาเจียน ช่วยแก้อาการวิงเวียนศีรษะ อ่อนเพลีย หน้ามืดตาลาย

๕๖.	ดอกบุนนาค	เป็นยาผัดสมาน บำรุงธาตุ และขับลม แก้มลมกองละเอียด วิงเวียน หน้ามืดตาลาย ใจสั่น ชูกำลัง บำรุงโลหิต บำรุงหัวใจให้ชุ่มชื้น แก้อ่อนในกระสับกระส่าย รักษาอาการร้อน อ่อนเพลีย แก้กลิ้นสาบในร่างกายน
๕๗.	ดอกปีบ	เป็นยาบำรุงกำลัง ช่วยบำรุงโลหิต ใช้เป็นยารักษาไซนัสอักเสบ ช่วยรักษาริดสีดวงจมูก
๕๘.	ดอกพิกุล	แก้ลม แก้ไข้ บำรุงหัวใจ แก้ปวดหัว แก้เจ็บคอ แก้อ่อนใน ผาดสมาน แก้อ่อนเสีย บำรุงโลหิต แก้ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ
๕๙.	ดอกมะลิ	บำรุงหัวใจ ทำให้ชื่นใจ แก้อ่อนเพลีย ชูกำลัง แก้อ่อนในกระหายน้ำ
๖๐.	ดอกสารภี	ตำรายาไทย ดอกรสหอมเย็น เป็นยาชูกำลัง บำรุงหัวใจให้ชุ่มชื้น ใช้ทำยาหอม จัดอยู่ใน พิกัดเภสัชทั้ง ๕, ๗ และ ๙ แก้อ่อนพิการ แก้ไข้ที่มีพิษร้อน ทำให้เจริญอาหาร เกสรเป็น ยาบำรุงครรภ์ ทำให้ชื่นใจ แก้ไข้
๖๑.	ดองดึง	แก้ปวดตามข้อ แก้อ่อนเรื้อรัง แก้อ่อนกระดูก แก้อ่อนเมษะ ฝนน้ำทาแก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย ให้สัตว์กินเพื่อขับพยาธิ
๖๒.	ดินถ่าน	แก้ตาและ ตาอักเสบ
๖๓.	ดินประสิวขาว	ขับลมที่คั่งค้างตามเส้น ทำให้เส้นเอ็นหย่อน ถอนพิษ แก้อ่อนตามผิวหนัง
๖๔.	ดินสอพอง	ใช้ลดความร้อนในร่างกาย แก้อ่อนเสก รักษาผดผื่นคัน และ ช่วยห้ามเหงื่อ ทำให้ร่างกาย เย็นสบาย
๖๕.	ดิงูเหลื่อม	ช่วยให้ตัวยา แล่น เร็ว ดับพิษ ดานซางในเด็ก ใช้ฝนกับยาหยอดตา แก้ตาและตามัวตา ฟางตาแดงและแก้ปวดตาได้
๖๖.	ดีปลี	ขับลม ลดอาการไอ ระคายคอกจากเสมหะ ลดอาการท้องอืดท้องเฟ้อแน่นจุกเสียด บำรุงธาตุไฟ แก้ปวดท้อง แก้อ่อนไส้ อาเจียน แก้อ่อนพิการ แก้อ่อนร่วง แก้ไอ ปีบมดลูก บำรุงธาตุ ใช้เป็นยาแก้โรคเกี่ยวกับทางเดินหายใจ เช่น ขับเสมหะ แก้หืด แก้อ่อนหลอดลมอักเสบ แก้อ่อนวิงเวียน เป็นยาระงับแก้อ่อนนอนไม่หลับ โรคลมบ้าหมู เป็น ยาขับน้ำดี เมื่อมีการอุดตันของท่อน้ำดี ยาขับระดูและทำให้แท้งลูก เป็นยาขับพยาธิใน ท้อง แก้อ่อนริดสีดวงทวารหนัก ใช้ปรุงเป็นยาทาภายนอกสำหรับบรรเทาอาการปวดที่ กล้ามเนื้อ ทำให้ร้อนแดงและมีเลือดมาเลี้ยงที่บริเวณนั้นมากขึ้น แก้อ่อนเสก ฝนเอาน้ำ ทาแก้ฟก บวม ใส่ฟัน แก้ปวดฟัน
๖๗.	ตรีผลา	ใช้เป็นยาอายุวัฒนะ ทำให้มีอายุยืนยาว ช่วยชะลอความแก่ชรา คงความอ่อนเยาว์ แก้อ่อนธาตุไฟกำเริบในช่วงฤดูร้อนหรือธาตุร้อนในร่างกาย
๖๘.	ตะไคร้บก	ขับลมในลำไส้ ดับกลิ่นคาว ขับผายลม ทำให้เรอ แก้อ่อนสภาวะพิการ
๖๙.	ตานหม่อน	ใบมีรสเบื่อ หวานชุ่มเย็น แก้พิษตานซาง บำรุงเนื้อหนังให้ชุ่มชื้น คุมธาตุ ขับไส้เดือนใน ท้อง ใบ ผสมในตำรับยาประสะมะแว้ง ยอดอ่อน ใบอ่อน ลวก ต้ม รับประทานเป็นผัก

๗๐.	ตาลดำ	แก้พิษตานซาง แก้ผอมแห้ง ผลมีฤทธิ์เป็นพิษ ชาวบ้านบางท้องถิ่นมักใช้ตำรวมกับใบสำหรับใช้เบื่อปลา
๗๑.	ถ่านไม้สัก	แก้ไข้พิษ ใช้กาฬ
๗๒.	ทองคำเปลว	สรรพคุณลดไข้ ปรับอุณหภูมิในร่างกาย บำรุงผิวพรรณ เป็นยาอายุวัฒนะ
๗๓.	เทียนดำ	ขับเสมหะให้ลงสู่คูวาร ขับลมในลำไส้ ช่วยย่อย แก้ท้องอืด เพื่อ แก้อาเจียน บำรุงโลหิต ขับน้ำนม ขับปัสสาวะ ขับระดู บีบมดลูก แก้โรคลม ขับพยาธิ
๗๔.	เทียนแดง	การแก้ลมวิงเวียน แก้อาการหน้ามืด ตาลาย ใจสั่น คลื่นเหียน อาเจียน แก้ลมจุกแน่นในท้อง บรรเทาอาการท้องอืดเพื่อ อากาศอุจจาระธาตุพิการ ท้องเสียที่ไม่เกิดจากการติดเชื้อ
๗๕.	เทียนตาตุ๊กแตน	ใช้เป็นยาขับลม บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ ช่วยย่อยอาหาร แก้ท้องอืดเพ้อในเด็ก แก้เสมหะพิการ แก้โรคกำเดา น้ำมันเทียนตาตุ๊กแตน ระงับอาการเกร็งของกล้ามเนื้อเรียบ แก้เส้นท้องพิการ แก้นอนสะดุ้ง คลุ้มคลั่ง เพิ่มปริมาณการหายใจ แต่ลดความดันโลหิต
๗๖.	เทียนสัตตบุษย์	บรรเทาอาการท้องอืดเพ้อ และอาการอุจจาระธาตุพิการ ท้องเสียที่ไม่ติดเชื้อ
๗๗.	น้ำชันทสกร	แก้หนาว แก้ท้องมาน แก้สะอึก แก้ไข้เชิงซึม แก้จุกเสียด แก้ลมพิษ แก้คอแห้ง บำรุงกำลัง ทำให้ปัสสาวะช่อง ทำให้ปัสสาวะคล่อง แก้เสมหะจุกลำคอ ทำให้ชุ่มคอ แก้กระหายน้ำ
๗๘.	น้ำดอกไม้เทศ	แก้พิษไข้ แก้อ่อน แก้กระหาย แก้อ่อนเพลีย มักใช้กระสายในยาแก้อ่อนเพลีย ยาบำรุงกำลัง ส่วนมากเป็นน้ำมันดอกยี่สุ่น
๗๙.	น้ำตาลโตนด	มีสารต้านอนุมูลอิสระ ๗,๐๐๐ หน่วย/๑๐๐ กรัม ช่วยลดความเสี่ยงต่อโรคหลายโรค เช่น โรคมะเร็ง โรคเบาหวาน โรคหัวใจ โรคสมอง มีส่วนประกอบของเกลือธรรมชาติ ช่วยให้ร่างกายสดชื่น มีธาตุเหล็ก ช่วยในกระบวนการสร้างเม็ดเลือดแดง และมีแคลเซียมช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงของกระดูกและฟัน
๘๐.	น้ำตาลทราย	เป็นแหล่งพลังงานของร่างกาย บำรุงกำลัง ด้านการรักษาโรค ทำให้เลือดไหลเวียนได้ดี ช่วยดับร้อน ถอนพิษ แก้อาการอักเสบ ช่วยรักษาปากเป็นแผล แก้เจ็บคอ รักษาอาการไอ รักษาบาดแผลเน่าเปื่อย ทำให้แผลหายเร็วขึ้น ช่วยแก้ปวด
๘๑.	น้ำแตงกวา	ช่วยแก้ไข้ ช่วยลดอาการนอนไม่หลับ ช่วยลดกรดในกระเพาะอาหาร
๘๒.	น้ำประสานทอง	ขับเสมหะ แก้ไอ แก่ริดสีดวงจมูก ริดสีดวงที่เกิดในลำคอ แก้ไข้ผอมเหลือง แก่ริดสีดวงทวารหนัก แก้ฟกบวม แก้หืด กัละอองซาง ลอกลิ้นเด็ก กัดเม็ดยอดในปากคอ กัดเม็ดยี่
๘๓.	น้ำปูนใส	ช่วยลดความเสี่ยงโรคกระดูกพรุน ลดความเสี่ยงโรคข้อกระดูกเสื่อม และเสริมสร้างกระบวนการสร้างกระดูก
๘๔.	น้ำผึ้งรวง	น้ำผึ้งสามารถบรรเทาอาการไอจากหวัดในเด็กได้ดีกว่ายาแก้ไอ
๘๕.	น้ำมะนาว	ช่วยขับถ่าย/ขับของเสียออกจากร่างกาย ช่วยลดอาการเจ็บคอ ลดอาการปวดศีรษะ ช่วยให้หายจากไข้หวัดเร็วขึ้น

๘๖.	น้ำอ้อยแดง	แก้ร้อนใน ขับปัสสาวะ ขับเสมหะ แก้หืด ไอ แก้คลื่นไส้อาเจียน แก้ใช้ส้มประชน แก้ปัสสาวะพิการ แก้ไตพิการ แก้หนองใน ขับนิ่ว แก้ขี้รำ แก้ท้องผูก บำรุงกระเพาะอาหาร แก้ขัดเบา บำรุงธาตุ แก้สะอึก แก้เมาค้าง ท้องผูก รักษาฝี บำรุงกำลัง ทำให้เจริญอาหาร เจริญธาตุ รักษาตามีตฟาง กำเดา อากาศอ่อนเพลีย ผายธาตุ
๘๗.	เนระพูสี	บรรเทาอาการไข้ ร้อนในกระหายน้ำ แก้พิษหัด พิษอีสุกอีใส (บรรเทาอาการไข้จากหัดและอีสุกอีใส)
๘๘.	บอระเพ็ด	แก้ไข้ ดับพิษร้อน ขับปัสสาวะ ขับเสมหะ บำรุงไฟธาตุ บำรุงกำลัง
๘๙.	เบญจมาศ	ใช้เป็นยารักษาโรคตับ โรคประจำเดือนมาไม่เป็นปกติ รักษาโรคไขข้ออักเสบ โรคตามีตในเวลากลางคืน รักษาอาการปวดศีรษะ วิงเวียนศีรษะ หูอื้อ เป็นยาขับลมในลำไส้ ทำให้เจริญอาหาร บำรุงประสาท บำรุงสายตา และยังช่วยป้องกันไม่ให้ผมหงอกเร็ว
๙๐.	เป็ยจักจั่น	ขับลมในลำไส้ ขับปัสสาวะ ขับนิ่ว บำรุงกระดูก แก้โรคกระษัย ไตพิการ กัดเมือกมันในลำไส้
๙๑.	เป็ยผู้	เป็นยาขับลมในลำไส้ ขับปัสสาวะ แก้ไตพิการ
๙๒.	ใบกระทีบยอบ	แก้ไข้ แก้ปัสสาวะพิการ ปัสสาวะขัดแสบ แก้สะอึก ถอนพิษยาเบื่อเมา แก้กาฬ ดับพิษร้อนใน แก้เด็กคลื่นกระด้างคางแข็ง แก้แผลเรื้อรัง ขับนิ่ว
๙๓.	ใบกะเพราแดง	ลดอาการท้องอืดเฟ้อ ขับลม แก้ปวดท้อง บำรุงธาตุ ขับผายลม แก้อาการจุกเสียดในท้อง ทำให้เรอ แก้ท้องร่วง แก้คลื่นไส้อาเจียน ขับเสมหะ ขับเหงื่อ
๙๔.	ใบก้านตานล	ขับแก้อาการกระสับกระส่าย สำหรับสตรีหลังคลอดบุตร คนโบราณนำใบตำมาคั่วให้เหลืองแล้วบดเป็นผง ใช้สูบหรือเป่าก็ได้ ช่วยลดความดันโลหิต
๙๕.	ใบโคกกระออม	ต้มดื่มแก้หืด
๙๖.	ใบทองแตก	เป็นยาถ่าย หรือแช่น้ำดื่ม รักษาโรคหืด
๙๗.	ใบประดู่	ช่วยบรรเทาอาการระคายคอได้ ใบอ่อนใช้ตำพอกแก้ผดผื่นคัน
๙๘.	ใบผักคราด	แก้โลหิตเป็นพิษ แก้ปวดศีรษะ ปวดฟัน
๙๙.	ใบผักเค็ด	ปรุงเป็นยารักษาบาดแผล เอามาต้มน้ำอาบแก้ผื่นคัน
๑๐๐	ใบฝ้ายเทศ	ใช้เป็นยาขับประจำเดือน กระตุ้นทำให้มดลูกบีบตัว ใช้เป็นยาบำรุงไต ทำให้ไตอบอุ่น ใช้เป็นยารักษาอาการอื่นปัสสาวะไม่อยู่ ใช้เป็นยาแก้ริดสีดวง ถ่ายเป็นเลือด
๑๐๑	ใบพุทรา	สรรพคุณใช้แก้อาการจุกเสียด แก้ท้องเสีย แก้ท้องร่วง แก้อาเจียน
๑๐๒	ใบมะกล่ำเครือ	ใบมีรสหวานใช้ชงกับน้ำดื่มแทนน้ำชา จะช่วยแก้อาการร้อนในกระหายน้ำได้
๑๐๓	ใบมะขาม	ขับเลือดและขับลมในลำไส้ ขับเสมหะ พอกโลหิต แก้บิด แก้ไอ
๑๐๔	ใบมะยม	ช่วยบรรเทาอาการปวดศีรษะ
๑๐๕	ใบมะละกอ	ลดอาการปวดประจำเดือน ยาระบายชั้นดี ช่วยให้เจริญอาหาร

๑๐๖	ใบมะอึก	แก้อาการฟกช้ำ ลดอาการบวม แก้อาการท้องเสีย ช่วยรักษาฝี รักษาผดผื่นคัน
๑๐๗	ใบมัดกา (ใบมะกา)	เป็นยาถ่ายพิษไข้ ถ่ายพิษตานซางในเด็ก นำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาถ่ายเสมหะและโลหิตที่ หรือนำมาต้มดื่มเป็นยาขับเสมหะ
๑๐๘	ใบแมงลัก	ช่วยขับเหงื่อ ขับลมในลำไส้ แก้วงเวียน แก้อาการท้องอืดท้องเฟ้อ หรือนำใบแมงลักมาต้มกับน้ำ ดื่มเป็นประจำจะช่วยรักษาโรคเกี่ยวกับลำไส้หรือ โรคทางเดินอาหารได้
๑๐๙	ใบระงับ (ไม้ยราบ)	ช่วยแก้ริ้ว ช่วยแก้อาการงูสวัด ช่วยแก้ไฟลามทุ่ง ช่วยรักษาโรคพุพอง ช่วยรักษาแผลเรื้อรังต่าง ๆ
๑๑๐	ใบระงับพิษ	แก้ไข้ร้อนในกระหายน้ำ ใช้พิษใช้หัว
๑๑๑	ใบราชพฤกษ์	ใช้ต้านรักษาโรคเบาหวาน บำรุงเลือด บำรุงหัวใจ ลดอัตราเสี่ยงของโรคระบบหัวใจ และ หลอดเลือด
๑๑๒	ใบสมอทะเล	รสร้อน ถ่ายอุจจาระธาตุ ถ่ายลมเป็นพิษ แก้โลหิตเป็นพิษ
๑๑๓	ใบสลอด	ใบมีรสฝาดเมา ใช้ตำพอกแก้ฝีมะตอย ช่วยแก้ไข้ตัวน้ใส้ลาม หรือกามโรคที่เกิดเนื้อร้ายจากปลายองค์กำเนิดกินลามเข้าไปจนถึงต้นองค์กำเนิด แต่ก่อนจะนำมาผสมยาให้หนึ่งเสียก่อน
๑๑๔	ใบสลิด (ขจร)	มีวิตามินสูง การรับประทานเป็นประจำจะช่วยบำรุงสายตาได้เป็นอย่างดี และช่วยบำรุงโลหิต, ช่วยบำรุงหัวใจ, ช่วยบำรุงตับและไต
๑๑๕	ใบสวาด	เป็นยาแก้กระษัย จะช่วยรักษาแผลในลำคอ ตำรายาไทยจะใช้ใบสวาดเป็นยาขับลม ขับผายลม แก้อาการจุกเสียดแน่น
๑๑๖	ใบสะเดา	ช่วยบำรุงธาตุในร่างกาย ช่วยบำรุงธาตุไฟ ขับน้ำย่อยอาหารทำให้กระเพาะย่อยอาหารได้ดีขึ้น ช่วยบำรุงโลหิต
๑๑๗	ใบเสมิ	ใบใช้เป็นยาแก้ไข้ ใช้เป็นยาเขียวหรือใช้สมุหหัวเด็กเป็นยาแก้หวัด แก้อาการปวดหัวตัวร้อน ช่วยลดความเย็นในร่างกาย ใบใช้เป็นยากระทุ้งพิษ
๑๑๘	ใบสัก	ใบนำมาต้มกับน้ำรับประทานเป็นยาลดระดับน้ำตาลในเลือดและเป็นยาบำรุงโลหิต ใบมีรสเผ็ดเล็กน้อย มีสรรพคุณเป็นยาแก้พิษโลหิต
๑๑๙	ใบสันพร้าวหอม	ใบรสสุขุม แก้ไข้พิษ แก้ไข้หวัด ถอนพิษไข้ ผสมในยาแสงหมึก บรรเทาหัด อีสุกอีใส ผสมในยาเขียว และเป็นยาหอมชูกำลัง บำรุงหัวใจ ใบสดขยี้ คั้นน้ำ
๑๒๐	ใบเสนียด	ใบใช้เข้ายาที่เกี่ยวกับการบำรุงโลหิต ช่วยลดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อเรียบหลอดลม ใบแห้งนำมาหั่นมวนเป็นบุหรี่ยสูบ ช่วยแก้หอบหืด
๑๒๑	ใบหญ้ากระเม็งตัวผู้	ใบกระเม็งตัวผู้ใช้เป็นยาบำรุง ช่วยแก้อาการปวดศีรษะ ช่วยแก้อาการไอ ช่วยแก้โรคผิวหนัง

๑๒๒	ใบหนาด	ใบและยอดอ่อนใช้ต้มน้ำกินเป็นยาบำรุงกำลัง ใช้เป็นยาบำรุงธาตุ ช่วยทำให้เจริญอาหาร ชาวไทลื้อจะใช้ใบนำมาสับแล้วตากให้แห้ง ใช้เข้ายาหมักรับไต้ลื้อ บำรุงร่างกายและผิวพรรณ ใบใช้เป็นยาบำรุงหลังคลอดบุตรของสตรี
๑๒๓	ประคำดีควาย	นำมาปรุงใช้เป็นยาแก้พิษกาฬ แก้ทุราราส ใบตากแห้งชงน้ำดื่มบำรุงร่างกาย ลดปริมาณคอเลสเตอรอลในเส้นเลือด แก้พิษไข้ แก้พิษร้อน แก้ฝีอักเสบ แก้ฝีหัวคว่ำ และเป็นยาแก้พิษ
๑๒๔	เปล้า	เป็นยาบำรุงธาตุ แก้คันตามตัว แก้ลมจุกเสียด เป็นยาบำรุงกำลัง แก้กระหาย แก้เสมหะและลม เป็นยาขับพยาธิ ดองสุราดื่มขับเลือดหลังคลอด ขับน้ำคาวปลา เป็นยาช่วยย่อยอาหาร แก้เลือดร้อน
๑๒๕	เปลือกไข่เน่า	ช่วยแก้ตานขโมย (โรคพยาธิในเด็กที่มีอาการเบื่ออาหาร อ่อนเพลีย ผอมแห้ง ชูบชืด มีอาการท้องเดิน ก้นปอด)
๑๒๖	เปลือกขงโค	เปลือกลำต้นนำมาต้มน้ำดื่ม ใช้รักษาอาการท้องเสีย และอาหารเป็นพิษ น้ำต้มจากเปลือกใช้เป็นยาขับปัสสาวะ
๑๒๗	เปลือกตะเคียน	ใช้สมานแผล แก้บิดมูกเลือด แก้เหงือกอักเสบ และฆ่าเชื้อโรคในปาก แก้ลงแดง
๑๒๘	เปลือกแทงวย (คำแสด)	ช่วยบำรุงธาตุ ช่วยแก้พรรตึก
๑๒๙	เปลือกปะโลง(โปรง)	แก้ท้องร่วง แก้อาเจียน แก้บิด แก้มูกเลือด
๑๓๐	เปลือกพิกุล	สมาน แก้ไข้ แก้ท้องเสีย รสฝาด ใช้ปรุงเป็นยาแก้เหงือกอักเสบ
๑๓๑	เปลือกพุทรา	มีสารแทนนิน ใช้เป็นยาแก้อาการท้องเสียได้เป็นอย่างดี
๑๓๒	เปลือกเพกา	ช่วยสมานแผล ดับพิษกาฬ แก้ร้อนใน แก้ท้องร่วง ทำให้น้ำเหลืองเป็นปกติ ดับพิษโลหิต บำรุงโลหิต แก้เสมหะจุกคอ ขับเสมหะ แก้บิด แก้อาการจุกเสียด แก้ไข้รากสาด แก้ฝี รักษาเมเร็งเพลิง ขับเหงื่อ แก้ไขข้ออักเสบชนิดเฉียบพลัน ช่วยเจริญอาหาร
๑๓๓	เปลือกมะรุม	ใช้ขับลมในลำไส้ ทำให้ผายลมเรอ แก้ลมขึ้นเบื้องสูง คุมธาตุอ่อนๆ แก้ลม แก้ฝี แก้พยาธิ เป็นยาอายุวัฒนะ ต้มเป็นกระสายยาแก้หอบหืด
๑๓๔	เปลือกมูกมัน (โมกมัน)	บำรุงธาตุทั้งสี่ให้เจริญ รู้ปัดธาตุ แก้บิดมูกเลือด แก้คุดทะราด แก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย ปรุงเป็นยาแก้โรคไต เป็นยาเจริญอาหาร
๑๓๕	เปลือกแมงคุด(มังคุด)	บดเป็นผง ต้ม หรือชงรับประทาน แก้อาการท้องเสีย ท้องเดินเรื้อรัง และโรคเกี่ยวกับลำไส้ ออกฤทธิ์เป็นยาฝาดสมาน แก้บิดมูกเลือด แก้ไข้ท้องเสีย แก้บิด รักษาทางเดินปัสสาวะอักเสบเรื้อรัง ฝนกับน้ำปูนใส ทาแผลเน่าเปื่อยพุพอง แผลมีหนอง สมานแผลสด ทาแก้หิดและโรคผิวหนัง
๑๓๖	เปลือกราชพฤกษ์	ช่วยสมานบาดแผล
๑๓๗	เปลือกลูกทับทิม	ช่วยถ่ายพยาธิตัวตืดและพยาธิตัวกลม

๑๓๘	เปลือกสนุ่น	เป็นยาบำรุงหัวใจ ช่วยทำให้หัวใจเต้นแรง ชูเส้นชีพจร นำมาต้มเอาน้ำอาบและรดศีรษะเด็ก ช่วยดับร้อน แก้เด็กตัวร้อน แก้ไข้ แก้หวัดคัดจมูก
๑๓๙	เปลือกสะแก	จะช่วยขับน้ำคาวปลาสำหรับหญิงหลังคลอดบุตร ช่วยแก้คันทวารเด็ก
๑๔๐	ฝักกระเฉด	ช่วยบำรุงร่างกายและดับพิษ ช่วยแก้อาการปวดศีรษะ กระเฉดมีฤทธิ์เป็นยาเย็น จึงช่วยดับพิษร้อนได้เป็นอย่างดีฝักกระเฉดมีสรรพคุณช่วยแก้พิษไข้ช่วยบรรเทาอาการปวดฟันด้วยการนำฝักกระเฉดมาตำผสมกับเหล้า แล้วหยอดในบริเวณฟันที่มีอาการปวดช่วยขับเสมหะช่วยขับลมในกระเพาะช่วยรักษาโรคคางทูมช่วยแก้อาการปวดแสบปวดร้อนช่วยถอนพิษยาเบื่อเมา
๑๔๑	ฝักขวง	แก้ตานขโมยหรือตานซาง เป็นอาการของเด็กอายุ ๕ - ๑๓ ขวบ ที่เกิดจากพยาธิต่าง ๆ ทำให้เด็กมีอาการซูบซีด ผอมแห้งแรงน้อย พุงโรก้นปอด หัวโต นอนผวา ตกใจง่าย ซี้ อ้อน
๑๔๒	ฝักเค็ล็ด	ช่วยระบบการย่อยอาหารไม่ดี แก้ปวดกระเพาะอาหาร ใช้รักษาโรคเบาหวาน แก้ปวดหัว แก้ปวดฟัน ยาลดไข้ เป็นยาถ่าย ยาระบาย เป็นยาถ่ายพยาธิ รักษาโรคผิวหนัง ใช้ทา รักษากลากเกลื้อน ผิวน้ำพุทอง โรคผิวหนังอักเสบ โรคผิวหนังต่าง ๆ ใช้เป็นยาถอนพิษจากแมลงสัตว์กัดต่อย
๑๔๓	ฝักเป็ดแดง	ช่วยการขับพิษร้อนถอนพิษไข้ ช่วยทำให้เลือดเย็น
๑๔๔	ฝักเสี้ยนผี	ช่วยเจริญไฟธาตุ แก้ปวดท้อง ท้องร่วง แก้ลม ลงท้อง แก้ฝีภายใน ทำให้หนองแห้ง แก้พิษฝี แก้ไข้ตรีโทษ ใช้ถ่ายพยาธิตัวกลม แก้โรคไขข้ออักเสบ ทาแก้โรคผิวหนัง หยอดหูแก้หูอักเสบ ใบ รสร้อนขม แก้ฝีในปอด ขับหนองฝี ขับน้ำเหลืองเสีย แก้ปัสสาวะพิการ ขับลมให้ลงสู่เบื้องต่ำ เป็นยาระบายอ่อนๆ ใช้พอกแก้ปวดศีรษะ แก้ปวดหลัง
๑๔๕	ฝักหวาน	ช่วยแก้อาการของธาตุไฟได้ตามหลักแพทย์แผนไทย แก้กระสับกระส่าย รากใช้ต้มกับน้ำรับประทานเป็นยาเย็นแก้พิษร้อนใน ส่วนยอดมีรสหวานกรอบช่วยแก้อาการร้อนใน กระหายน้ำ ระบายความร้อน งามใช้กวาดคอเด็ก แก้ลิ้นเป็นฝ้าขาว
๑๔๖	ฝักข้าว	ใช้ถอนพิษ ดับพิษทุกชนิด ตำพอกแก้ปวดหลัง
๑๔๗	ฝักราชพฤกษ์	ใช้เป็นยาระบาย ช่วยในการขับถ่าย ทำให้ถ่ายได้สะดวก ไม่มวนท้อง แก้อาการท้องผูกเหมาะสำหรับผู้ที่มีอาการท้องผูกบ่อย ๆ และสตรีมีครรภ์
๑๔๘	ฝักส้มป่อย	ช่วยทำให้เจริญอาหาร กัดเสมหะ แก้ไอ แก้ทรางเด็ก
๑๔๙	ฝาง	ช่วยแก้อาการท้องร่วง ท้องเดิน ใช้ผัดสมานโรคท้องร่วง
๑๕๐	ฝิ่น	แก้บิดเรื้อรัง แก้ลงแดง แก้ปวด น้ำมูกไหล ปวดหัว เหงื่อออกมาก เบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน กระสับกระส่าย กล้ามเนื้อกระตุก ท้องเดินอย่างรุนแรง หายใจหอบ ส่วนขี้ยาฝิ่นมีรสเบื่อเมา มีสรรพคุณแก้บิดปวดเบ่ง แก้อาการลงแดง แก้ไอ และทำให้นอนหลับ

๑๕๑	พริก	ช่วยขยายเส้นโลหิตในลำไส้และกระเพาะอาหารเพื่อให้ดูดซึมอาหารดีขึ้น ช่วยร่างกายขับถ่ายของเสียและนำธาตุอาหารไปยังเนื้อเยื่อของร่างกาย
๑๕๒	พริกไทย	ช่วยโรคที่เกิดจากธาตุไฟพร่อง เช่น ช่วยย่อยอาหาร รักษาอาการท้องอืดท้องเฟ้อ แก้อโรคที่เกิดจากธาตุน้ำ และธาตุลมกำเริบ
๑๕๓	พิกัดเบญจเทียน	แก้ลม เสมหะ และตีระคนกัน แก้พิษโลหิต แก้ทางปัสสาวะ แก้นิว แก้มุตกิต บำรุงธาตุ บำรุงกำลัง
๑๕๔	พิมเสน	เป็นยาขับเหงื่อ ขับเสมหะ กระตุ้นการหายใจ กระตุ้นสมอง บำรุงหัวใจ ใช้เป็นยาระงับความกระวนกระวาย ทำให้วังซิม แก้ลมวิงเวียน หน้ามืด หัวใจอ่อน บำรุงหัวใจ ทำให้ชุ่มชื้น ทำให้เรอ ขับผายลม แก้อุจจาระแข็งแน่นเฟ้อ แก้อุดท้อง แก้อาการปวดท้อง แผลเรื้อรัง แผลกามโรค แผลเนื้อร้าย
๑๕๕	โพธิ์	เป็นยาแก้โรคหัวใจ เป็นยาช่วยขับพิษใบ ช่วยแก้อาการกระหายน้ำ ใบใช้รักษาโรคท้องผูก ท้องร่วง ผลใช้รับประทานเป็นยาระบายอ่อน ๆ และช่วยในการย่อยอาหาร
๑๕๖	ไพล	ขับโลหิตร้ายทั้งหลายให้ตกเสีย ขับระดูสตรี แก้ฟกขี้ เคล็ดบวม ขับลมในลำไส้ ขับระดูไล่แมลง แก้อุจจาระแข็ง รักษาโรคเหน็บชา แก้อุดท้อง บิดเป็นมูกเลือด ช่วยสมานแผล สมานลำไส้ แก้อาการอักเสบ แก้มุตกิตระดูขาว ขับลม แก้อุดท้องเฟ้อ แก้อุดท้อง แก้อาการท้องผูก แก้อาเจียน แก้อาการปวดฟัน เป็นยารักษาหืด แก้เคล็ดขัดยอก ข้อเท้าแพลง แก้อโรคผิวหนัง แก้ฝี ทาเคลือบแผลป้องกันการติดเชื้อ
๑๕๗	มหาหิงค์	ระงับอาการปวดท้อง ท้องอืด
๑๕๘	มะกรูด	ช่วยแก้อาการไข้ ถอนพิษสำแดง แก้อุจจาระแข็ง กระทุ้งพิษไข้ แก้พิษฝีภายใน และช่วยอาการเสมหะเป็นพิษ, ผิวมะกรูด ช่วยแก้อาการนอนไม่หลับ
๑๕๙	มะเขือขื่น	เป็นยาแก้ไข้ที่มีพิษร้อน ช่วยกระทุ้งพิษไข้
๑๖๐	มะไฟ	ช่วยทำให้ชุ่มคอ ช่วยบำรุงธาตุในร่างกาย ช่วยแก้โรคหวัด ช่วยแก้ไข้มาลาเรีย ช่วยแก้และบรรเทาอาการไอ ช่วยขับเสมหะและช่วยละลายเสมหะ ช่วยดับพิษร้อน ผลใช้เป็นยาช่วยย่อย รักษาอาการอาหารไม่ย่อย
๑๖๑	มะแว้ง	ใช้เป็นยาบำรุงธาตุในร่างกาย (ราก, ใบ, ผล) ผลสุกและผลดิบมีรสขื่นเปรี้ยว ช่วยแก้โรคเบาหวาน ช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือดได้
๑๖๒	มาด (ถั่วราชมารดา)	เป็นยารักษาอาการปวดตามข้อ และรักษาอาการปวดเมื่อยขบ
๑๖๓	เมล็ดฝ้าย	ใช้เป็นยาแก้ริดสีดวง ถ่ายเป็นเลือด เป็นยาแก้สตรีตกเลือด รวมถึงตกขาว
๑๖๔	เมล็ดพรมณผักกาด	ขับเสมหะ และโลหิต แก้อุจจาระแข็ง แก้ลม เป็นยาระบายอย่างอ่อนๆ
๑๖๕	แมงมุมตายซาก	แก้โรคชางในปากเด็ก
๑๖๖	ยอดเปล้าใหญ่	แก้ท้องเสีย บำรุงโลหิต
๑๖๗	ยาดำ	แก้โรคท้องผูก โดยกระตุ้นลำไส้และทางเดินอาหารให้บีบตัว ใช้เป็นยาแทรกในยาระบาย

๑๖๘	รงทอง	ขับเสมหะและโลหิต เป็นยาถ่ายอย่างแรง แก้แผลพุพอง แก้ปวด ลดไข้ ลดความดันโลหิตสูง
๑๖๙	รังหมาล่า	ช่วยแก้ไอเสบ แก้กระหายน้ำ ดับพิษร้อน
๑๗๐	รากกระดอม	บำรุงธาตุ เจริญอาหาร ถอนพิษผิดสำแดง แก้ไข้กลับไข้ซ้ำ รักษาบาดแผลหลังจากการคลอดบุตร เจริญอาหาร บำรุงน้ำดี บำรุงน้ำนม แก้ไข้ แก้ไข้จับสัน ดับพิษร้อน
๑๗๑	รากกระพังโหม	แก้พิษ แก้ตาฟาง ตาแฉะ ตามัวได้ดีมาก
๑๗๒	รากก้างปลาแดง	รสจืดเย็น แก้ไข้ร้อนในกระหายน้ำ แก้ไข้ ขับพิษไข้หั่ว (หัด, สุกใส ตำแดง) ลดความร้อนในร่างกาย แก้ซางข้าวเปลือก แก้ผิ้แดง และผิ้ทั้งปวง ต้มดื่ม ขับลมในลำไส้
๑๗๓	รากข่าโทน	ช่วยแก้เสมหะ
๑๗๔	รากคนทีสอ	ต้มกินแก้ไข้ ให้หญิงหลังคลอดบุตรใหม่ๆรับประทานเป็นยาขับปัสสาวะและขับเห็งื่อ
๑๗๕	รากคัตเค้า	มีรสเย็นฝาดเล็กน้อย แก้ไข้ และเลือดออกตามไรฟัน แก้เสมหะ
๑๗๖	รากคันทรง	แก้อาการบวม น้ำเหลืองเสีย กินแก้ร้อนในกระหายน้ำ
๑๗๗	รากไคร้เครือ	มีรสขมขึ้นปร่า ใช้รักษาอาการเป็นไข้จับสันไข้คั้งเพื่อ รักษาโรคพิษไข้ ไข้เชื่อมซึม พิษกาฬ เป็นยาชูกำลังและเป็นยาเจริญอาหาร
๑๗๘	รากจิก	ใช้เป็นยาระบาย
๑๗๙	รากชะพลู	ช่วยบำรุงธาตุ บำรุงโลหิต แก้คุดเสมหะ
๑๘๐	รากชุมเห็ดไทย	เป็นยาระบาย
๑๘๑	รากดิน (ไส้เดือน)	แก้ไข้พิษไข้กาฬ บำรุงตับ แก้หอบหืด แก้ร้อนใน กระหายน้ำ ระงับความร้อน แก้อาการเกร็ง แก้ตาแดง แก้ลมพาตครึ่งซีก แก้ค้อพอก
๑๘๒	รากตองแตก	ใช้เป็นยารักษาโรคโลหิตจาง
๑๘๓	รากต่อไส้	รสจืดเย็น ใช้พอกแก้ปวดท้อง เป็นยาขับปัสสาวะ รักษาเส้นเอ็นที่ชำรุดให้สมบูรณ์
๑๘๔	รากตาล	ช่วยขับพยาธิได้ แก้พิษตานซางได้
๑๘๕	รากตาลหม่อน	ช่วยคุมธาตุในร่างกาย ช่วยแก้พิษตานซาง และช่วยรักษาลำไส้
๑๘๖	รากตูมกาแดง	ช่วยแก้โรคโปลิโอในเด็ก
๑๘๗	รากถั่วพู	แก้โรคมพิษกำเริบ ทำให้คั้งเพื่อ ใช้ปรุงเป็นยาโรคเพื่อวาโยธาตุกำเริบ ใช้รักษาตีพลุ่่งพล่าน ให้คั้งเพื่อ อาการปวดมวนท้อง กระทำให้ตาแดง
๑๘๘	รากผักหวาน	ยาแก้อาการร้อนในกระหายน้ำ แก้กระสับกระส่าย
๑๘๙	รากฝ้ายแดง	เป็นยาขับปัสสาวะ เป็นยาช่วยบีบมดลูก ทำให้แห้ง และช่วยขับน้ำคาวปลาของสตรี
๑๙๐	รากแฝกหอม	ทำให้ดวงจิตชุ่มชื้น กลิ่นมีกล่อมประสาท ใช้ปรุงเป็นยาขับลมในลำไส้ ทำให้หาเวอบำรุงโลหิต แก้ปวดท้อง จุกเสียด แก้ท้องอืด ขับปัสสาวะ แก้ไข้ แก้ไข้พิษ แก้ไข้ อภิญญาณ แก้ไข้อันเกิดแต่ซาง โลหิต ดี และคุดทะราด แก้โรคประสาท แก้ท้องเดิน แก้ร้อน

๑๙๑	รากพันงูแดง	เป็นยาแก้ปัสสาวะหยดย่อย ปัสสาวะกะปริบกะปรอย
๑๙๒	รากพุดดอ	ดับพิษทั้งปวง แก้พิษฝีตานซาง กระทุ้งพิษไข้ แก้ร้อนใน ฝนกับสุราหรือน้ำปูนใส ทาแก้ องค์กำเนิดบวม รักษาคางทูม แก้ผดผื่นคัน แก้การอักเสบของฝี ทำให้นอนหลับ
๑๙๓	รากพุ่มเรียงป่า(มะหาด)	ใช้เป็นยาแก้ไข้ ใช้กินแก้ไข้เหนือ ใช้กาฬ ใช้พิษ ใช้สันนิบาต ใช้สั้น ใช้กำเดา
๑๙๔	รากมะกล่ำเครือ	รสเปรี้ยวขึ้น ขับเสมหะ แก้เสียงแห้ง กล่องเสียงอักเสบ แก้ไอ แก้หวัด
๑๙๕	รากมะกล่ำต้น	รากมีรสเปรี้ยวขึ้นเย็น ใช้เป็นยาขับเสมหะ แก้เสมหะ กัดเสมหะในคอ ช่วยแก้หืดไอ แก้ เสียงแหบแห้ง และแก้อาการระสออีก ช่วยแก้ลมในท้อง
๑๙๖	รากมะตูม	ใช้เป็นยาแก้ปากเปื่อย ขับเสมหะ แก้พิษฝี พิษไข้ แก้สติเฟลอ ขับน้ำดี ขับลม
๑๙๗	รากลำโพงกาสลัก	รสเมาเบื่อหวาน ฝนทาพิษร้อน ดับพิษฝี แก้ปวดบวมแก้อักเสบ สุมเป็นถ่านปรุงยา รับประทาน แก้ไข้พิษ ใช้กาฬ ใช้เชื้องซึม
๑๙๘	รากเล็บมือนาง	เป็นยาแก้ตานขโมย แก้เด็กเป็นซาง แก้ซางแห้ง แก้ธาตุวิปริต แก้อุจจาระพิการ แก้ตับ ทรุด และช่วยทำให้เจริญอาหาร
๑๙๙	รากส้มป่อย	เป็นยาแก้ท้องร่วง
๒๐๐	รากสลอด	ช่วยถ่ายเสมหะ ถ่ายโลหิตและลม
๒๐๑	รากสะแก	แก้มะเร็งที่ตับ ปอด ลำไส้ กระจายอาหาร และกระจายปัสสาวะ
๒๐๒	รากหญ้านาง	เป็นยากระทุ้งพิษไข้ แก้ไข้ แก้เมาสุรา ถอนพิษสำแดง ควบคุมระบบขับถ่ายให้สู่ปกติ
๒๐๓	รากหม้อ	แก้ไข้
๒๐๔	รากหมาก	เป็นยาแก้พิษร้อนภายใน แก้พิษไข้ร้อน
๒๐๕	รากหัสศคุณเทศ	แก้โลหิตอันข้นด้วยบุพุโพ แก่ริดสีดวง ขับเลือดและหนอง
๒๐๖	รากอ้ายเหนียว	มีสรรพคุณแก้อาการปวดศีรษะ แก้ตัวร้อนใช้เป็นยาแก้ปวดฟัน เป็นยาแก้ท้องเสีย ใช้เป็นยาแก้ลำไส้อักเสบ
๒๐๗	ฤๅษี	ช่วยเจริญอาหาร ช่วยย่อย แก้กลิ้นใส้อาเจียน แก้ปวดภายในช่องท้อง รักษาตับอักเสบที่ มีอาการบวมตามมือ และเท้า แก้ปวดบวม
๒๐๘	ลำพัน	แก้ไข้เพื่อดีและเสมหะ ขับลมในลำไส้ บำรุงธาตุ บำรุงปอด แก่ริดสีดวงทวาร แก่ลมอัม พฤกษ์อัมพาต บำรุงกำลัง บำรุงดวงจิตให้เข้มแข็ง แก้ไข้ แก่ริดสีดวงทวารทั้ง ๙ แก้พิษ ตานซาง
๒๐๙	ลิ้นทะเล	ขับความชื้นในร่างกาย ลดกรดกระจายอาหารแก้กระจายอาหารหรือลำไส้เล็กมีแผล เรื้อรัง ใช้สมานแผลกระจายและลำไส้ แก้เลือดออกในกระเพาะอาหาร แก้วธโรค ไอ เป็นเลือด สตรีที่มีระดูขาว ตกเลือด แก้วโรคบิดมูกเลือด ภายนอกใช้เป็นยา สมานแผล ห้ามเลือด หรือใช้รักษาริดสีดวงตาตาด้านใน ลอกหน้าแก้สิวฝ้า หรือใช้ผสมเป็นยากวาดคอ เด็ก

๒๑๐	ลูกชี่กา	รสขม บำรุงน้ำดี แก้พิษเสมหะและโลหิต ถ่ายพิษเสมหะให้ตก แก้พิษตานซาง แก้ตานขโมย ขับพยาธิ เป็นยาถ่ายอย่างแรง ใช้ควั่นรม แก้หืด
๒๑๑	ลูกคัตเค้า	รสเผื่อนปรั่า ปรงเป็นยาต้มฟอกโลหิตระดูที่เน่าร้ายของสตรี เป็นยาขับประจำเดือน ฟอกเลือด บำรุงโลหิต ผลมีสารจำพวกไตรเทอร์ปีนซาโปนิน มีฤทธิ์เปื้อปลา
๒๑๒	ลูกจัน	ใช้แก้ธาตุพิการ บำรุงกำลัง แก้ไข้ บำรุงหัวใจ บำรุงธาตุ แก้กูกเสียด ขับลม รักษาอาการอาหารไม่ย่อย คลื่นไส้อาเจียน ท้องเสีย แก้บิด แก้กำเดา แก้ท้องร่วง แก่ร้อนใน กระหายน้ำ แก้เสมหะโลหิต แก้ปวดมดลูก และบำรุงโลหิต
๒๑๓	ลูกถั่วแปบ	มีรสหวานมัน ช่วยบำรุงกำลัง แก้อาการอ่อนเพลีย ใช้รับประทานเป็นอาหารบำรุงร่างกาย ช่วยบำรุงธาตุในร่างกาย
๒๑๔	ลูกในมะม่วงคั้น	กินแล้วมีอาการคันคอ ถ้าถูกผิวหนังอ่อนจะเปื้อยและคัน
๒๑๕	ลูกเบญจानी	ออกฤทธิ์ต่อปอด ม้าม และไต ใช้เป็นยาแก้ไข้เป็นเลือด หลอดลมอักเสบ
๒๑๖	ลูกประคำดีควาย	แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้หวัด คัดจมูกได้ ใช้รักษาโรคตัวร้อน นอนไม่หลับ นอนสะดุ้ง ผวา แก่สลับ แก่สารพัดพิษ สารพัดกาฬ แก้ไข้สารพัดไข้ทั้งปวง แก้ไข้จับเชื่องซึม ร้อนในกระหายน้ำ แก้ปากเปื้อย แก้ฝีเกลื้อน แก้พิษ แก้หืด สุกใส
๒๑๗	ลูกผักชีลา	แก้พิษตานซาง ขับลม แก้ท้องอืดเพื่อ บำรุงธาตุ แก่สะอึก แก้กระหายน้ำ แก้คลื่นไส้ อาเจียน เป็นน้ำกระสาย ยาแก้อาเจียน แก้ตาเจ็บ แก่ลมวิงเวียน บำรุงกระเพาะอาหาร ทำให้เจริญอาหาร แก้บิด ถ่ายเป็นเลือด คั่วบดผสมสุรากินแก้ริดสีดวงทวารมีเลือดออก ต้มเอาน้ำอมบ้วนปาก แก้ปวดฟัน แก้เจ็บในปากคอ
๒๑๘	ลูกมะขามป้อม	กัดเสมหะในคอ ทำให้เสียงเพราะ แก่มังสังให้บริบูรณ์ แก่พรรตัก(ท้องผูก) แก้พยาธิ ผลแก่ รสเปรี้ยวฝาดขมเผ็ด แก้ไข้เจือลม แก้ไอ แก้กระหายน้ำ แก้เสมหะ ทำให้ชุ่มคอ ลดไข้ ขับปัสสาวะ ระบายท้อง บำรุงหัวใจ ฟอกโลหิต แก่ลม แก่ลักปิดลักเปิด มีวิตามินซีมากกว่าส้ม ๒๐ เท่า
๒๑๙	ลูกมะตูม	แก้พิษฝึภายใน บำรุงกระตูก ดับพิษในกระตูก ประดง น้ำเหลืองเสีย ผื่นคัน เข้าข้อออกดอก โรคผิวหนัง เส้นเอ็นพิการ
๒๒๐	ลูกมะตูม	แก้ท้องเสีย แก้บิด แก่โรคกระเพาะอาหาร ฝาดสมาน เจริญอาหาร เป็นยาธาตุ แก้ธาตุพิการ ขับผายลม บำรุงกำลัง และรักษาโรคลำไส้เรื้อรังในเด็ก ผลแก่ที่ยังไม่สุก รสฝาดหวาน แก้บิด แก้เสมหะ แก่ลม บำรุงไฟธาตุ ช่วยย่อยอาหาร
๒๒๑	ลูกสารพัดพิษ	แก้ไข้เชื่องซึม ใช้บำบัดรักษาฝีหนอง
๒๒๒	ว่านกีบแรด	แก้พิษไข้ พิษตานซาง แก้พิษกำเดา แก้ฝี รักษาแผลในปากคอ แก่น้ำลายเหนียว แก่กาฬมูตร (ปัสสาวะสีด้า) แก้ปวดศีรษะ ขับปัสสาวะ ฝาดสมาน แก้ท้องเสีย อาเจียน แก้ตาเจ็บ มักใช้ร่วมกับว่านร้อนทอง ราก รสจืดเย็นฝาด ใช้ห้ามเลือด

๒๒๓	ว่านน้ำ	เป็นยาขับลม ยาหอม แก้อาตุพิการ เป็นยาชมช่วยเจริญอาหาร ช่วยได้ในอาการท้องเสีย อาหารไม่ย่อย และอ่อนเพลีย ราก แก้ไข้มาลาเรีย แก้หวัด ทลดลมอักเสบ แก้เจ็บคอ แก้ปวดฟัน
๒๒๔	ว่านร้อนทอง	แก้พิษทั้งปวง เช่น พิษฝี พิษงู พิษตะขาม แมลงป่อง แก้พิษชาง เป็นยาสมานคุมธาตุ ช่วยย่อยอาหาร แก้อาการท้องเสีย แก้บิดมูกเลือด ท้องอืดเฟ้อ แก้พิษ ตานชางเด็ก ทำให้ธาตุดีขึ้น ทำให้เจริญอาหาร
๒๒๕	สน	เป็นยาแก้บิด แก้อท้องร่วง ท้องเดิน ปวดท้อง ชันสนใช้เป็นยาแก้บิด น้ำมันสนใช้หยดลงในน้ำร้อนประคบท้องแก้ท้องบวม แก้ลำไส้พิการ และช่วยแก้มดลูกอักเสบ ใบและเปลือกใช้ต้มน้ำเป็นยาแก้ผดผื่นคันตามผิวหนังตามร่างกาย
๒๒๖	ส้ม	ช่วยในการชะลอวัย ช่วยทำให้ผิวมีสุขภาพดี เปล่งปลั่งสดใส ไม่แห้งกร้าน ช่วยบำรุงสายตา ป้องกันการเกิดโรคต่อกระจก ช่วยเสริมสร้างกระดูกให้แข็งแรง
๒๒๗	สมอ	แก้ลมป่วง แก้พิษร้อนใน คุมธาตุ แก้ลมจุกเสียด รู้ผายธาตุ รู้ระบายรู้ถ่ายอุจจาระ ถ่ายพิษไข้ คุมธาตุในตัวเสร็จ แก้ไข้เพื่อเสมหะ
๒๒๘	สะบ้ามอญ	แก้โรคผิวหนัง ผื่นคัน แก้โรคเรื้อน แก้กลากเกลื้อน คุดทะราด มะเร็ง ข้ำเชื้อโรคผิวหนัง เข้ายาแก้ไข้พิษเซื่องซึม แก้หืด เมล็ดในสุ่มให้ไหม้เตรียมปรุงเป็นยารับประทานแก้พิษไข้ตัวร้อน แก้ไข้ที่มีพิษจัดและเซื่องซึม
๒๒๙	สักชี	แก้ไข้รากสาด แก้อท้องร่วง บำรุงน้ำเหลืองให้ปกติ บำรุงกำลัง บำรุงเลือด แก้พุพอง เป็นยาขับปัสสาวะ เป็นยาสำหรับสตรีที่คลอดบุตร แก้มุตกิตระดูขาว
๒๓๐	สารส้ม	ช่วยในการสมานแผล ช่วยหยุดเลือดในแผลตื้นเล็ก แก้แผลบวม แก้บาดแผลในปาก แก้รำมะนาดเหงือก
๒๓๑	สีเสียดเทศ	แก้อท้องร่วง แก้บิดมูกเลือด ทาสมานแผล ใช้ใส่แผลเน่าเปื่อย ใส่แผลริดสีดวง ห้ามโลหิต ห้ามเลือดกำเดา แก้ลงแดง ทำยาอม ยาบ้วนปาก
๒๓๒	สีเสียดไทย	แก้อาการท้องเสียเรื้อรัง ลำไส้อักเสบ รักษาบาดแผล แก้ปากเป็นแผล ใส่แผลเปื่อย และริดสีดวง และอาการบาดเจ็บที่มีเลือดออก บด หรือต้มกินแก้อท้องร่วง คุมธาตุ แก้บิดมูกเลือด แก้ลงแดง ทารักษาบาดแผล รักษาโรคผิวหนัง ต้มล้างบาดแผล สีเสียดไทยเป็นยาฝาดสมาน แก้อท้องร่วง ห้ามเลือดที่ออกจากจมูก แก้บิด ล้างแผลหัวนมแตก ล้างแผลถูกไฟไหม้ ทำให้แผลหายเร็ว
๒๓๓	สุรามะริด	แก้ลมเข้าข้อ ฟกช้ำใช้ทาบริเวณที่เส้นเอ็นกระตุก ช่วยดับพิษในกระดูกและในเส้นเอ็น และขับโลหิตให้ขึ้นสู่ผิวหนัง
๒๓๔	หญ้าไต้ใบ	ช่วยบำรุงธาตุในร่างกาย
๒๓๕	หญ้าปากควาย	ช่วยลดตัวร้อน ช่วยบรรเทาอาการไข้ ช่วยแก้ร้อนใน ช่วยขับปัสสาวะ แก้อาการท้องเสียช่วยในการย่อยอาหาร

๒๓๖	หญาของไฟ (หยากไยไฟ)	แก้โลหิต ฟอกโลหิต กระจายโลหิตอันเป็นลิ่มเป็นก้อน ขับโลหิตระดู
๒๓๗	หมึกหอม	ระบายพิษไข้, แก้ไข้
๒๓๘	หรดาลกลีบทอง	แก้ซางปาก ใช้ทาปาก
๒๓๙	หวายตะค้า	แก้พิษร้อน แก้พิษไข้กาฬ แก้ช้ำเพราะความร้อนสูง แก้สลับ แก้หอบ แก้ลิ้นกระด้างคาง แข็ง เนื่องจากพิษไข้
๒๔๐	หัวกา (ตุ้มกา)	แก้คลื่นไส้ แก้ลมพานไส้ แก้ริดสีดวงทวาร แก้โลหิตพิการ ทำให้ตัวเย็น แก้ลมคูทวาร ขับลมในลำไส้ แก้หนองใน แก้ไตพิการ แก้เส้นตาย แก้เหน็บชา แก้เนื้อชา แก้กระษัย แก้ ปวดเมื่อย
๒๔๑	หัวบุก	กัตเสมหะเถาดาน แก้เลือดจับเป็นก้อน หุงกับน้ำมัน ใส่บาดแผล กัตฝ้าและกัตหนองดี เป็นอาหารคุดสารพิษ ขจัดไขมันในเลือด สำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวาน ผู้ป่วยระหว่างพัก ฟื้น และปรุงอาหารรักษาสุขภาพ นำหัวมาต้มกับน้ำ แก้โรคตับ โรคท้องมาน ยาแก้ เสมหะ แก้ไอ
๒๔๒	หัวหอม	รักษาระดูมาไม่สม่าเสมอหรือมาน้อยกว่าปกติ บรรเทาอาการปวดประจำเดือน และขับ น้ำคาวปลาในหญิงหลังคลอดบุตร
๒๔๓	หัวอุตพิต	เป็นสมุนไพรแก้เถาในท้อง เป็นน้ำมันใส่แผล สมานแผล แก้โรคริดสีดวงทวาร แก้พิษงูกัด
๒๔๔	หางนกยูง	เป็นยาถ่ายพยาธิ รากใช้ปรุงเป็นยาขับประจำเดือนของสตรี รากมีสรรพคุณเป็นยาแก้ บวม
๒๔๕	เห็ดขี้วัว	แก้ลมกองละเอียด แก้นอนไม่หลับ แก้พิษไข้ร้อนกระสับ

จากตารางข้างต้น สรุปได้ว่า ชื่อสมุนไพรในพระคัมภีร์ข้างมีทั้งหมด ๒๔๕ ชื่อ ซึ่งในแต่ละสมุนไพรจะ
อธิบายชื่อและสรรพคุณนั้นๆ

๒. คุณค่าด้านการใช้ภาษา

๒.๑ การใช้ภาพพจน์ คือ คำหรือกลุ่มคำที่เกิดจากกลวิธีการใช้คำเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพหรือเกิดภาพ
ขึ้นในใจ ซึ่งในพระคัมภีร์ของวัดลาด อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ปรากฏภาพพจน์ ดังนี้

๒.๑.๑ อุปมา

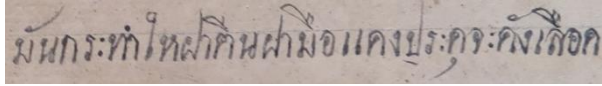
การเปรียบเทียบ เปรียบสิ่งหนึ่งเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง มีคำแสดงการเปรียบเทียบ เช่น เหมือน ราว
กับ เถ่า เพียง ดัง ซึ่งจากคัมภีร์ของพบภาพพจน์อุปมาดังนี้

- “ให้ก้อขึ้นมาไต้หน้าก็เปื่อยออกเป็นขอบดงดอกบุกก็ดี”

ให้ก้อขึ้นมาไต้หน้าก็เปื่อยออกเป็นขอบดงดอกบุกก็ดี

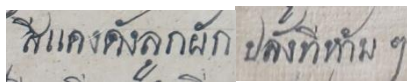
จากประโยคข้างต้นแสดงภาพพจน์อุปมาคือ คำว่า “ตั้ง”

- “มันทำให้ฝ่ามือฝ่าตีนแดง**ประดุจ**ตั้งเลือด”

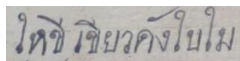
จากประโยคข้างต้นแสดงภาพพจน์อุปมาคือ คำว่า “ประดุจ”

- “สีแดง**ดั่ง**ลูกผักปลังที่ห้ามๆ”

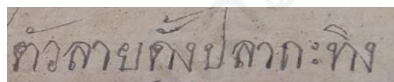
จากประโยคข้างต้นแสดงภาพพจน์อุปมาคือ คำว่า “ตั้ง”

- “ให้ชี้**เขี้ยว**ดงไปไม้”

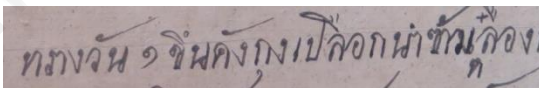
จากประโยคข้างต้นแสดงภาพพจน์อุปมาคือ คำว่า “ตั้ง”

- “ตัวนั้น**ลาย**ดงปลากระทิง”

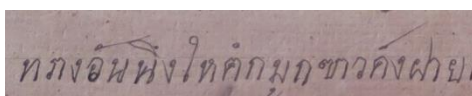
จากประโยคข้างต้นแสดงภาพพจน์อุปมาคือ คำว่า “ตั้ง”

- “ซางวัน ๑**ขึ้น**ดั่งถุงเปลือกน้ำข้าวเหลือง”

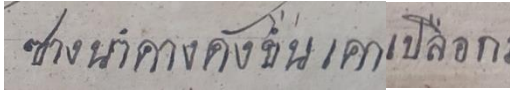
จากประโยคข้างต้นแสดงภาพพจน์อุปมาคือ คำว่า “ตั้ง”

- “ให้ตมูก**ขาว**ดั่งฝ้าย”

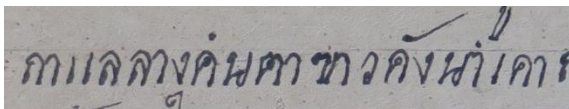
จากประโยคข้างต้นแสดงภาพพจน์อุปมาคือ คำว่า “ตั้ง”

- “ซางน้ำค้างตั้งขนข้าวเปลือก”

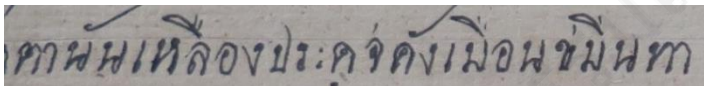
จากประโยคข้างต้นแสดงภาพพจน์อุปมาคือ คำว่า “ตั้ง”

- “ถ้าแลกลางคนตาขาวตั้งน้ำข้าว”

จากประโยคข้างต้นแสดงภาพพจน์อุปมาคือ คำว่า “ตั้ง”

- “ตานันเหลืองประดุจตั้งขมื่นทา”

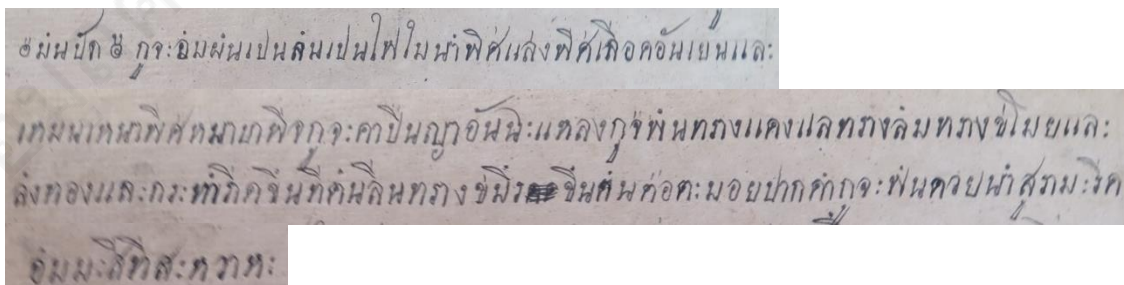

จากประโยคข้างต้นแสดงภาพพจน์อุปมาคือ คำว่า “ประดุจตั้ง”

๒.๑.๒ อติพจน์

เป็นการกล่าวเกินจริงเพื่อเน้นความรู้สึก ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกที่ลึกซึ้ง ซึ่งจากคัมภีร์ชางพบภาพพจน์อติพจน์ดังนี้

-๑ มนต์ปัด ๑ กูจะอมพ่นเป็นลมเป็นไฟไปนาพิษแล่งพิษเลือดอันเย็นและเหม็นเนาพิษหมาบ้าพิษกูจะฆ่าป็นยาอันชะแลงกูจะพ่นซางแดงแลซางลมซางขโมยและลงท้องและกระทำพิษขึ้นที่ต้นลิ้นซางขมื่นขึ้นต้นคอตระมอยปากดำกูจะพ่นด้วยน้ำสุรามะริด โอมมะสิทิสสะวาหะ

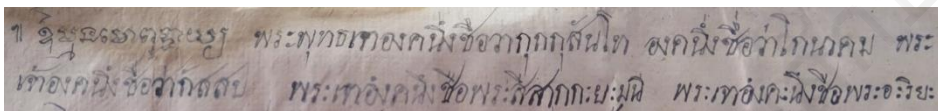
ในการกล่าวเกินจริงซึ่งปรากฏในพระคัมภีร์ยาชางคือ มนต์ปัดชาง “กูจะอมพ่นเป็นลมเป็นไฟ” ในตัวบุคคลธรรมดาไม่สามารถที่จะพ่นเป็นลมเป็นไฟได้ สาเหตุที่ผู้เขียนคานานั้น กล่าวเกินจริงเช่นนี้ออกมา

เพื่อ เป็นการสร้างอำนาจอันมีพลังที่ดูแล้วแข็งแกร่งให้กับผู้ใช้คานานั้น และสร้างความมั่นใจของผู้ป่วยเป็น ชางเมื่อโดนการปิดเป่า โดยอำนาจของผู้ใช้คานานั้นจะรักษาหายได้

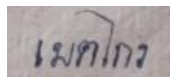
๒.๑.๓ นามนัย

เป็นการนำลักษณะเด่นของสิ่งหนึ่งมากล่าวแทนสิ่งนั้น ซึ่งจากคัมภีร์ชางพบภาพพจน์นามนัย ดังนี้
-ในพระคัมภีร์ชางซึ่งมีการปรากฏนามนัยอยู่ในคาถาปิดแม่สะพั้นประจำทิศทั้งสิบสองเดือน
ในคาถาปิดได้กล่าวถึง พระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ ได้แก่

๓ โอมนะโมพุธายะ พระพุทธเจ้าองค์หนึ่งชื่อว่า กุกุสันโธ องค์หนึ่งชื่อว่าโกนาคม พระเจ้าองค์หนึ่งชื่อ ว่ากัสสปะ พระเจ้าองค์หนึ่งชื่อศรีศากยมุณี พระเจ้าพระองค์หนึ่งชื่อพระอริยมัตไตร (พระพุทธเจ้ากุกุสันโธ

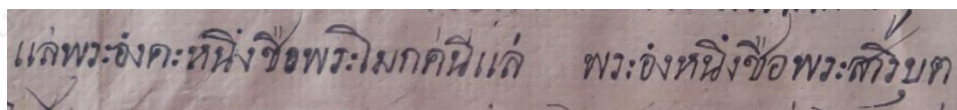

พระพุทธเจ้าโกนาคม พระพุทธเจ้ากัสสปะ พระพุทธเจ้าศรีศากยมุณี และพระพุทธรเจ้าศรีอริยมัตไตร)

แสดงภาพพจน์นามนัยเนื่องจากการอ้างถึงพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ ใน ๕ พระองค์นี้ ๔ พระองค์นั้น ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงว่ามาอุบัติบนโลกแล้ว แต่พระศรีอริยมัตไตรนั้นยังไม่ได้อุบัติขึ้นมา ทั้ง ๕ พระองค์นี้ ในศาสนาพุทธถือว่าเป็นมหาพระพุทธเจ้าเนื่องเป็นพระพุทธเจ้าที่อุบัติมาเพื่อช่วยมนุษยโลกให้หลุดพ้น ซึ่ง นอกจากจะมีพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์นี้ ยังมีปัจเจกพระพุทธเจ้าที่อุบัติขึ้นมา เป็นช่วงเวลาหนึ่งแต่จะปฏิบัติ หลุดพ้นเพียงพระองค์เดียว ในศาสนาพุทธ เหล่าสาวกและผู้นับถือศาสนาพุทธทั้งหลายมีความศรัทธาในตัว ศาสดาเป็นสำคัญและถือเป็นสิ่งสิริมงคลอย่างยิ่งและสามารถปกป้องคุ้มครองรักษาและขจัดภัยอันตราย ทั้งหลายได้ ดังนั้นผู้เขียนจึงอ้างพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ เพื่อนำอำนาจอันยิ่งใหญ่ นั้น มาสร้างกำลังใจให้กับผู้ที่ ถูกปิด และครอบคร้ว

- แลพระองค์หนึ่งชื่อโมคคัลลีแล พระองค์หนึ่งชื่อสารีบุตร

แสดงถึงภาพพจน์นามนัยเนื่องจากผู้เขียนก็ได้กล่าวถึง สาวกชายชวาแห่งพระศรีศากยมุณี คือ แล พระองค์หนึ่งชื่อโมคคัลลีแล พระองค์หนึ่งชื่อสารีบุตร (พระโมคคัลลีและ พระสารีบุตร) ซึ่งทั้งสองพระองค์ ถือเป็นสาวกองค์สำคัญในพระพุทธศาสนา พระโมคคัลลีได้รับแต่งตั้งให้เป็นเอกทัตตะผู้มีฤทธิ์มาก และพระ สารีบุตรนั้นได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเอกทัตตะผู้มีปัญญามาก ซึ่งประวัติของท่านนั้นได้ปรากฏใน อนุพุทธประวัติ

ผู้เขียนคานานี้จึงถือเอา เอกทัตตะทั้งสองพระองค์นั้นเป็นเสมือนอำนาจที่คุ้มครองปกป้องรักษา จึงอ้างทั้งสองพระองค์เพื่อเป็นสิริมงคล สร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ที่ถูกปิดนั้น

แก๊พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

- แลพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

แสดงถึงภาพพจน์นามนัยเนื่องจากการอ้างถึง แลพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ (พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) อันเป็นพระรัตนตรัย ซึ่งเป็นที่พึ่งที่ระลึกของประชาชนชาวพุทธ ซึ่งนับว่าเป็นแก้วอันประเสริฐสุดในพระพุทธศาสนา พระพุทธนั้นได้หมายถึงศาสดาของศาสนาพุทธ ผู้รู้ ผู้ตื่น และผู้เบิกบาน ผู้ชี้ทางสว่างให้ พระธรรมนั้นหมายถึง คำสอนของพระพุทธเจ้า และข้อปฏิบัติที่พึงปฏิบัติอันดีงาม และสุดท้าย พระสงฆ์ หมายถึง ผู้รู้ตาม ปฏิบัติตาม ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ผู้เขียนคานานี้ ตั้งใจที่จะนำอำนาจอันประเสริฐทั้งสาม ประการนี้หวังเพื่อปกป้องคุ้มครองและป้องกันอันตรายต่างๆให้หายไป

สรุปนามนัยในการกล่าวอ้างทั้ง สาม กลุ่มบุคคลอันสำคัญ ซึ่งเป็นที่พึ่งที่ระลึกถึงของศาสนาพุทธ ประกอบไปด้วย พระเจ้า ๕ พระองค์ พระสาวกชายขวาของพระศากยมุณี และ พระรัตนตรัย ในตัวบทคานานี้ที่ใช้ปิดแม่สะพั้นประจำทิศทั้งสิบเดือนโดยใช้อำนาจคุณวิเศษในความเชื่อความศรัทธาในศาสนาพุทธ นำมาสร้างเป็นตัวบทคานามาปิดเพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้กับผู้ป่วยที่มารักษา

๒.๑.๔ สัญลักษณ์

เป็นคำที่ใช้แทนสิ่งต่างๆ มีความหมายเป็นสากลหรือเป็นที่รู้จักกันดี ซึ่งจากพระคัมภีร์ชาวพุทธ ภาพพจน์สัญลักษณ์ ดังนี้

-๑ มนต์ปิด ๑ กุจะอมพ่นเป็นลมเป็นไฟไปนาพิษแล่งพิษเลือดอันเย็นและเหม็นเนาพิษหมาบ้าพิษกุจะฆ่าป็นยาอันชะแลงกุจะพ่นชางแดงแลชางลมชางขโมยและลงท้องและกระทำพิษขึ้นที่ต้นลิ้นชางขมื่นขึ้นต้นคอตระมอยปากดำกุจะพ่นด้วยน้ำสุรามะริด โอมมะสิทธิสะวาหะ

๑ มนต์ปิด ๑ กุจะอมพ่นเป็นลมเป็นไฟไปนาพิษแล่งพิษเลือดอันเย็นและเหม็นเนาพิษหมาบ้าพิษกุจะฆ่าป็นยาอันชะแลงกุจะพ่นชางแดงแลชางลมชางขโมยและลงท้องและกระทำพิษขึ้นที่ต้นลิ้นชางขมื่นขึ้นต้นคอตระมอยปากดำกุจะพ่นด้วยน้ำสุรามะริด โอมมะสิทธิสะวาหะ

สัญลักษณ์ที่ปรากฏใน พระคัมภีร์ชาวพุทธ มีทั้งหมด ๒ อย่างด้วยกัน ซึ่งปรากฏใน มนต์ปิดชาง ดังนี้

- “จะพ่นเป็นลม” ลมในที่นี้ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ความเย็นในการดับพิษขาง
- “เป็นไฟไป” ไฟในที่นี้ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความร้อนทำหน้าที่เผาผลาญพิษขางในร่างกาย

ซึ่งทั้งสองสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพระคัมภีร์ขาง คาทามนต์ปิด เป็นการสร้างสัญลักษณ์แสดงถึงการรักษาพิษขาง โดยใช้ลมอันมีความเย็นดับพิษขาง และใช้ไฟอันมีความในการเผาผลาญทำลายพิษขางให้หมดลงไป

จากการวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในพระคัมภีร์ขางข้างต้นพบว่า มีการใช้ภาพพจน์ทั้งหมด ๔ อย่าง ได้แก่ ภาพพจน์อุปมา อติพจน์ นามนัย และสัญลักษณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีการเลือกสรรคำทางด้านการใช้ภาษา ทำให้ภาษามีความสละสลวยและมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

๒.๒ กลวิธีการวิเคราะห์ชื่อยา

เป็นการตั้งชื่อยาโดยมีวิธีการใช้ภาษาที่น่าสนใจ ซึ่งการวิเคราะห์ชื่อยาในพระคัมภีร์ขาง ส่วนใหญ่มีการใช้กลวิธีทางด้านคำ โดยแบ่งกลวิธีการตั้งชื่อยาออกเป็น ๖ ประเภท คือ กลวิธีที่ตั้งชื่อยาตามวิธีการใช้ กลวิธีที่ตั้งชื่อยาเพื่อความมงคล กลวิธีที่ตั้งชื่อยาตามลักษณะทางกายภาพ กลวิธีที่ตั้งชื่อยาตามขนาดของยาที่ใช้ กลวิธีที่ตั้งชื่อยาตามอาการ และกลวิธีที่ตั้งชื่อยาตามสรรพคุณ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๒.๒.๑ กลวิธีการตั้งชื่อยาตามวิธีการใช้

เป็นการตั้งชื่อยาโดยการเลือกใช้คำ ที่แสดงออกมาตามวิธีการใช้ของตัวยานั้น ซึ่งในพระคัมภีร์ขาง ปรากฏชื่อยาที่ตั้งตามวิธีการใช้ดังนี้

ชื่อยา	คำที่ปรากฏวิธีการใช้	ความหมาย
ยากวาด	กวาด	การเอายากวาดป้ายที่โคนลิ้น
ยาสุ่ม	สุ่ม	การเอายาสุ่มไปพอกโปะไว้บนกระหม่อมเด็กเล็กๆเพื่อแก้หวัดเป็นต้น,สุ่มกระหม่อม ก็ว่า
ยาชโลม	ชโลม	การใช้สิ่งที่เป็นของเหลวลูบไล้ให้เปียก
ยาประสระนั้นนม	ประสะ	การพอกเพื่อทำให้สิ่งนั้นสะอาดขึ้น
ยาทาห้อง	ทา	การเอายาถูให้ทั่วร่างกาย

๒.๒.๒ กลวิธีการตั้งชื่อเพื่อความมงคล

เป็นการตั้งชื่อยาโดยการเลือกใช้คำ ที่แสดงออกมาเพื่อความเป็นมงคลของตัวยานั้น กล่าวคือ มีการนำชื่อสมุนไพรที่ใช้เป็นส่วนผสมเปลี่ยนคำให้ดูสวยงามเป็นสิริมงคล และเป็นคำที่แฝงความหมายนัยที่เป็นมงคล ซึ่งในพระคัมภีร์ชาว ปรากรกฎชื่อยาที่ตั้งเพื่อสื่อความหมายถึงความเป็นมงคล ดังนี้

ชื่อยา	คำที่ปรากฏเพื่อความ เป็นมงคล	ความหมาย
ยากำแพง แก้ว เลี้ยว กุมาร	กำแพงแก้ว	การใช้คำว่า “กำแพงแก้ว” ซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเกราะป้องกันวัด เมื่อนำมาตั้งชื่อยา ก็เปรียบเสมือนกับเป็นเกราะป้องกันรักษาเด็ก เมื่อมีชื่อนี้ในตัวยาก็นำสื่อถึงความเป็นมงคลที่จะใช้ในการรักษาได้
ยาประทาน แพทย์	ประทาน แพทย์	การใช้ คำว่า “ประทานแพทย์” หมายถึงยาที่แพทย์มอบให้ เมื่อนำมาตั้งชื่อยานี้จึงหมายถึงยา ที่รักษาได้สารพัดโรค ตั้งแต่ พิษ ฝีดาษ ชางตาน ต่างๆ
ยาทองเนื้อ งาม	ทองเนื้องาม	การใช้คำว่า “ทองเนื้องาม” หมายถึง ธาตุที่มีค่าคือเป็นสีทองอัน บริสุทธิ์ เมื่อนำมาตั้งเป็นชื่อยา เปรียบเสมือนยาที่รักษาให้เรานั้น บริสุทธิ์ถึงดงามดังทองเนื้องาม
ยาทิพย์โอสถ ใหญ่	ทิพย์โอสถ	การใช้คำว่า “ทิพย์โอสถ” หมายถึง ยาวิเศษ อันเป็นทิพย์ เมื่อนำมาตั้งเป็นชื่อยา เปรียบเสมือนยานี้เป็นยาทิพย์ ที่รักษาหายได้ทุกโรค
ยามหาคงคา ใหญ่	มหาคงคา	การใช้คำว่า “มหาคงคา” หมายถึง แม่น้ำใหญ่ ซึ่งสาเหตุที่เรียกว่ามหาคงคา เนื่องจาก มีสมุนไพร ที่อยู่ใต้น้ำเป็น จำนวนมาก เช่น บัว กระจับ ฯลฯ และเพื่อให้เป็นสิริมงคล จึงได้ ตั้งชื่อยาเป็น มหาคงคา ซึ่งเป็นภาษาบาลี
ยาลักษณะ มหาวงศ์	ลักษณะ มหาวงศ์	การใช้คำว่า “ลักษณะมหาวงศ์” หมายถึง วงศ์ตระกูลใหญ่ ในที่นี้ หมายถึง จำนวนสมุนไพรในการทำยานั้นมีจำนวนมาก จึงตั้งชื่อยา ให้เป็นสิริมงคล โดยใช้คำว่า ลักษณะมหาวงศ์ ซึ่งเป็นภาษาบาลี และสันสกฤต

๒.๒.๓ กลวิธีการตั้งชื่อตามลักษณะทางกายภาพ

เป็นการตั้งชื่อยาโดยการเลือกใช้คำ ที่แสดงออกมาถึงลักษณะทางกายภาพ รูป รส กลิ่น สี ของตัวยานั้น ซึ่งในพระคัมภีร์ชาง ปรากฏชื่อยาที่ตั้งตามลักษณะทางกายภาพ ๒ ประเภท คือ การตั้งชื่อตามลักษณะทางกายภาพจากกลิ่นและการตั้งชื่อตามลักษณะทางกายภาพจากสี ดังนี้

การตั้งชื่อตามลักษณะทางกายภาพจากกลิ่น

เป็นการตั้งชื่อยาโดยใช้คำที่แสดงออกถึงลักษณะทางกายภาพจากกลิ่นเช่นคำว่า หอม เหม็น เป็นต้น ซึ่งในพระคัมภีร์ชาง ปรากฏชื่อยาที่ตั้งตามลักษณะทางกายภาพจากกลิ่น ดังนี้

ชื่อยา	คำที่ปรากฏ ลักษณะทางกายภาพจากกลิ่น	ความหมาย
ยาหอม	หอม	ลักษณะกลิ่นของยา สมุนไพรที่มีกลิ่น ชวนดม มีลูกจันทน์ ดีปลี พิมเสน ฯลฯ ซึ่งสมุนไพรเหล่านี้จะให้กลิ่นหอม

การตั้งชื่อตามลักษณะทางกายภาพจากสี

เป็นการตั้งชื่อยาโดยใช้คำที่แสดงออกถึงลักษณะทางกายภาพจากสี กล่าวคือ ชื่อยาที่ปรากฏคำที่สื่อความหมายถึงสี เช่นคำว่า แดง เขียว ขาว เหลือง ดำ เป็นต้น เนื่องจากในตำหรับสูตรยามีส่วนผสมของสมุนไพรที่แสดงออกถึงสีต่างๆและเป็นสีของตัวยาเมื่อนำส่วนผสมต่างๆมาปรุงรวมกัน ซึ่งในพระคัมภีร์ชาง ปรากฏชื่อยาที่ตั้งตามลักษณะทางกายภาพจากสี ดังนี้

ชื่อยา	คำที่ปรากฏ ลักษณะทางกายภาพจากสี	ความหมาย
ยาขาว	ขาว	ตัวยาที่ลักษณะทางกายภาพเป็นสีขาว เนื่องจากสมุนไพร ที่ใช้ เป็นสมุนไพรที่ ทำมาจาก แคลเซียม เช่น กรามแรด สังกะ เผลา กรามช้าง เขี้ยวจระเข้ และพืช สมุนไพรที่ให้สีขาว เช่น เทียนขาว จัน ขาว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ลักษณะทาง กายภาพเป็นสีขาว
ยาเขียว	เขียว	ตัวยาที่ลักษณะทางกายภาพเป็นสีเขียว เนื่องจากสมุนไพรที่ใช้ เป็นจำพวกใบไม้

		เช่น ใบมัดกา ไบราซพฤกษ์ เขียวทองขี้ม้า ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ลักษณะทางกายภาพ กลายเป็นสีเขียว
ยาแดง	แดง	ตัวยามีลักษณะทางกายภาพเป็นสีแดง เนื่องจากสมุนไพรที่ใช้ เป็นส่วนผสมคือ ชาตหระคุณ ชาตก้อน เทียนแดง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ลักษณะทางกายของตัวยานั้น เป็นสีแดง
ยาดำ	ดำ	ตัวยามีลักษณะทางกายภาพเป็นสีดำ เนื่องจากสมุนไพรที่ใช้เป็นส่วนผสมคือ เขม่ากันหม้อ หางนกยูงเผา เทียนดำ ซึ่ง สิ่งเหล่านี้จะทำให้ลักษณะทางกายภาพ ของตัวยากลายเป็นสีดำ
ยาเหลืองเอก	เหลือง	ตัวยามีลักษณะทางกายภาพเป็นสี เหลือง เนื่องจากสมุนไพรที่ใช้เป็น หรดาลกลีบทอง ขมิ้นอ้อย กำมะถันแดง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ลักษณะทางกายภาพ ตัวยายเป็นสีเหลือง
ยามหานิล	มหานิล	การใช้คำว่า “มหานิล” หมายถึงดำใหญ่ ซึ่งส่วนผสมของสมุนไพร นั้น ทำให้เกิดสี ดำ มี ถ่านไม้สะแก และถ่านไม้พุทรา ซึ่ง ให้เป็นสีดำ ดังนั้น จึงตั้งชื่อยาให้เป็นสิริมงคล เปลี่ยนจากดำใหญ่ ให้เป็น มหานิล ซึ่งเป็นภาษาบาลี

๒.๒.๔ กลวิธีการตั้งชื่อตามจำนวนของสมุนไพรที่ใช้

เป็นการตั้งชื่อยาโดยการเลือกใช้คำ ที่แสดงออกมาตามการใช้จำสมุนไพรเป็นส่วนผสมในตำรับยานั้น โดยจะสังเกตได้จากการใช้คำว่า “ใหญ่” แทนชื่อยาที่มีการใช้จำนวนสมุนไพรมาก และการใช้คำว่า “น้อย” แทนชื่อยาที่มีการใช้จำนวนสมุนไพรน้อย ซึ่งในพระคัมภีร์ชาวปรากฏชื่อยาที่ตั้งตามตามจำนวนของสมุนไพรที่ใช้ดังนี้

ชื่อยา	คำที่ปรากฏ จำนวน	ความหมาย
ยาเขียว	เขียว	ตัวยามีลักษณะทางกายภาพเป็นสีเขียว เนื่องจากสมุนไพรมะเขือเทศ เป็นจำพวกใบไม้ ซึ่งมีจำนวนสมุนไพรมะเขือเทศ ๑๐ ชนิด เช่น ใบมดกกา ใบราชพฤกษ์ เขียวทองขี้ม้า ฯลฯ
ยาเขียวน้อย	น้อย	ยาเขียวที่มีสมุนไพรมะเขือเทศเป็นตัวยาน้อย ซึ่งมีจำนวนสมุนไพรมะเขือเทศ มี ๔ ชนิด คือ ขมิ้นน้อย ใบมดกกา ใบกระเพราแดง และ ใบราชพฤกษ์
ยาดำ	ดำ	ตัวยามีลักษณะทางกายภาพเป็นสีดำ เนื่องจากสมุนไพรมะเขือเทศเป็นส่วนผสมซึ่งมีการใช้สมุนไพรมะเขือเทศ ๑๑ ชนิด เช่น เขม่ากันหม้อ หางนกยูงเผา เทียนดำ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้ลักษณะทางกายภาพของตัวยากลายเป็นสีดำ
ยาดำใหญ่	ใหญ่	ยาดำที่มีจำนวนสมุนไพรมะเขือเทศเป็นตัวยาน้อย ซึ่งมีจำนวนสมุนไพรมะเขือเทศ ๑๓ ชนิด เช่น ว่านร้อนทอง รากแฝกหอม เขาควาย ฯลฯ
ยาเหลืองน้อย	น้อย	ยาเหลืองที่มีจำนวนสมุนไพรมะเขือเทศเป็นตัวยาน้อย ซึ่งมีจำนวนสมุนไพรมะเขือเทศ ๗ ชนิด คือ ใบกระเพรา ตรีโคร้หอม กระเทียม น้ำประสานทอง ดิงเกลือ ขมิ้นน้อย หอมแดง
ยาเหลืองใหญ่	ใหญ่	ยาเหลืองที่มีจำนวนสมุนไพรมะเขือเทศเป็นตัวยาน้อย ซึ่งมีจำนวนสมุนไพรมะเขือเทศ ๑๕ ชนิด คือ เมล็ดมะนาว กะทือ ขมิ้นน้อย ไพธ ฯลฯ
ยาเหลืองเอก	เอก	ยาเหลืองที่เป็นสำคัญในการรักษา ซึ่งเอกหมายถึง ๑ แต่ในที่นี้หมายถึง ตัวยาน้อยในการรักษาแม่ช้างหัวเอก มีตัวยาน้อย คือ หรดาลกลีบทอง ทองคำเปลว ฯลฯ
ยามหาคงคาใหญ่	ใหญ่	ยามหาคงคาที่มีจำนวนสมุนไพรมะเขือเทศเป็นตัวยาน้อย ซึ่งมีจำนวนสมุนไพรมะเขือเทศ ๒๐ ชนิด คือ ขอนดอก โกรธศอ เนระพูสี ฯลฯ

ยาทิพโอสถใหญ่	ใหญ่	ยาโอสถที่มีจำนวนสมุนไพรมีเป็นตัวยาจำนวนมาก ซึ่งมีจำนวนสมุนไพรมี ๘ ชนิด คือ สารส้ม ขิง เกลือ ขมิ้นชัน ฯลฯ
---------------	------	--

๒.๒.๕ กลวิธีการตั้งตามสรรพคุณ

เป็นการตั้งชื่อยาโดยการเลือกใช้คำ ที่แสดงออกมาตามลักษณะสรรพคุณที่ปรากฏ เช่น แก้วสรรพางชาง แก้วลม แก้วปากเหม็น เป็นต้น ซึ่งในพระคัมภีร์ชาง ปรากฏชื่อยาที่ตั้งตามตามสรรพคุณดังนี้

ชื่อยา	คำที่ปรากฏสรรพคุณ	ความหมาย
ยาแก้ว สรรพางชาง	แก้วสรรพางชาง	สรรพคุณยาที่สามารถแก้โรคชางที่เกิดขึ้นกับเด็กได้ทุกชาง
ยาแก้วลม	แก้วลม	สรรพคุณยาที่สามารถแก้ลม ระบายลม
ยาแก้วปากเหม็น	แก้วปากเหม็น	สรรพคุณยาที่สามารถแก้อาการปากเหม็น
ยาแก้วชางแก้วสะอึก	แก้วชาง แก้วสะอึก	สรรพคุณยาที่สามารถแก้ชาง แก้วสะอึกได้
ยาถอน	ถอน	สรรพคุณยาที่สามารถถอนพิษได้
ยาชางแก้วขึ้น้ำท้อง เน่า	แก้วขึ้น้ำท้องเน่า	สรรพคุณยาที่สามารถแก้ขึ้น้ำท้องเน่า
ยาประจำท้อง	ประจำท้อง	สรรพคุณยาที่สามารถขับลมและเป็นยาที่ใช้ประจำท้องได้

จากตารางข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการวิเคราะห์ชื่อยาในพระคัมภีร์ชางส่วนใหญ่มีการใช้กลวิธีทางด้านคำ โดยแบ่งกลวิธีการตั้งชื่อยาออกเป็น ๖ ประเภท คือ กลวิธีที่ตั้งชื่อยาตามวิธีการใช้มี ๕ ชนิด ได้แก่ ยากวาด ยาสุม ยาชโลม ยาประสระน้ำนม ยาทาท้อง กลวิธีการตั้งชื่อยาเพื่อความมงคลมี ๖ ชนิด ได้แก่ ยากำแพง แก้วเลี้ยงกุมาร ยาประทานแพทย์ ยาทองเนืองงาม ยาทิพโอสถใหญ่ ยามหาคงคาใหญ่ ยาลักษณะมหาวงศ์ กลวิธีการตั้งชื่อยาตามลักษณะทางกายภาพแบ่งออกเป็นลักษณะทางกายภาพจากกลิ่น ๑ ชนิด คือ ยาหอม และลักษณะทางกายภาพจากสีมี ๗ ชนิด ได้แก่ ยาหอม ยาขาว ยาเขียว ยาแดง ยาดำ ยาเหลืองเอก ยามหานิล กลวิธีการตั้งชื่อยาตามจำนวนของสมุนไพรมี ๗ ชนิด ได้แก่ ยาเขียวน้อย ยาดำใหญ่ ยาเหลืองน้อย ยาเหลืองใหญ่ ยาเหลืองเอก ยามหาคงคาใหญ่ ยาทิพโอสถใหญ่ และกลวิธีการตั้งตามสรรพคุณมี ๘ ชนิด ได้แก่ ยาแก้วสรรพางชาง ยาแก้วลม ยาแก้วปากเหม็น ยาแก้วชางแก้วสะอึก ยาถอน ยาชางแก้วขึ้น้ำท้องเน่า ยาประจำท้อง

๒.๓ การใช้เครื่องหมายวรรคตอน

๒.๓.๑ เครื่องหมายวรรคตอน

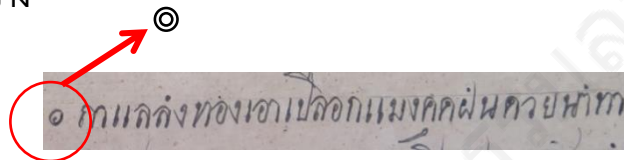
ในเอกสารโบราณของไทยมีเครื่องหมายวรรคตอนของไทยอยู่หลายตัว และบางตัวนิยมใช้มาถึงปัจจุบัน ซึ่งในพระคัมภีร์ข้างปรากฏการใช้เครื่องหมายวรรคตอนที่เป็นเครื่องหมายกำกับเสียงและกำกับวรรคตอนที่เป็นของไทยแต่เดิมได้แก่ ฟองมันหรือ ตาไก่ อังคั่น โคมุตร และไม้ยมก ดังนี้

- ชื่อ : ฟองมัน (ตาไก่)

สัญลักษณ์ : ๐

การใช้ : ใช้เมื่อขึ้นต้นบทตอนหรือเรื่องทั้งคำประพันธ์ร้อยกรองและร้อยแก้ว โดยไม่จำเป็นต้องย่อหน้าหรือขึ้นบรรทัดใหม่ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้นิยมใช้ฟองมันเมื่อขึ้นต้นบทหรือร้อยกรองเท่านั้น

ตัวอย่าง

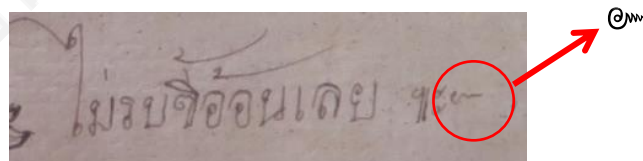
๐ ถ้าแลงท้องเอาเปลือกแมงคุดฝนด้วยน้ำท่ากินหายแล

- ชื่อ : โคมุตร (โค-มุต) หรือ เขี้ยววัว

สัญลักษณ์ : ๐๓

การใช้ : ใช้เมื่อเติมท้ายเมื่อจบบทหรือจบเล่ม พบได้ในหนังสือหรือบทกลอนรุ่นเก่า ถ้าใช้คู่กับอังคั่นคู่และวิสรรชนีย์ จะเป็น อังคั่นวิสรรชนีย์โคมุตร (๐๓๐) ซึ่งหมายถึงจบบริบูรณ์

ตัวอย่าง

๐ ยันต์ดอกนี้ลงผูกข้อมือเด็ก กันร้องไห้ ไม่รบขี้อ่อนเลย ๐๓๐

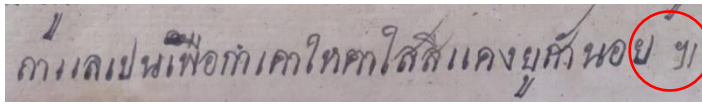
- ชื่อ : อังคั่น แบ่งเป็น

อังคั่นคู่ หรือ คั่นคู่ หรือ ขึ้นคู่

สัญลักษณ์ : ๐๓

การใช้ : เป็นเครื่องหมายวรรคตอนปรากฏในหนังสือไทยโบราณ ใช้ในบทกวีต่างๆ โดยมีไว้ใช้จบตอน

ตัวอย่าง

๓๓

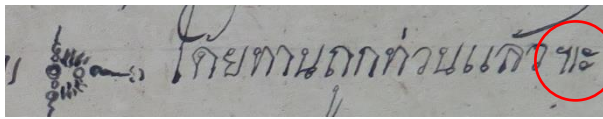
ถ้ำแลเป็นเพื่อกำเดาให้ตาใสสีแดงอยู่สักหน่อย ๓๓

อังกัณวิสรรชนีย์

สัญลักษณ์ : (๓๓, ๓๓)

การใช้ : ใช้เมื่อจบบทวิ

ตัวอย่าง

๓๓

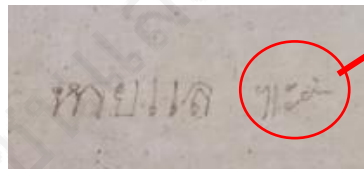
ได้ทานถูกถ้วนแล้ว ๓๓

อังกัณวิสรรชนีย์โคมูตร

สัญลักษณ์ : (๓๓๐๓)

การใช้ : ใช้จบบริบูรณ์

ตัวอย่าง

๓๓๐๓

๑ เดือนอ้าย กำเนิดสะพั้นรูปดั่งนี้ประจำเดือนอ้ายเม็ดสะพั้น ให้เอาดินที่ทางสองแพรกมาปั้นเป็นรูปหัวแดงตัวดำตีนเหลือง มือนั้นให้ขาว ท่านให้เอาใบหนาดมาปิดหายแล ๓๓๐๓

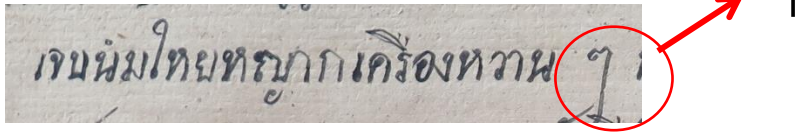
- ชื่อ : ไม้มก

สัญลักษณ์ : ๓

การใช้ : ใช้ในการเขียนภาษาไทย มีลักษณะคล้ายเลขไทย (๒) ที่ทางข้างล่าง แต่เดิมนั้นไม้มก

กับเลข ๒ เขียนอย่างเดียวกัน ไม้มกใช้กำกับหลังคำที่ต้องการอ่านซ้ำ

ตัวอย่าง

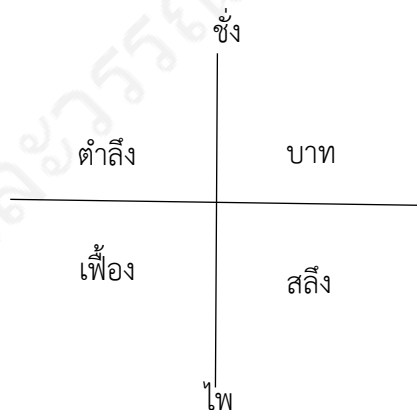
เจ็บมใหญ่อยากเครื่องหวานๆ

๒.๓.๒ มาตราชั่งตวง

ในอดีตจนถึงปัจจุบันการทำยาจะต้องอาศัยการชั่งตวงส่วนประสม เพื่อให้ได้ยาตามสัดส่วนที่ถูกต้อง และทำให้ยานั้นมีประสิทธิภาพและตรงกับอาการของโรค ในการชั่งหรือตวงยานั้นมักมีเครื่องหมายเพื่อบอกลักษณะการชั่งตวงยา ซึ่งในคัมภีร์พระชางปรากฏเครื่องหมายในการชั่งตวงยา คือ

เครื่องหมายตินกาหรือตินครุฑ

ตินครุ หรือ ตินกา ($\oplus$) คือเครื่องหมายวรรคตอนชนิดหนึ่งของไทยในสมัยโบราณ มีลักษณะคล้ายเครื่องหมายบวกแต่ใหญ่กว่า ใช้สำหรับบอกจำนวนเงินตรา โดยใช้ตัวเลขกำกับไว้ ๖ ตำแหน่งบนเครื่องหมาย ได้แก่ เหนือเส้นตั้งคือชั่ง มุมบนซ้ายคือตำลึง มุมบนขวาคือบาท มุมล่างขวาคือสลึง มุมล่างซ้ายคือเฟื้อง และได้เส้นตั้งคือไพ วิธีอ่านจะอ่านจาก ชั่ง ตำลึง บาท สลึง เฟื้อง ไพ ตามลำดับ

หมายเหตุ : ปัจจุบันนี้แพทย์แผนโบราณใช้เครื่องหมายนี้เป็นมาตราชั่งเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเครื่องยาเท่านั้น

การชั่งตวงสมุนไพรด้วยมาตราวัดแบบโบราณ

มาตราชั่ง แบบโบราณ

๔ ไพ = ๑ เฟื้อง

๒ เฟื้อง = ๑ สลึง

๒ สลึง = ๑ บาท

๔ บาท = ๑ ตำลึง

๒๐ ตำลึง = ๑ ชั่ง

ตัวอย่างจากพระคัมภีร์ช่าง เช่น

เมื่อจะกินฝนด้วยสุราท่านตีค่าไว้ ๑ ชั่งทอง

น้ำประสานทอง ๒ ไพก่ามะถันแดง ๒ ไพ พิมเสนเกล็ด ๑ ไพ

มหาหิงค์ ๑ บาท สมอไทย ๑ บาท สมอพิเภก ๑ บาท

สังข์ทอง ๑ เฟื้อง ซาดที่เขียน ๑ เฟื้อง

เมล็ดมะนาว ๒ สลึง พริกไทย ๒ สลึง ข่า ๒ สลึง กระชาย ๒ สลึง

ผิวมะกรูด ๑ ตำลึง ๒ สลึง

จากการวิเคราะห์การใช้เครื่องหมายวรรคตอนในพระคัมภีร์ช่าง พบว่ามีการใช้เครื่องหมายวรรคตอนทั้งหมด ๕ เครื่องหมาย ได้แก่ เครื่องหมายพองมัน(ตาไก่) อังคั่น โคมูตร และเครื่องหมายตีนกาหรือตีนครุฑ ไม้

ยมก โดย ๔ เครื่องหมาย คือ เครื่องหมายฟองมัน(ตาไก่) อังคัน โคมุตร จะใช้ในการกำกับเสียงและกำกับวรรคตอน ส่วนอีกหนึ่งเครื่องหมาย คือ เครื่องหมายตีนกาหรือตีนครุฑ ในหัวข้อมาตราซึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องหมายใช้สำหรับบอกจำนวนเงินตรา

๒.๔ การใช้ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์แทน

เป็นรูปแบบหนึ่งในการใช้ภาษาของไทยตั้งแต่โบราณที่จะใช้ตัวเลขแทนวันในหนึ่งสัปดาห์ ซึ่งในพระคัมภีร์ชาง ปรากฏการใช้ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์แทนอยู่ ๒ ประเภท ดังนี้

๒.๔.๑ ใช้เลขเป็นสัญลักษณ์แทนวัน

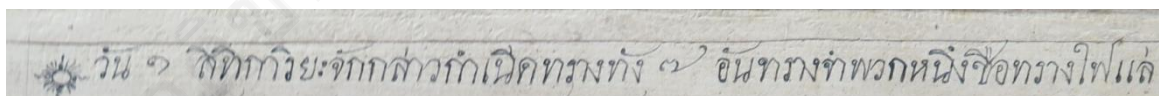
เป็นการใช้ตัวเลขไทย จำนวน ๑-๗ แทนชื่อวันทั้ง ๗ วัน คือ วันอาทิตย์ วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี วันศุกร์ และวันเสาร์ ดังนี้

ตัวเลข	แทนวัน
๑	วันอาทิตย์
๒	วันจันทร์
๓	วันอังคาร
๔	วันพุธ
๕	วันพฤหัสบดี
๖	วันศุกร์
๗	วันเสาร์

ตัวอย่าง

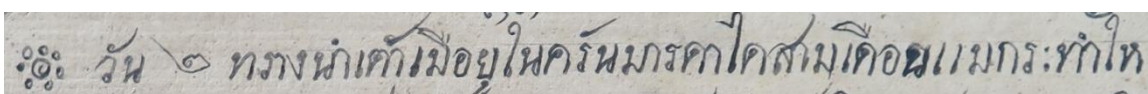
- วัน ๑ เทียบได้กับ “วันอาทิตย์”

- ๑ วันอาทิตย์ สิทธิการียะจกกล่าวกำเนิดชางทั้ง ๗ อันชางจำพวกหนึ่งชื่อชางไฟแล

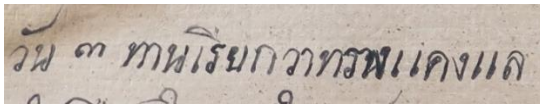

- วัน ๒ เทียบได้กับ “วันจันทร์”

- ๒ วันจันทร์ ชางน้ำเต้าเมื่ออยู่ในครรภ์มารดาได้สามเดือนแม่กระทำให้ปวดหัว

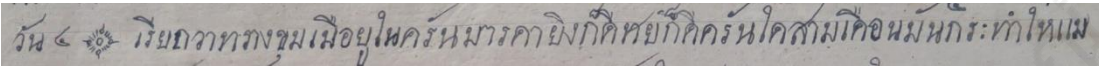

- วัน ๓ เทียบได้กับ “วันอังคาร”

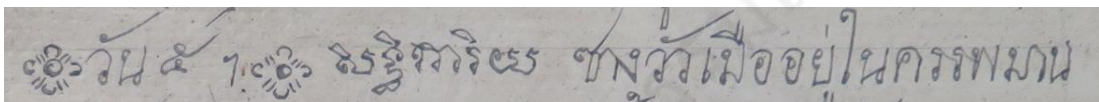
๑ วันอังคาร ท่านเรียกว่าชางแดงแล

- วัน ๔ เทียบได้กับ “วันพุธ”

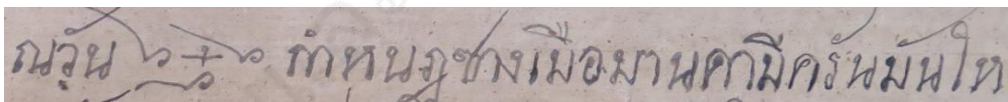
๑ วันพุธ ๑ เรียกว่าชางชามเมื่ออยู่ในครุฑมารดาหึงก็ตีชายก็ตีครุฑได้สามเดือนมันกระทำให้แม่จูก
เสียด

- วัน ๕ เทียบได้กับ “วันพฤหัสบดี”

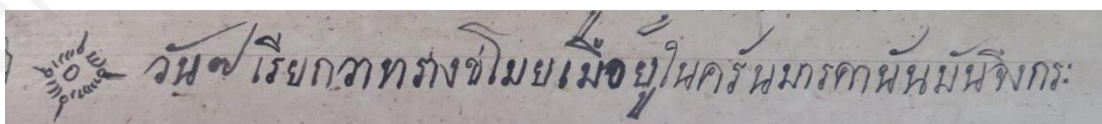
๑ วันพฤหัสบดี ๓ สิริทการิยะ ชางวัวเมื่ออยู่ในครุฑพพาน

- วัน ๖ เทียบได้กับ “วันศุกร์”

ชางข้าง ๓ ณ วันศุกร์ แรม ๖ ค่ำเดือน ๖ กำหนดชางเมื่อมาตามครุฑมันให้

- วัน ๗ เทียบได้กับ “วันเสาร์”

๑ วันเสาร์ เรียกว่าชางขโมยเมื่ออยู่ในครุฑมารดา

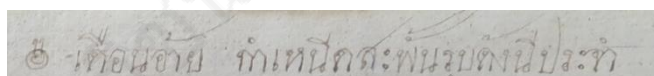
๒.๔.๒ ใช้เลขเป็นสัญลักษณ์แทนเดือน

เป็นการใช้ตัวเลขไทย จำนวน ๑-๑๒ แทนชื่อเดือนทั้ง ๑๒ เดือน คือ เดือนอ้าย เดือนยี่ เดือนสาม เดือนสี่ เดือนห้า เดือนหก เดือนเจ็ด เดือนแปด เดือนเก้า เดือนสิบ เดือนสิบเอ็ด เดือนสิบสอง ดังนี้

ตัวเลข	แทนเดือน
๑	เดือนอ้าย
๒	เดือนยี่
๓	เดือนสาม
๔	เดือนสี่
๕	เดือนห้า
๖	เดือนหก
๗	เดือนเจ็ด
๘	เดือนแปด
๙	เดือนเก้า
๑๐	เดือนสิบ
๑๑	เดือนสิบเอ็ด
๑๒	เดือนสิบสอง

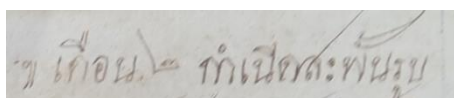
ตัวอย่าง

- เดือน ๑ เทียบได้กับ “เดือนอ้าย”

- ๑ เดือนอ้าย (เดือน ๑) กำเนิดสะพานรูปดังนี้ประจำ...

- เดือน ๒ เทียบได้กับ “เดือนยี่”

- ๒ เดือนยี่ กำเนิดสะพานรูป...

- เดือน ๓ เทียบได้กับ “เดือนสาม”

๓ เดือน ๓ กำหนดสะพั้นรูปดังนี้

๓ เดือน ๓ (เดือนสาม) กำหนดสะพั้นรูปดังนี้...

- เดือน ๔ เทียบได้กับ “เดือนสี่”

๔ เดือน ๔ กำหนดสะพั้นรูปดังนี้

๔ เดือน ๔ (เดือนสี่) กำหนดสะพั้นรูปดังนี้...

- เดือน ๕ เทียบได้กับ “เดือนห้า”

๕ เดือน ๕ กำหนดสะพั้นรูปเป็นดังนี้

๕ เดือน ๕ (เดือนห้า) กำหนดสะพั้นรูปเป็นดังนี้...

- เดือน ๖ เทียบได้กับ “เดือนหก”

๖ เดือน ๖ กำหนดสะพั้นรูปดังนี้

๖ เดือน ๖ (เดือนหก) กำหนดสะพั้นรูปดังนี้

- เดือน ๗ เทียบได้กับ “เดือนเจ็ด”

๗ เดือน ๗ กำหนดสะพั้นรูปดังนี้

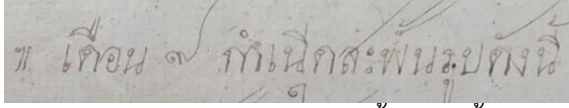
๗ เดือน ๗ (เดือนเจ็ด) กำหนดสะพั้นรูปดังนี้...

- เดือน ๘ เทียบได้กับ “เดือนแปด”

๘ เดือน ๘ กำหนดสะพั้นรูปดังนี้

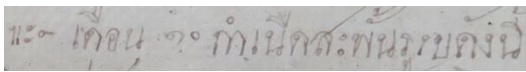
๑ เดือน ๘(เดือนแปด) กำเนิดสะพานรูปดังนี้...

- เดือน ๙ เทียบได้กับ “เดือนเก้า”

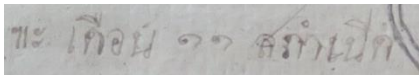
๗ เดือน ๙(เดือนเก้า) กำเนิดสะพานรูปดังนี้...

- เดือน ๑๐ เทียบได้กับ “เดือนสิบ”

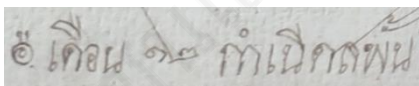
๗๑ เดือน ๑๐(เดือนสิบ) กำเนิดสะพานรูปดังนี้...

- เดือน ๑๑ เทียบได้กับ “เดือนสิบเอ็ด”

๗๑ เดือน ๑๑(เดือนสิบเอ็ด) กำเนิด...

- เดือน ๑๒ เทียบได้กับ “เดือนสิบสอง”

๑ เดือน ๑๒ กำเนิดสะพาน

จากการวิเคราะห์การใช้ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์แทนในพระคัมภีร์ซาง พบว่ามีการใช้ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์แทนทั้งหมด ๒ แบบ คือ ใช้ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์แทนวันทั้ง ๗ วัน และ ใช้ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์แทนเดือนทั้ง ๑๒ เดือน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนโบราณมีการใช้ตัวเลขไทยที่แสดงถึงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติเพื่อใช้ในการอ่าน วัน เดือน ปี แบบไทย ซึ่งในปัจจุบันอาจไม่ได้พบเห็นการใช้ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์แทนวันและเดือนมากแล้ว

๓. คุณค่าทางสังคม

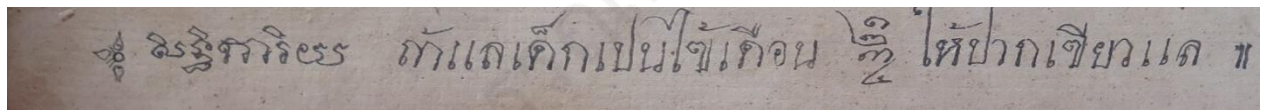
คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ การพิจารณาว่า กวีมีจุดประสงค์ใดที่จะจรรโลงสังคม โดยแสดง พรรคนะ แนวคิด คติเตือนใจให้เห็นถึงชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่ง แทรกไว้ในบทประพันธ์ (อรรถวิทย์ รอดเจริญ, ๒๕๖๓ : ๒๐๒)

ซึ่งในพระคัมภีร์ช่างของวัดลาด เล่มนี้ซึ่งบ่งบอกได้ถึง ค่านิยมในการใช้อักษรขอม ความเชื่อ คาทา วัฒนธรรมการรักษาของแพทย์ในสมัยโบราณ โดยอาศัยยาสมุนไพรในการรักษา ยกตัวอย่างดังนี้

๓.๑ เรื่องค่านิยมในการใช้อักษรขอม

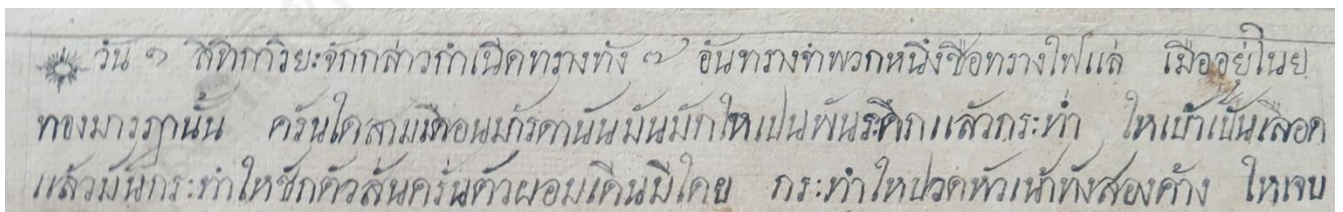
การใช้ตัวอักษรขอมกับภาษาไทย จะเห็นได้ว่าคนไทยในยุคนี้ยอมรับรูปอักษรขอมเป็นรูปอักษรไทย แบบหนึ่งที่ใช้กับภาษาบาลี ตลอดจนนักปราชญ์และพระภิกษุของไทย มีความคุ้นเคยกับอักษรขอมมาเป็น ระยะเวลาในการใช้เขียนเอกสารโบราณต่างๆ จึงถือว่าอักษรขอมเป็นวัฒนธรรมอันเก่าแก่อย่างหนึ่งที่สืบ ทอดมาจนถึงปัจจุบัน เพราะยังไม่ได้มีการเลิกใช้โดยเด็ดขาดจะเห็นได้จากการลงคาถาอาคมหรือการลงเลข ยันต์ในพิธีการที่ต้องการความขลังความศักดิ์สิทธิ์ยังนิยมอยู่ในอักษรขอม ซึ่งในพระคัมภีร์ช่างเล่มนี้ปรากฏ อักษรขอมและบาลีไว้ดังนี้

กล่าวคือใน ตอนก่อนจะเขียนตำรายาช่าง จะขึ้นต้นคาถาว่า “สิทธิการิยะ ด้วยอักษรขอม”

สิทธิการิยะ ถ้าแลเด็กเป็นไข้เดือนอ้าย เดือนยี่ เดือน ๓ เดือน ๔ ให้ปากเขียวแล ฯ

“สิทธิการิยะ ด้วยบาลี”

๑ วันอาทิตย์ สิทธิการิยะจักกล่าวกำเนิดขางทั้ง ๗ อันขางจำพวกหนึ่งชื่อขางไฟแล เมื่ออยู่ในท้อง มารดานั้น ครั้นได้สามเดือนมารดานั้นมันมักให้เป็นพรรคแล้วกระทำ ให้เบาเป็นเลือดแล้วมันกระทำให้ชกตัว ส่นครันตัวผอมเดินมิได้ กระทำให้ปวดหัวหน้าทั้งสองข้าง ไทพบ

จะเห็นได้ว่าคนโบราณนิยมจะบันทึกภาษาบาลีด้วยตัวอักษรขอม ถึงแม้ตำราเล่มนี้จะอธิบาย ด้วยภาษาไทย แต่ในเรื่องภาษาบาลีก็ยังคงใช้อักษรขอมอยู่

๓.๒ ความเชื่อ

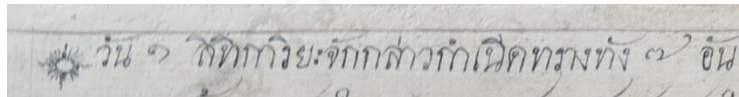
ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ และถือว่าเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยโบราณที่มีความเจริญทางด้านวิชาการน้อย ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการบันดาลให้เกิดขึ้น มนุษย์จึงพยายามที่จะคิดหาวิธีการที่จะก่อให้เกิดผลในทางที่ดี และเกิดความสุขให้กับตนเอง เพื่อกระทำต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้น ทำให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม หรือศาสนาเกิดขึ้น

ซึ่งในพระคัมภีร์ชาว มี ความเชื่อ อย่าง ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับการใช้มนต์คาถาในการปิดเป่าโรคภัยต่างๆ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผ้ายันต์ ความเชื่อเกี่ยวกับแม่สะพั้นทิศต่างๆสิบสองเดือน ความเชื่อในเรื่องศาสนาพุทธ และความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาของแพทย์ในสมัยโบราณ โดยอาศัยยาสมุนไพรในการรักษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

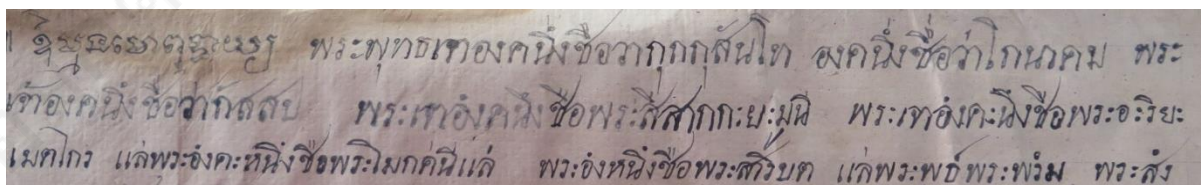
๓.๒.๑ ความเชื่อเกี่ยวกับการใช้มนต์คาถาในการปิดเป่าโรคภัยต่างๆ

ความเชื่อเกี่ยวกับการใช้มนต์คาถาในการปิดเป่าโรคภัยเป็น ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถา ความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นศาสตร์ลึกลับที่เกี่ยวข้องกับพุทธาคม เลขยันต์ และปรากฏการณ์ทางจิต มีอายุย้อนไปตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาล และดำรงอยู่คู่โลกมาช้านาน ในพระคัมภีร์ชาวพบความเชื่อเกี่ยวกับการใช้มนต์คาถาในการปิดเป่าโรคภัยต่างๆ ดังนี้

-คาถาขึ้นต้นในตำรายาโบราณ ยกตัวอย่างดังนี้

คาถาสัททวาริยะ เป็นภาษาบาลีที่ใช้ขึ้นต้นในตำรายาโบราณ เช่น ตำรายา ตำราหมอดู หรือคาถาเมตตามหานิยม ซึ่งเชื่อว่าเป็นการอธิษฐานขอให้การกระทำนั้น ๆ ประสบความสำเร็จ

๓ โอมนะโมพุทฺธายะ

๓ โอมนะโมพุทฺธายะ พระพุทธรูปองค์หนึ่งชื่อว่า กกุสันโธ องค์หนึ่งชื่อว่าโกนาคมน พระเจ้าองค์หนึ่งชื่อว่ากัสสปะ พระเจ้าองค์หนึ่งชื่อศรีศากยมุนี พระเจ้าพระองค์หนึ่งชื่อพระอริยมตไตร แลพระองค์หนึ่งชื่อโมค

คัลนีแล พระองค์หนึ่งชื่อสารีบุตร แลพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เธอจึงจะใช้ให้กูเอาพระพุทฺธิเจ้ามาครอบ ลูกนั่งไว้อยู่ เธอจึงให้ฟันปิดสะพั้น หมู่สะพั้นมาสะพั้นทรายคำ สะพั้นปากประตู สะพั้นบันไดสะพั้นหนึ่ง สะพั้นอันหนึ่งมันมาด้วยลม สะพั้นอันหนึ่งมันมาด้วยน้ำ สะพั้นอันหนึ่งมันมาด้วยไฟ สูเรียกกันไปทุกหมู่ สูอย่าอยู่ กู รู้จักแม่สะพั้นอยู่ทุกหย่อมหญ้า สูอย่าอยู่ซ้ำเร่งระอากันไปโอมมะหัตตจฺจุนายสวาหะ ฯ

คาถา “**นะ โม พุท ธา ยะ**” เป็นอักขระที่ใช้แทนพระพุทฺธเจ้าห้าพระองค์ในกาลปณี และ ยังแทน ความหมายของแม่ธาตุใหญ่ที่ให้กำเนิดทุกสรรพสิ่งอีกด้วย

นะ หมายถึง พระกุกุสันโธ ใช้เขียนแทน ธาตุน้ำ หรือ อาโปธาตุ มีกำลังเท่ากับ ๑๒ ใช้ในการปลุก เสกให้เกิดพุทฺธคุณด้านเมตตามหานิยม

โม หมายถึง พระโกนาคม ใช้เขียนแทน ธาตุดิน หรือ ปฐวีธาตุ มีกำลังเท่ากับ ๒๑ ใช้ในการปลุกเสก ให้เกิดพุทฺธคุณด้านคงกระพันชาตรี

พุท หมายถึง พระกัสสปะ ใช้เขียนแทน ธาตุไฟ หรือ เตโชธาตุ มีกำลังเท่ากับ ๖ ใช้ในการขับไล่สิ่ง อับมงคล หรือสะเดาะเคราะห์

ธา หมายถึง พระสมณะโคตม (พระพุทฺธเจ้าองค์ปัจจุบัน) ใช้เขียนแทน ธาตุลม หรือ วาโยธาตุ มีกำลัง เท่ากับ ๗ ใช้ด้านการล่องหน กำบังตน

ยะ หมายถึง พระศรีอารยเมตไตรย (พระพุทฺธเจ้าองค์ถัดไป หลัง พ.ศ.๕๐๐๐) ใช้เขียนแทน อากาศ ธาตุ มีกำลังเท่ากับ ๑๐ เมื่อรวมกำลังธาตุทั้ง ๕ ก็จะเป็นคุณพระพุทฺธเจ้า ๕๖

จึงถือได้ว่า เป็นคาถาหลักๆที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยมีความเชื่อว่า หาก ผู้ใดบริกรรมคาถาบูชาสรรเสริญพระพุทฺธเจ้าห้าพระองค์ สวด “นะโมพุทธาเย” ด้วยจิตอันสงบ มั่นคง แน่วแน่ จะเกิดพุทฺธคุณครอบจักรวาลทั้งเมตตามหานิยม มหาเสน่ห์ แคล้วคลาด คงกระพัน มีกำลังกาย กำลังใจที่ดี ไม่ เกรงกลัวต่อภยันตรายต่างๆ

-คาถามนต์ปิด

เมื่อทำการกวาดซางจะใช้คาถามนต์ปิด **โอมมะลิตธิสวาห** เพื่อใช้ปิดเป่าตามโรคต่างๆที่เกิดขึ้น ซึ่งใน พระคัมภีร์ซางพอคาถาปิด เช่น

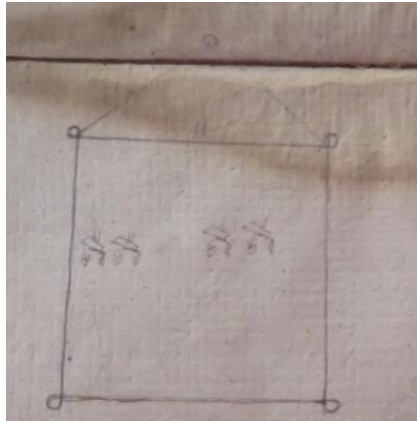
๑ มนต์ปิด ๑ กูจะอมพนเป็นลมเป็นไฟไปนาพิขแล่งพิขเลือดอันเย็นและเหม็นเนาพิขหมาบ้าพิขกูจะ ฆ่าปีนยาอันชะแลงกูจะพนซางแดงแลซางลมซางขโมยและลงท้องและกระทำพิขขึ้นที่ต้นลิ้นซางขมันขึ้นต้นคอ ตะมอยปากดำกูจะพนด้วยน้ำสุรามะริด โอมมะลิตธิสวาห

๓.๒.๒ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผ้ายันต์

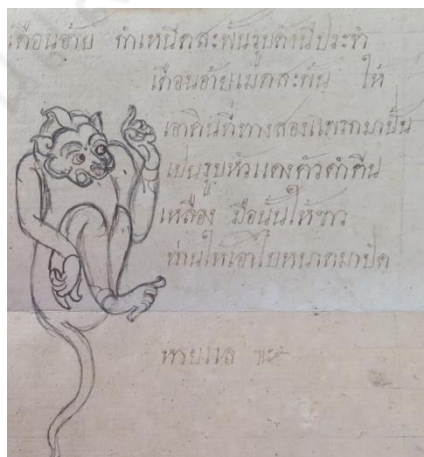
เป็นความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจหรือสิ่งที่ได้ตามมาจากการถือครอง ครอบครองผ้ายันต์ ใช้ป้องกันอันตราย ช่วยปกป้องรักษา ฯลฯ ซึ่งในพระคัมภีร์ข้างพบความเชื่อเกี่ยวกับผ้ายันต์ ๑ ความเชื่อ คือ ยันต์ที่ป้องกันเด็กร้องไห้ได้ ดังนี้

ความเชื่อเรื่องผ้ายันต์ว่า ยันต์ดอกนี้ผูกมือเด็ก กันเด็กร้องไห้ได้

๓.๒.๓ ความเชื่อเกี่ยวกับแม่สะพันทิศต่างๆสิบสองเดือน

เชื่อว่าแม่สะพันที่จะเกิดขึ้นมีชื่อและลักษณะต่างๆที่เกิดขึ้นกับมารดาและเด็ก มีวิธีการแก้ตามแม่สะพันในแต่ละเดือน ซึ่งในพระคัมภีร์ข้าง มีความเชื่อเกี่ยวกับแม่สะพันทิศต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น

เดือนอาย กำเหนิดสะพันรูปดั่งนี้ประจำเดือนอายเม็ดสะพัน ให้เอาดินที่ทางสองแพรกมาปั้นเป็นรูปหัวแมงกิ้งก่ากิน เหลือง มือนั้นให้ขาว ท่านให้เอาใบหนาดมาปิดหายแล ๓๕๐ เป็นต้น

๓.๒.๔ ความเชื่อในเรื่องศาสนาพุทธ

เชื่อเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ ได้แก่ ๓ โอมนะโมพุทธายะ พระพุทธเจ้าองค์หนึ่งชื่อว่า กกุสันโธ องค์หนึ่งชื่อว่าโกนาคม พระเจ้าองค์หนึ่งชื่อว่ากัสสปะ พระเจ้าองค์หนึ่งชื่อศรีศากยมุนี พระเจ้าพระองค์หนึ่งชื่อพระอริยมะตไตร (พระพุทธเจ้ากกุสันโธ พระพุทธเจ้าโกนาคม พระพุทธเจ้ากัสสปะ พระพุทธเจ้าศรีศากยมุนี และพระพุทธเจ้าศรีอริยมะตไตร) สาเหตุที่ผู้เขียนคานานี้ใช้การอ้างถึงพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ ใน ๕ พระองค์นี้ ๔ พระองค์นั้นในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงว่ามาอุบัติบนโลกแล้ว แต่พระศรีอริยมะตไตรนั้นยังไม่ได้อุบัติขึ้นมา ทั้ง ๕ พระองค์นี้ในศาสนาพุทธถือว่าเป็นมหาพระพุทธเจ้าเนื่องเป็นพระพุทธเจ้าที่อุบัติมาเพื่อช่วยมนุษยโลกให้หลุดพ้น ซึ่งนอกจากจะมีพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์นี้ ยังมีปัจเจกพระพุทธเจ้าที่อุบัติขึ้นมา เป็นช่วงเวลาหนึ่งแต่จะปฏิบัติหลุดพ้นเพียงพระองค์เดียว ในศาสนาพุทธ เหล่าสาวกและผู้นับถือศาสนาพุทธทั้งหลายมีความศรัทธาในตัวศาสดาเป็นสำคัญและถือเป็นสิ่งสิริมงคลอย่างยิ่งและสามารถปกป้องคุ้มครองรักษาและขจัดภัยอันตรายทั้งหลายได้ ดังนั้นผู้เขียนจึงอ้างพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ เพื่อนำอำนาจอันยิ่งใหญ่ นั้น มาสร้างกำลังใจให้กับผู้ที่ถูกปิด และครอบครวั

มีการอ้างถึง แลพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ (พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) อันเป็นพระรัตนตรัย ซึ่งเป็นที่พึ่งที่ระลึกของประชาชนชาวพุทธ ซึ่งนับว่าเป็นแก้วอันประเสริฐสุดในพระพุทธศาสนา พระพุทธนั้นได้หมายถึงศาสดาของศาสนาพุทธ ผู้รู้ ผู้ตื่น และผู้เบิกบาน ผู้ชี้ทางสว่างให้ พระธรรมนั้นหมายถึง คำสอนของพระพุทธเจ้า และข้อปฏิบัติที่พึงปฏิบัติอันดีงาม และสุดท้าย พระสงฆ์ หมายถึงผู้รู้ตาม ปฏิบัติตาม ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ผู้เขียนคานานี้ ตั้งใจที่จะนำอำนาจอันประเสริฐทั้งสาม ประการนี้ หวังเพื่อปกป้องคุ้มครองและป้องกันอันตรายต่างๆให้หายไป

๓.๒.๕ ความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาของแพทย์ในสมัยโบราณ โดยอาศัยยาสมุนไพรในการรักษา

เป็นความเชื่ออีกประการหนึ่งที่ปรากฏในพระคัมภีร์ชาว แสดงให้เห็นว่าสังคมในสมัยโบราณผู้มีความรู้ทางด้านแพทย์จะเป็นพระ และวัดนั้นยังเป็นที่พักพิงให้แก่ประชาชน และสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยสมัยนั้นอยู่ใกล้ศีลธรรมชาติ จึงได้นำพืชพันธุ์ต่างๆที่หาได้ มาใช้รักษาโรคตามอาการ เมื่อประชาชนเจ็บไข้จะมารักษากับพระโดยใช้สมุนไพรต่างๆในการรักษา ตัวอย่างสมุนไพร เช่น

-ใบหญ้ากระเม็งตัวผู้ ๑ เปลือกมูกมัน ๑ ฝาง ๑ ขี้ไฉ่ยนางกราย ๑ เปลือกปะโลง ๑ น้ำตาลโตนด ๑ ชั่ง
เอาเท่ากันต้มกินหายแล

-ซางอัน ๑ มันกระทำให้ลงท้องเป็นคาวปลาให้เป็นสลดให้เอารากขี้ไฉ่ยนางกราย ๑ เปลือกปะโลง ๑ สีเสียดไทย ๑ กระเทียม ๑ น้ำประสารทอง๑ เปลือกมูกมัน ๑ ลูกเบญจกานี ๑ บดด้วยน้ำจันฝนกินด้วยน้ำจัน
กินหายแล๑

-ซางอัน ๑ให้ตมูกขาวดั่งฝ้ายก็ตีทานให้เอาลูกมะตูม ๑ จันแดง ๑ เปลือกมูกมัน ๑ ลูกเบญจกานี๑
ขันทองพยาบาท ๑ บดทำแห้งละลายน้ำร้อนกินหายแล ๓

-ยาประสะน้ำมันเอาลูกประคำดีควาย ๑ ตาลหม่อน ๑ ตาลขโมย ๑ เจตมูลเพลิง ๑ ขิงแห้ง ๑ ดีปลี ๑ รากชะพลู ๑ รากไคร้หน้า ๑ ตะไคร้บก ๑ ใบสัก ๑ รากชุมเห็ดไทย ๑ รากหญ้านาง ๑ รากส้มป่อย ๑ รากกระพังโหม ๑ รากกุมเรี่ยงป่า ๑ รากมะกล่ำต้น ๑ เปลือกขงโค ๑ ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๑ บาท ต้ม ๓ เอา ๑ ให้แม่กินเป็นยาประสะน้ำมันด้วยให้เด็กกินแก้ตาลขางขโมยมันกินกระดุกสันหลังนั้นมันจึงกระทำให้พอมเหลือง แก้สะอึก แก้อาเจียน แก้หัวใจชัดกินยาขนานนี้หายมามากแล้ว ฯ

-ยากินแก้พิษตานซางทั้งปวงแลขางขโมย เอาลูกโหระพา ๑ เทียนยาวพานี ๑ ลูกผักกาด ๑ พริกหอม ๑ ส้มกุ่ม ๑ สมอพิเภก ๑ ยาดำ ๑ พิมเสน ๑ น้ำประสานทอง ๑ สานส้ม ๑ กำมะถันแดง ๑ ดิงูเหลื่อม ๑ ดีจระเข้ ๑ ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๑ เฟื้อง โภศกระดุก ๑ ชะเอมเทศ ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ เอาสิ่งละ ๒ สลึง รากไคร้เครือ ๒ สลึง บดทำผงไว้

จากการวิเคราะห์เรื่องความเชื่อในพระคัมภีร์ข้างพบว่ามีความเชื่อแฝงอยู่มากมายทั้ง ความเชื่อเกี่ยวกับการใช้มนต์คาถาในการปิดเป่าโรคร้ายต่างๆ ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผ้ายันต์ ความเชื่อเกี่ยวกับแม่สะพัน ทัศนคติต่างๆสิบสองเดือน ความเชื่อในเรื่องศาสนาพุทธ และความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาของแพทย์ในสมัยโบราณ โดยอาศัยยาสมุนไพรในการรักษา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความเชื่อมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน เป็นแนวทางปฏิบัติที่มีมาอย่างยาวนาน แม้โลกมนุษย์จะก้าวเข้าสู่ยุค Social Network มีความเจริญทางเทคโนโลยีก้าวล้ำไปไกลแค่ไหนก็ตาม แต่ในอีกด้านหนึ่ง ศาสนศาสตร์ก็ยังคงดำรงอยู่คู่กับมนุษย์ผู้ต้องการหาสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจควบคู่ไปกับความเจริญทางเทคโนโลยี

จากการศึกษาสมุดช่วยฉบับนี้เกี่ยวกับพระคัมภีร์ข้าง สามารถวิเคราะห์ได้ว่าผู้เขียนมีวิธีการเขียนเป็นความเรียงโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน้าต้นกับหน้าปลาย โดยเนื้อหาของสมุดช่วยเล่มนี้ประกอบไปด้วยหน้าต้นและหน้าปลาย ในส่วนของหน้าต้นเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงยาแก้ลม ให้แก้ด้วยรากละอองพระบาท จากนั้นกล่าวถึง คาถาสำหรับปิดแม่สะพันทั้งสิบสองเดือน และอธิบายรูปลักษณ์ของนางทั้งสิบสองตัวโดยใช้ภาพวาดและบอกชื่อนางทั้งสิบสองนาง เช่น นางนท-สะนัน นางพาสีระ นางม้คคะปาตา นางเอี่ยมจัก นางอรดี นางคชสีห์ นางสังกรณียักษ์ เป็นต้นนอกจากนี้ ยังบอกถึงสถานที่ของดินที่นำมาปั้นแม่สะพันในแต่ละเดือน และบอกชื่อสมุนไพรที่นำมาปิดแม่สะพันนั้นครบ ๑๒ เดือน บอกจุดตำแหน่งที่เกิดของซาง โดยใช้รูปภาพในการอธิบายซึ่งในแต่ละซางจะมีแม่ซาง และบริวาร ประจำอยู่แตกต่างกัน ส่วนในหน้าปลาย กล่าวถึงยาขนานต่างๆที่ใช้ในการรักษาโรคซางในเด็ก เช่น ยาเขี้ยวน้อยแก้ตานซางทั้งปวง ยาเขี้ยวขนาน ๑ แก้ซางแดง ยาเขี้ยวขนาน ๒ แก้ได้สารพัดทุกประการและตัวยาสมุนไพรทั้งหลายแต่ละสำหรับซึ่งรักษาอาการซางต่างๆที่ปรากฏในแม่และเด็ก จะเห็นได้ว่าผู้เขียนการจดบันทึกเกี่ยวกับการรักษาโรคอย่างละเอียดเพื่อป้องกันการรักษาที่ผิดพลาด ในส่วนคุณค่าทางวรรณกรรม มีการวิเคราะห์คุณค่าออกเป็น ๓ ส่วน คือคุณค่าด้านเนื้อหา คุณค่าด้านการใช้ภาษา และคุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านเนื้อหาวิธีการเขียนข้อมูลโดยใช้ความเรียงร้อยแก้วโดยแบ่ง

เนื้อหาเป็นหน้าตั้นหน้าปลาย และมีการให้รายละเอียดเนื้อหาโดยกล่าวถึง บัญชีชื่อชาง และบัญชีเกี่ยวกับยาสมุนไพร ในส่วนคุณค่าด้านการใช้ภาษา มีการใช้โวหารภาพพจน์ การวิเคราะห์กลวิธีการตั้งชื่อยา รวมไปถึงการใช้เครื่องหมายวรรคตอนและการใช้ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์แทนวันและเดือน และสุดท้ายคือคุณค่าทางสังคม กล่าวถึงค่านิยม และคติความเชื่อ เกี่ยวกับคาถา ผ้ายันต์ และพระพุทธรศาสนา และยังสะท้อนวิถีชีวิตของคนในสมัยก่อนที่ใช้สมุนไพรในการรักษาโรคต่างๆ

ศูนย์ข้อมูลคติชนและวรรณกรรมลายลักษณ์เพชรบุรี

การปริวรรตพระคัมภีร์ชาง

๑ ๗๖ หน้าต้นพระคัมภีร์ชาง ตามแต่แพทย์จะพิจารณาอุกฤต เป็นของโบราณเก่าแก่แล้ว

๑ ถ้าจะแก้ลมหุละแก้ด้วยรากละอองพระบาทกวาดหายแล ๗๑

๗ โอมนะโมพุธาเย พระพุทธเจ้าองค์หนึ่งชื่อว่า กกุสันโธ องค์หนึ่งชื่อว่าโกนาคม พระเจ้าองค์หนึ่งชื่อว่ากัสสปะ พระเจ้าองค์หนึ่งชื่อศรีศากยมุนี พระเจ้าพระองค์หนึ่งชื่อพระอริยมตไตร แลพระองค์หนึ่งชื่อโมคคัลลินีแล พระองค์หนึ่งชื่อสารีบุตร แลพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เธอจึงจะใช้ให้กูเอาพระพุทธานุภาพมาครอบลูกนึ่งไว้อยู่ เธอจึงให้พ่นปิดสะพั้น หมู่สะพั้นมาสะพั้นทรายคำ สะพั้นปากประตู สะพั้นบันไดสะพั้นหนึ่ง สะพั้นอันหนึ่งมันมาด้วยลม สะพั้นอันหนึ่งมันมาด้วยน้ำ สะพั้นอันหนึ่งมันมาด้วยไฟ สูเรียกกันไปทุกหมู่ สูอย่าอยู่ กูรู้จักแม่สะพั้นอยู่ทุกหย่อมหญ้า สูอย่าอยู่ซ้ำเร่งระอากันไปโอมมะหัตตจุนายสวาหะ ๗

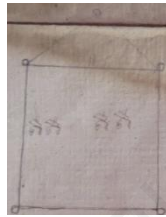
ปิดสามหนพ่นสะพั้นที่มันอยู่ทั้งสิบสองเดือนนั้น พ่นด้วยไพล ๒ บาท เสียด้วยมือและตีนสามปีนเอาไปเสียหายแล ๗

พระคาถามุกนี้ ท่านให้ปิดทั้งสิบสองตัวดูให้ตลอดเทอญพิจารณาให้ละเอียดเทอญ๗

๑ เดือน ๕ ๗ กำเนิดสะพั้นรูปเป็นดังนี้ เมื่อเสียแม่สะพั้นตามเดือนแล้ว ให้เอาไพลมาพ่นตามทิศสะพั้นเข้าประจำเดือน ๕ ชื่อนางนนทสนันน์ เมื่อจะพ่นให้เอา...ปีกดำ ตัวเหลืองปิดด้วยใบมะยมหายมามากแล้วแล

๑ เดือน ๖ ๓ กำเนิดสะพั้นรูปดั่งนี้ ประจำเดือน ๖ ซื่อนางพาสีระสะพั้น ท่านให้เอาดินใต้ต้นมะขาม มาปั้นเป็นรูปดั่งนี้ หัวเหลืองตัวแดง ปั้นด้วยหญ้าแพรก เมื่อจะไปเสียแม่สะพั้นตามเดือนแล้ว ท่านให้เอาใบพล มาฝนไว้ก่อน ตามเถิด อยู่ทุกเดือน ทำเหมือนกันแล ๓๕๑

๑ ยันต์ดอกนี้ลงผูกข้อมือเด็ก กันร้องไห้ ไม่รบขี้อ่อนเลย ๓๕๑

๑ เดือน ๘ กำเนิดสะพั้นรูปดั่งนี้ ประจำเดือน ๘ ซื่อนางมัทคะปาตา สะพั้นท่านให้เอาดินที่จอม ปลวกมาปั้นรูปหัวแดงตัวเหลือง ปิดด้วยใบส้มป่อยแล ๓๕๑

๑ เดือนอ้าย กำเนิดสะพานรูปดั่งนี้ประจำเดือนอ้ายเมื่อดสะพาน ให้เอาดินที่ทางสองแพรกมาปั้นเป็นรูปหัวแดงตัวดำตีนเหลือง มือนั้นให้ขาว ท่านให้เอาใบหนาดมาปิดหายแล ๗๑

๑ เดือน ๗ ๗ กำเนิดสะพานรูปดั่งนี้ ประจำเดือน ๗ ชื่อนางเอี่ยมจักสะพาน ท่านให้เอาดินในเสมา มาปั้นเป็นรูปหัวขาว ตีนขาวมือเขียว ปิดด้วยใบคนที่สอ^๑...

^๑ คนที่สอ หมายถึง ชื่อไม้พุ่มชนิด *Vitex trifolia* L. ในวงศ์ Labiatae มักขึ้นในที่โล่งริมน้ำ สูงได้ถึง ๖ เมตร ใบเป็นใบประกอบ มีใบย่อย ๓ ใบ ท้องใบสีนวล เมื่อขยี้มีกลิ่นฉุน ดอกสีครามอ่อน ใช้ทำยาได้, คนที่สอ โคนดินสอ หรือ สีสอ ก็เรียก, พายัพเรียก สีเสื่อน้อย หรือ ผีเสื่อน้อย.

๗ เดือน ๙ กำเนิดสะพานรูปดังนี้ ชื่อนางอรดีสะพาน ให้เอาดินหนทางสามแพรกมาปั้นเป็นรูปหัวดำมือ
เหลืองหัวขาวตีนแดง ปิดด้วยใบฝ้ายเทศใบมะละกอหยาแล ๗๖

๗๖ เดือน ๑๑ กำเนิดสะพานรูปดังนี้ ชื่อนางคชสีห์สะพาน ท่านให้เอาดินใต้น้ำมาปั้นเป็นรูปหัวแดงตีน
ดำมือขาวหัวเหลือง...เอาไป.....

๓๕๑ เดือน ๑๐ กำเนิดสะพั้นรูปดังนี้ ชื่อนางสังกรณียักษ์สะพั้นประจำเดือน ๑๐ ท่านให้เอาดินโพรง
มาปั้นเป็นหัวเหลืองตัวขาวปีกเขียวตีนดำ ให้เอาใบราชพฤกษ์มาปิดท้ายแล ๓๕๑

๑ เดือน ๑๒ กำเนิดสะพั้นรูปดังนี้ ชื่อนางสาสะพั้น ให้เอาดินที่หนทางสามแพรกมาปั้นเป็นรูปหัว
เหลืองตัวขาวปีกแลตีนเหลืองให้เอา...

๓๖ เดือนยี่ กำเนิดสะพั้นรูปดังนี้ ชื่อนางอังสะพั้น ให้เอาดินที่ได้ศาลาмаปั้นเป็นรูปหัวเหลืองตีนแดงตีน
ขาวมือดำ ปิดด้วยใบหมากท้ายแล ๓๕๑

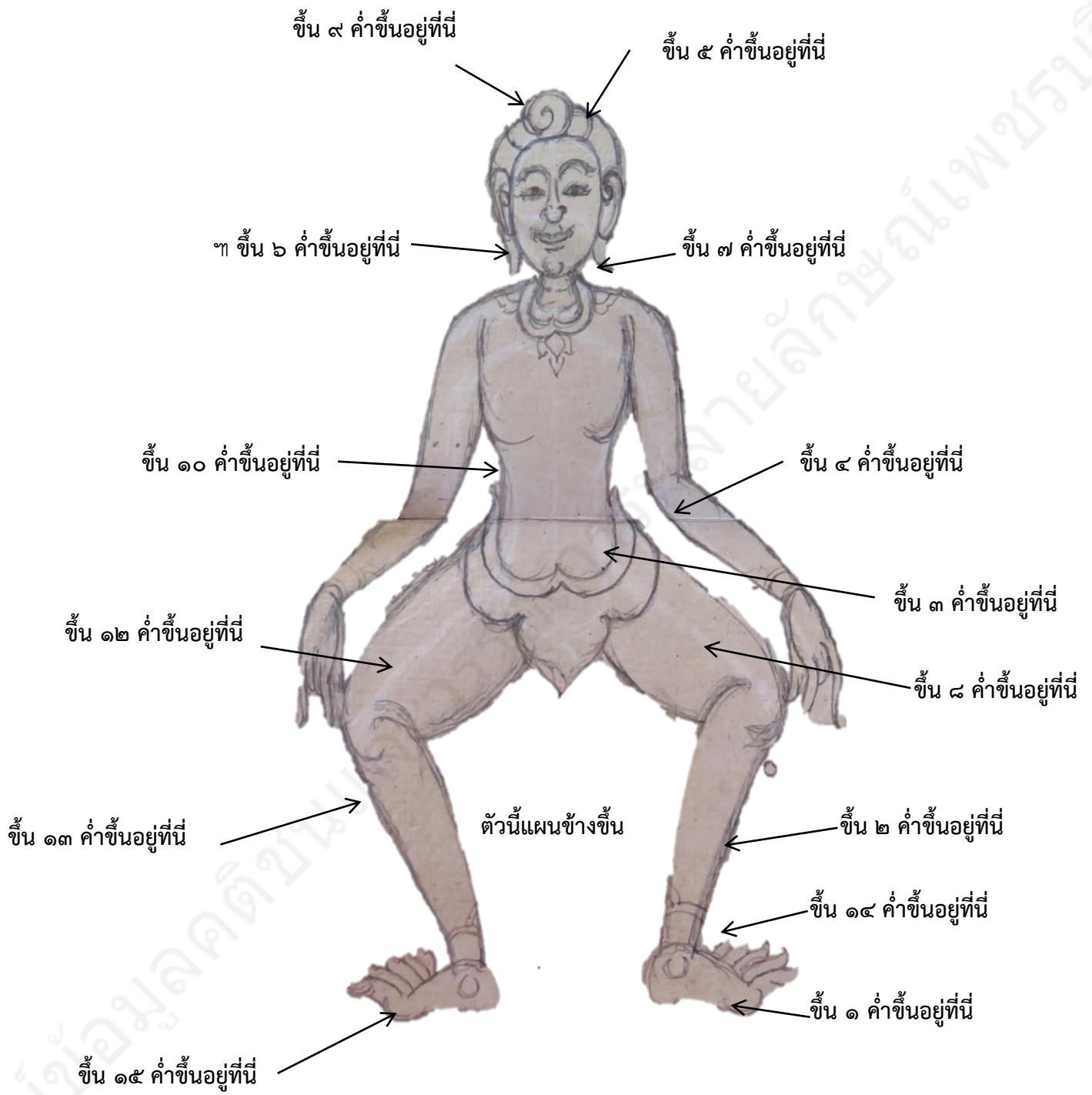

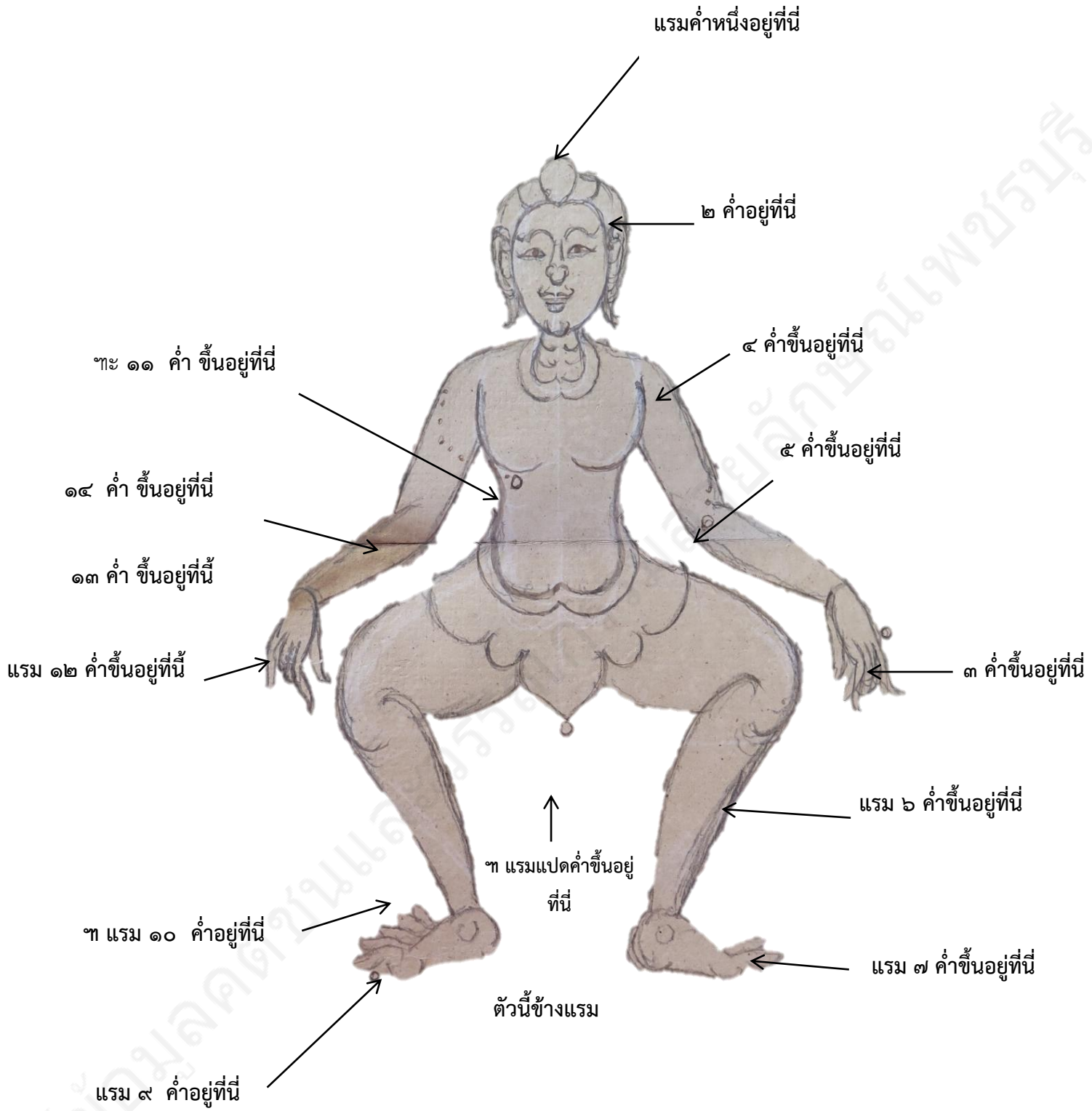
๓ เดือน ๓ กำเนิดสะพานรูปดังนี้ ชื่อนางชิตสะพาน ให้เอาดินใต้บันไดมาปั้นเป็นรูปหัวขาวตีนตัวเหลือง มือแดงเอาใบสั่นพร้าวหอมมาปิดท้าย

๓๕ เดือน ๔ กำเนิดสะพานรูปดังนี้ ชื่อนางชีสะพาน ท่านให้เอาดินที่ใต้บันไดมาปั้นเป็นรูปหัวขาวตัวเหลืองมือแดง เอาใบสั่นพร้าวหอมมาปิด แล้วให้แทรกไพลพ่นตามทิศสะพานอยู่ตามเดือนขึ้นแฉเดือนแรมให้แพทย์กระทำตามเทอญหายแล ๓๕๐-

๑ วันอาทิตย์ สิทธิการิยะจักกล่าวกำเนิดขางทั้ง ๗ อันขางจำพวกหนึ่งชื่อขางไฟแล เมื่ออยู่ในท้องมารดานั้น ครั้นได้สามเดือนมารดานั้นมันมักให้เป็นพรรคิ๒แล้วกระทำ ให้เบาเป็นเลือดแล้วมันกระทำให้ชักตัวสั้นครั้นตัวผอมเดินมิได้ กระทำให้ปวดหัวเหเนาทั้งสองข้าง ให้เจ็บสะโพกเป็นกำลัง ให้อายากของหวานเป็นกำลังแล ขางอันนี้มีแม่อยู่สี่หัวมีบริวารสิบสี่หัว เมื่อคลอดออกจากท้องมารดา กระหม่า^๓ขางขึ้นแต่ในเรือนไฟ ครั้นถ้วน ๗ วันก็หายไ้ขึ้นที่ฝ่าตีนข้างขวาสามหัว หัวข้างซ้ายหัวหนึ่ง ถ้าผู้หญิงขึ้นข้างซ้ายสามหัวมีบริวารอยู่สิบสี่หัวเป็นลำแดงอยู่สองหัวเมื่อมารดาออกจากเรือนไฟ ได้สามเดือนจึงมีแม่ขางขึ้นที่กลางใจตีนหัวหนึ่ง เมื่อได้เดือนหนึ่งแรกจะขึ้นมานั้น ให้ก่อขึ้นมาได้นาภิเปื่อยออกเป็นขอบดงดอกบุกก็ดี แลเลื่อนลงไปเนาอยู่ที่ปากทวารและกระเพาะขี้แลลามไปรอบนาภิ แล้วมันกระทำให้ตกมูกตกเลือดเป็นหนองลงเป็นสำเรา^๔ เป็นน้ำล้างเนื้อเป็นน้ำคาวปลาเป็นไขเน่าก็ดี อันแม่ขางนั้นจึงลามเข้าไปที่ไส้อ่อนแล้ว ก็จำเข้าหัวใจและตับปอดนั้น มันจึงสำแดงออกมาตามทวารให้เจ็บแสบดังไฟลวกมันกระทำพิษหนัก ครั้นเมื่อจะตาย มันกระทำให้ฝ่าตีนฝ่ามือแดงประดุจดังเลือดแล อันหนึ่งขางไฟครั้นเมื่อจะใกล้ขึ้นพร้อมกันแล้ว ๘ วัน ๙ วัน ๑๐ วัน ๑๑ วันตายแล อันว่าขางไฟแลวันจันทร์ แรม ๒ ค่ำ เดือนยี่ กำเนิดเกิดแล ๗๕๐

๑ วันจันทร์ ขางน้ำเต้าเมื่ออยู่ในครรภ์มารดาได้สามเดือนแม่กระทำให้ปวดหัว เจ็บนมใหญ่อยากเครื่องหวานๆ ทั้งปวงให้เมื่อยแขนทั้งสองข้างให้หูหนักตาฟาง ให้รากล^๕อยู่เป็นกำลังจนคลอดกุมาร แลขางนั้นสิบเก้าดวงติดเท่าลูกใบพุทรา สีแดงดังลูกผักปลังที่ห้ามๆ แลสำแดงขึ้นมาที่กลางสันหลังก็ดี ที่ราวคางก็ดีแขนแลขาที่ดีแลที่หว่างอกที่แก้มก็ดี คือว่าขางหาแม่มิได้แล ถ้าแลเห็นดังนั้นแล้ว อันว่าขางทั้งเจ็ดจำพวกถ้าแลขึ้นดังนี้มีตาย วันอังคาร ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓

๑ วันอังคาร ท่านเรียกว่าขางแดงแล เมื่ออยู่ในครรภ์มารดาได้สามเดือนมารดากระทำจุกเสียดให้ผอมให้เมื่อยให้นอนไม่หลับ ขางจำพวกนี้มีแม่อยู่หกหัวอยู่ในกระหม่อมสามหัว อยู่ที่สันหลังสามหัวมีบริวารอยู่เจ็ดสิบสองหัว เมื่ออยู่ในเรือนไฟมีกระหม่าแล ขางอันหนึ่งเกิดขึ้นเพดานข้างบนมีบริวาร ๑ หัว ๒ หัว ๓ หัว ๔ หัว ๕ หัวก็ดี จึงไม่มีกระหม่าในเรือนไฟ ครั้นออกไปแล้วจึงไม่มีกระหม่าแล ก็เลื่อนตามขางทั้งปวงลงมาหมด ขางแดงอันหนึ่งจึงเกิดมาแทนขางที่เกิดมานั้น ครั้นถ้วนสามเดือนขางแดงบังเกิดขึ้นมาแล จึงลงมาจากกระหม่อมหัวหนึ่งขึ้นสันหลังหัวหนึ่งเป็นสี่หัวด้วยกัน จึงสำแดงออกข้างใต้รักแร้แลขาหนีบแลทวารนั้น อันหนึ่ง

^๒ พรรคิ หมายถึง อุจจาระที่เป็นก้อนแข็งกลม

^๓ กระหม่า หมายถึง เขม่าขาง, ละอองขึ้นที่ลิ้นเด็กอ่อน โบราณเรียกว่า กระหม่าขาง. (แผลงมาจากเขม่า).

^๔ สำเรา หมายถึง ทูเลา,อาการไข้ที่สร้างจากตัวร้อน, ยังมีอาการร้อนน้อย ๆ .

^๕ ราก หมายถึง อาเจียน, อ้วก, สำรอกออกทางปาก.

ซางแดงลงมาเกิดนั้นจึงได้ลำบากแก่เด็ก ๆ ทั้งปวงแลให้ลง^๖แลให้รากให้กระหายน้ำให้เชื่อม^๗ให้มันกระทำพิษให้ผอมเหลืองให้ตมูกตกลือตกินนมมิได้เลยถ้าแพทย์เห็นเป็นดังนี้ท่านให้พิจารณาดูให้เที่ยงแท้ ให้รู้จักลักษณะซางแดง ให้รู้เล่ห์กลถ้าแพทย์จะรักษาให้ยากินมิต้องจะลำบากหนักหนา ถ้าแพทย์จะรักษาท่านให้พิจารณาดูเถิดแล ฯ

เมื่อได้สามเดือนลงมาที่หนึ่งหัวหัวหนึ่ง เมื่อได้หกเดือนลงมาหัวหนึ่งเมื่อได้เก้าเดือนแลจน ๑๐ เดือน ๑๑ เดือนลงมาหัวหนึ่งบอกไว้ให้รู้อันกล่าวมาดั่งนั้น อันว่าซางหัวเอกลงมาบังเกิดในสันหลังนั้นเป็น ๑๖ หัวด้วยกันแลซางนี้ให้มีพิษ ถ้าแพทย์จะรักษาจะตายแล ถ้ารู้จักรักษาสืบไปเมื่อนั้นนั้น แลครั้นถึงได้เจ็ดขวบหนึ่งจึงมีแม่ซางหัวเอกสำแดงจมลงไปในห้อง แล้วขึ้นในนาภีเหนือสะดือ เมื่อขวบหนึ่งกับสามเดือนแม่ซางจึงจมลงไปตามกัน แล้วจึงสำแดงขึ้นในนาภีเป็นสองหัวด้วยกัน ครั้นเมื่อได้ขวบหนึ่งกับ ๖ เดือนจึงลงไปนาภีเป็นสามหัวด้วยกัน ครั้นได้ขวบหนึ่งกับ ๙ เดือนลงไปนาภีเป็น ๔ หัวด้วยกัน เมื่อขวบหนึ่งกับ ๑๑ เดือนจึงจมลงไปนาภีเป็น ๕ หัวด้วยกัน ครั้นได้สองขวบกับ ๒ เดือนสำแดงจมลงไปเป็น ๖ หัว จึงมีบริวารซางแดงได้ ๓๐ หัวนั้น ขึ้นมาแก้มแม่ซางขึ้นจำเพาะเข้าไส้อ่อนแลไส้แก่แลหัวเหมา ในราวคางทั้งสองในอกในคอในลิ้นในหูในตาเจ็บหัวท้าวสารพวงค์ตัวมันให้กระทำให้ขัดหนักขัดเบา ให้ชี้เขี้ยวตั้งไปไม้ เมื่อจะใกล้ขึ้นราวคางทั้งสองนั้นมันกระทำให้ตัวร้อน แลขึ้นในสันหลังมันมีหันอนหลับไม่ สะทอนขึ้นในอกให้กระหายน้ำมันขึ้นในกระเพาะข้าวแลให้ราก ถ้าขึ้นในกระเพาะน้ำให้อยากน้ำ ถ้าแลขึ้นคอกกระทำให้คอแห้ง ถ้าแลขึ้นในตาให้เชื่อมไป ถ้าแลขึ้นในปากๆแดง ถ้าแลขึ้นในหูหน้กซางแดงตัวเมีย อันนี้มีลักษณะซางตัวผู้มันกระทำให้เป็นดั่งนี้แล คือเรียกว่าซางเอกขึ้นมาเกิดนั้น จึงสำแดงจมลงไปในรักแร้ข้างขวาผู้ชาย ถ้าผู้หญิงข้างซ้าย เมื่อซางแดงตัวผู้ตัวเมียแต่ ๓ เดือน ๔ เดือน ๕ เดือน ๖ เดือน ๗ เดือนและ ๘ เดือน ๙ เดือนไปจนขวบหนึ่งกับ ๙ เดือนจึงสำแดงจมเข้าไปแลขึ้นพร้อมกัน จึงกระทำให้ตมูกตกลือตทหนองแล ขึ้นที่ม้ามมันกระทำให้ตัวร้อนให้ผอมเหลืองให้จุกเสียดเสลดออกมาให้กำมือกำตีน ถ้าเป็นดั่งนั้นแล้วท่านให้ทดลองดูดูถ้าม้ามย่อย ลงมาข้าง ซ้ายก็ดีข้างขวาก็ดีสมกลางก็ดีท่านว่ามีตาย ถ้ามีเห็นดั่งนั้นคือว่าลมกำเนิดแต่แรกเกิดออกมา ชื่ออุทงควาต มันกระทำให้ร้องอยู่แต่ในไฟไปจนถึง ๓ เดือนนั้นก็หายเองแล ถ้าแลแพทย์จะให้กินยาจะเสียฝีมือก็มิหายเลย จึงถอยลงมาจากสะดือก็ลงมาอยู่ในนาภีท่านจึงเรียกว่าลมถอยออกไปจากนาภีก็แล่นขึ้นมาตามเส้นเลือดเสลด ก็แล่นขึ้นมาตามกระดูกสันหลังขึ้นมาเอาหัวอกหูบ้างกระหม่อมบ้างจึงบอกให้รู้จักเที่ยงแท้ ถ้าผู้ชายขัดข้างขวามันกระทำให้เป็นประการต่างๆ ถ้าแลเป็นเดือนขึ้นตายถ้าเป็นเดือนแรมมิตายแล ท่านกล่าวไว้ว่าเป็นลมกระบองราหูบ้าง ว่ากุมารรถลูก

^๖ ลง หมายถึง ท้องเดิน เช่น ทั้งลงทั้งราก.

^๗ เชื่อม หมายถึง มีอาการเงื่องเหงา มีนซึมคล้ายเป็นไข้ เช่น เชื่อมซึม.

กระทำบ้างลมอัสมุขี^๘บ้างลมตะพันบ้างเป็น ๗ จำพวกด้วยกัน ถ้าแลเป็นดังนี้หญิงก็ดีชายก็ดีเหมือนกันแล ถ้าแลชาวตัวผู้เป็นดังนี้เล่าคือว่าชาวดังนี้เล่าจะมากเกิดตัวผู้จะสำแดงแก่ความตายแก่กุมารดังนี้แลถ้าแลชาวตัวผู้เป็นดังนี้สัตว์ทั้งหลายมันกระทำให้เป็นดังนี้เหมือนกัน ครั้นไฟเท่าลูกบัวทั้งสองข้างที่ข้างรักแร้ข้างละหัวจมอยู่ในเนื้อและขึ้นที่อกชายสะบักหัวหนึ่ง ขึ้นที่ไหล่รวมมันกระทำให้เจ็บหลัง แลชาวแดงหัวหนึ่งขึ้นที่คอตันคอกก็กินข้าวกินนมมิได้ ขึ้นกระหม่อมหัวหนึ่งจึงสำแดงแก่ความตายออกมามากเป็นกลีบจำปาแลม้ามข้าว ครั้นเลื่อนออกมาจากกระหม่อมแล้วจึงลามออกมาถึงหว่างคิ้ว ครั้นออกดังนั้นกระหม่อม^๙ชักแผ่นขึ้นดังนั้นจึงสำแดงอาการตายท่านให้พิจารณาดูความตายชาวจึงสำแดงแก่กุมารให้เห็นแก่ความตายชาวตัวเมียเป็นดังนี้ก็สำแดงออกมาดังนั้นให้แจ้งประจักษ์ถึงอนิจกรรมตายแล วัน พุศ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๔

๑ วันพุธ ๑ เรียกว่าชาวขุมเมื่ออยู่ในครรภ์มารดาหญิงก็ดีชายก็ดีครั้งนี้ได้สามเดือนมันกระทำให้แม่จุกเสียด ครั้นได้ ๔ เดือนกระมารดารากออกแล ครั้นได้ ๗ เดือนกระทำให้มารดาบวมเท้าแลต้นขาเจ็บขัดสะโพกแลกินข้าวขมสำแดงให้ฟังขึ้นมาแต่ที่ทวารเบา^{๑๐}จนถึงกำหนด ครั้นเปื่อยทั้งตัวแล้วก็ออกจากท้องมารดา ชาวประจําานาภิ ๔ หัว เมื่ออยู่ในเรือนไฟสามวันครั้นกระหม่อมขึ้นมีบริวาร ๕ หัว ๒ หัวก็ขึ้นประจำแม่ประจําานาภิ ๔ หัว มันสำละสิบหัวๆนั้นมาประจำทวารหนัก^{๑๑}แลเบาขึ้น แล้วมาประจำอยู่ที่ม้ามสีหัวก็ออกจากกระหม่อมนั้น ครั้นออกจากเรือนไฟแล้วจึงกระหม่อมตามชาวแล ครั้นถึงสามเดือนมีบริวารชาวอันนั้นกระจ่ายออกทั่วลำไส้ก็ลงประจำอยู่ทวารหนัก จึงให้เป็นพรรคักขัดหนักขัดเบาขึ้นประจำม้านั้นห้าหัวแล้วจึงกระจ่ายออกมาจึงสำแดงออกจากคอแลลิ้นแลปาก ข้ำเลือดขาวเขียวบางที่ขึ้นอยู่สามเดือนแพทย์เห็นดังนี้แล้วให้รู้ว่าชาว สะกอแลเมื่อแพทย์จะวางยาให้ถูกโรคริตายเลยถ้าแพทย์วางยามีต้องโรคตัวแตกจะตาย ในสองเดือนมีบริวารนั้นกระจ่ายออกทั่วไปทั้งท้องขึ้นไปพร้อมอยู่ในอกแม่ชาวเข้าอยู่ในนาภิจึงเลื่อนขึ้นมาสองหัวมาขึ้นที่เหงือกข้างละหัวเมื่อจะใกล้ขึ้นนั้นบริวารขึ้นมาตามหกหัวเจ็ดหัวบางที่ขึ้นมาพันเหงือกข้างล่างที่กลาง เมื่อจะใกล้มันกระทำให้รากให้กระหายน้ำกระทำให้ตัวร้อนให้เชื่อมมีนให้ระส่ำระสาย^{๑๒}ให้เมื่อยั้งตัวแล้วจึงชาวอันนั้นอยู่ในกระหม่อมทั้งห้าหัวนั้น มันก็เลื่อนลงมาสันหลังนั้นทั้งสองมันกระทำให้เจ็บท้องๆขึ้นเมื่อได้สองเดือนเป็นที่หนึ่งได้เก้าเดือนเป็นที่หนึ่งครั้งถึงกำหนดแล้ว มันกระทำพิษกลุ่ม^{๑๓}เข้าไปข้างในให้ลงท้องตมูกตกลือดแลหนองเป็นไข้ตาเหลืองขึ้น

^๘ อัสมุขี หมายถึง มีหน้าเป็นหน้าม้า. (ม. ร่ายยาว มหาพน). (ป. อัสมุขี; ส. อศมุขี)

^๙ กระหม่อม หมายถึง อากาเรที่กล้ำเนื้อกระดูกต้นเบา ๆ ขึ้นเอง ตามความเชื่อโบราณถือว่าเป็นนิมิตบอกเหตุร้ายหรือดีได้ เช่น กระหม่อมตา (แผลงมาจาก เขม่น)

^{๑๐} ทวารเบา หมายถึง ช่องสำหรับถ่ายปัสสาวะออกจากร่างกาย

^{๑๑} ทวารหนัก หมายถึง ช่องสำหรับขับอุจจาระออกจากร่างกาย

^{๑๒} ระส่ำระสาย หมายถึง วุ่นวาย, เกิดความไม่สงบ

^{๑๓} กลุ่ม หมายถึง ประดังห้อมล้อมเข้ามา

เหลืองผอมเหลืองกินข้าวมิได้แลให้ร้องครางครั้นได้ خوابหนึ่งก็ยืนยันชันตัวมิได้ ผ่ายผอมเท่าเมื่อเกิดมา ชางซึ่งเกิดมาในไส้ในพุงในตับในปอดนั้นกำเริบเป็นไข้ทีหนึ่ง เมื่อได้ خوابหนึ่งกับ ๖ เดือนเป็นที่หนึ่ง ครั้นได้ ๒ ขวบกับ ๙ เดือนเป็นที่หนึ่ง กระทำให้จุกเสียดให้เจ็บท้องให้ผอมเหลืองข้าวน้ำปลากินมิได้ ถ้าแลเป็นดังนี้แม่ชางก็ขึ้นพร้อมกันในนาถิ ตั้งข้างสะดือหัวหนึ่งอยู่ที่นาถิข้างละหัว อยู่ที่เหนือนาถิข้างบนข้างละหัวกระทำให้จุกเสียดอันว่าชางมีบริวาร ๕๒ หัวขึ้นร้ายนัก ขึ้น ๒ ข้างโครง ขึ้นที่รักแร้ขึ้นสันหลังข้างใน ขึ้นใส่งอรอบทั้งสองข้างที่เข้าทั้ง ๒ ข้างจึงกระทำให้เป็นโรคต่างๆครั้นถ้วนกำหนดอายุชางสะกอบังเกิดแก่เด็กทั้งหลายนั้นกระทำต่างๆให้แพทย์พิจารณาดูให้เห็นแท้จริง แล้วจึงให้รักษาตามท่านกล่าวมานี้เทอญ ๑

๑ วันพฤหัสบดี ๓ ๑ สิทธิการิยะ ชางว้าวเมื่ออยู่ในครรภ์มารดานั้น มันขึ้นในปากแลล้นขึ้นมาเป็นหัวทั้ง ๒ ข้างๆละหัว ครั้นได้ ๓ เดือนก็ลามออกมาที่ลิ้นปากเป็นระแหงเมื่อถึงกำหนดใกล้จะคลอดนั้น ให้มารดาเป็นบิดตมูกตกลือดจนเป็นหนองจึงจะหาย เมื่ออยู่ในเรือนไฟกระเหมาขึ้นที่ปากแล้วก็หายไป จึงพึงขึ้นหัวฟกกระทำให้ตัวร้อนให้บิดตัว เมื่อจะจมลงไปมันกระทำให้ลงท้องครั้นได้สามเดือนจึงแม่ชางสี่หัวขึ้นอยู่ที่ปลายลิ้นนั้นหัวหนึ่งขึ้นที่ลิ้นข้างละหัว ขึ้นที่ต้นลิ้นหัวหนึ่งคือแม่ชางหัวเอกแลครั้นได้หกเดือนลงมาจับเอานาถิแลมีบริวารลงมาขึ้นจำเพาะขาสิบหัวมีบริวารห้าสิบหัว ขึ้นแทรกแม่ชางหัวเอานั้น มันจึงกระทำให้ลงให้รากให้กระหายน้ำถ้าแพทย์จะรักษาท่านให้รู้จักชางหัวบังเกิดแก่กุมารนั้น ให้รู้จักแม่ชางหัวเอก ๔๔ หัวมีบริวารอยู่ห้าหัวเมื่อได้ ๙ เดือนจึงมีแม่ชางอยู่หัวหนึ่งอยู่ที่ปลายลิ้นแล้วจึงถอยลงไปอยู่นาถิข้างขวาก็มี บริวาร ๑๐ หัวนั้นไปขึ้นเฉพาะนาถิให้ลงให้รากให้กระหายน้ำ เมื่อได้ ๑๑ เดือนแม่ชางขึ้นลิ้นทั้ง ๒ ข้างนั้นก็เลื่อนลงมาขึ้นนาถิข้างซ้ายหัวหนึ่ง ขึ้นใต้นาถิข้างซ้ายหัว ๑ ขึ้นใต้นาถิข้างขวาหัว ๑ มีบริวาร ๓๐ หัวลงมาขึ้นไล่แก่หัว ๑ ไส่งอ ๑ ที่ใต้นาถิ ๑๐ หัว จึงกระทำให้เป็นไข้ทีหนึ่ง ครั้นได้ خواب ๑ กับ ๖ เดือนมันกระทำให้ตมูกตกลือดเป็นไปต่างๆถ้าแพทย์จะรักษาให้ยาอันชอบโรคจึงบังเกิดมีแก่กุมาระกุมารนั้น ครั้นถ้วนกำหนด ๑๑ วัน ให้แพทย์พิจารณาให้จงดีมิตายให้พิจารณาดูในอาการเกิดนั้นเถิด ๓

ชางข้าง ๓ ณ วันศุกร์ แรม ๖ ค่ำเดือน ๖ กำหนดชางเมื่อมารดามีครรภ์มันให้กระทำทวารเบาพึงขึ้นมาดังทราย ครั้นแตกออกเป็นน้ำเหลืองขี้ม่านไปรอบทวารหนักครั้นได้สามเดือนมันให้จุกเสียดแล ครั้นได้ ๙ เดือนมันกระทำให้ผอมเศร้าไปจนถึงกำหนดคลอด ถ้าผู้ชายครั้นออกจากท้องแม่แล้ว เขมาขึ้นในเรือนไฟเขมานั้นหนาขึ้นหลายชั้น เพราะว่าชางนั้นขึ้นแต่ในนาถิมาถึงอกถึงลำคอขึ้นถึงลิ้นอยู่ได้วัน ๑ กี่ดี ๒ วัน ๓ วัน ๔ วัน ๕ วัน ๖ วัน ๗ วัน ๘ วัน ๙ วัน ๑๐ วันบ้าง ให้ดำทั้งลิ้นแลปาก แพทย์พึงให้รู้จักว่าชางข้างอันเกิดแก่กุมาระกุมารเป็นดังนี้ ถ้าแพทย์จะแก้ด้วยยาท่านให้พึงรู้จัก ครั้นออกจากเรือนได้สามเดือนจึงมีแม่ชางอยู่ในเพดาน ๓ หัว ๙ หัวขึ้นในนาถิสามหัวถอยลงไปเพดานๆหัวอยู่ในอก ๓ หัวครั้นได้ ๙ เดือนจึงมีแม่ชางอยู่ในเพดานสามหัวจึงเลื่อนลงมาขึ้นกันมีบริวารชางอยู่ ๘๐ หัวนั้นร้ายนักหนา ลำขาทั้งสองข้างขึ้นที่หัวเนาทั้งสองขึ้นโครงแลกลางหลังบางที่ลำแขนทั้งสองข้างครั้นขึ้นพร้อมกันจึงมีแม่ชางที่เพดานนั้นก็เลื่อนเลื่อนลงมาค่อนให้คอแห้งให้รากลมเปล่าๆก็ดีให้เจ็บต้นลำคอก็ให้พกพึงขึ้นรอบคอให้เปื่อยเน่าคันไปทั้งตัวพุพองนั้น ครั้นได้

แปดเดือนนั้น ก็แห่งเองจึงกลับเข้าไปในท้องให้ลงท้องให้ราก็ให้กระหายน้ำกินนมมิได้จึงมีบริวารขึ้นมีแม่ชาง ๕ หัว ๖ หัวบ้างจึงกระทำให้เจ็บหัวท้าวสารพางค์กาย ครั้นได้ขুবหนึ่ง กับสามเดือนจึงมีชางที่ล่าคอกกระทำให้ตัวร้อน ครั้นถอยลงไปขึ้นในทรวงอกประจบเข้าด้วยกันเป็น ๕ หัวตั้งนั้นกระทำให้ตัวร้อน พอตะวันบ่ายจนเที่ยงคืนจึงค่อยคลาย ครั้นคลายแล้วจึงให้กระหายน้ำให้เชื่อมให้วงกินข้าวกินนมมิได้ให้เหนื่อยหนักแลกระหายน้ำเป็นกำลัง ถ้าแพทย์จะแก้จงดูให้รู้จักกำเนิดชางชางซึ่งบังเกิดแก่กุมารนั้น ครั้นได้ขুব ๑ กับ ๖ เดือนแม่ชางในอก ๕ หัวนั้น ขึ้นเฉพาะเข้าในไส้แก่แลหัวหน้าจึงให้เป็นพรรคิก ชางขึ้นที่หัวหน้านั้นให้เขียวขาว ครั้นเมื่อรู้เดิน^{๑๔}นั้นมันกระทำให้ตมูกตกลือดในตับในปอดไส้พุงกระนั้นกินอาหารและข้าวมนั้นทั้งปวงจึงแปลงธาตุทั้งสี่และชางอันนี้ขึ้นกระทำให้ลำบากมันกระทำให้เจ็บประการต่างๆ ถ้าแลแพทย์รู้ให้ยากินมิตายเลยเมื่อจะใกล้ตายนั้นท่านให้พิจารณาดูที่นาภีและอกนั้นแล จึงสำแดงออกเป็นลายกนกรอบ^{๑๕}นาภีข้างนอกเขียวดังไขแก็^{๑๖}จึงสำแดงออกที่ค่อนั้นแดงดังชาด^{๑๗}กระทำให้ค่อนั้นบวมชางจำพวกนี้มันกระทำให้เป็นดังนี้แล ๓

ท่านให้แพทย์พิจารณาดูให้รู้แม่นแก่ตาแล้วจึงรักษาเถิด

๑ วันเสาร์แรม ๗ ค่ำเดือน ๗ ดังนี้

๑ วันเสาร์ เรียกว่าชางขโมยเมื่ออยู่ในครรภ์มารดานั้นมันจึงกระทำให้อยากของหวานถ้าแลมีกระหม่า นั้น มันกระทำให้สวิงสวาย^{๑๘}ให้เจ็บนมปากนั้นเปื่อยเป็นหัวฟิงขึ้นมาขึ้นนั้นกระทำให้ตมูกตกลือดเจ็บเนื้อเจ็บตัวเป็นกำลังให้อยากส้ม^{๑๙}อยากข้าวไม่มีกำลังครั้นถึงกำหนดจะคลอดจึงแม่ชางขโมยนั้น ๙ หัวก็ออกจากท้องมารดาได้สามเดือนจึงสำแดงออกผิวปากที่หนึ่ง จึงสำแดงออกมานั้นเหลืองอยู่ที่บนสะดือข้างในสะดือนั้นและหัวตั้งปลายข้าวสาร ครั้นได้หกขুবหัวนั้นเหลืองขอบต้นนั้นแดงออกมา ครั้นได้สามเดือนตัวนั้นลายตั้งปลากระทิง ชางอันนี้มีแม่อยู่มิเป็นไรเลยแต่จะเจ็บไปท้าวสารพางค์ตัวให้ลงท้องมิหยุด แม่ชางที่อยู่กระนั้นลงมาขึ้นที่กลางสันหลังเป็นห้าหัว แม่นั้นลงมาบังเกิดแล้วซึ่งตัวอันเปื่อยพังทั้งตัวนั้นก็แห้งไปเอง ครั้นได้ ๙ เดือนแม่ชาง

^{๑๔} รู้เดิน หมายถึง เดินได้

^{๑๕} ลายกนก หมายถึง ชื่อลายไทยประเภทหนึ่ง ใช้ผูกเขียนเป็นลวดลาย มีทั้งระบายสี ปิดทองรดน้ำ ปั้นหรือ แกะสลักเป็นต้น มีหลายแบบ เช่น กระหนกเปลว กระหนกก้านขด กระหนกเครือ, เขียนเป็น กนก ก็มี

^{๑๖} ไขแก็ หมายถึง ทำส่วนที่เสียให้คืนตัวอย่างเดิม, ดัดแปลงให้ดีขึ้น, แก้ ก็ว่า

^{๑๗} ชาด หมายถึง วัตถุสีแดงสดชนิดหนึ่ง เป็นผงก็มี เป็นก้อนก็มี ใช้ทำยาไทยหรือประสมกับน้ำมันสำหรับประคบตราหรือทาสิ่งของ

^{๑๘} สวิงสวาย หมายถึง อาการที่รู้สึกใจหวิว วิงเวียน คลื่นไส้ ตาพร่า จะเป็นลม เช่น เดินฝ่าแดดนาน รู้สึกสวิงสวาย

^{๑๙} อยากส้ม หมายถึง อยากรสเปรี้ยว

ที่ติดกระหม่อมนั้นลงมาหัว ๑ ขึ้นกลางสันหลังเป็น ๖ หัวด้วยกัน ครั้นได้ขুবหนึ่งจึงแม่ซางที่กระหม่อมนั้นลงมา ๑ หัว มาขึ้นที่สันหลังอีกเล่าเป็น ๗ หัวด้วยกัน ครั้นได้ขুবหนึ่งกับหกเดือนแม่ซางลงมาขึ้นที่กลางหลังเป็น ๙ หัวด้วยกัน จึงสำแดงให้^{๒๐}ลงท้องเป็นสำเหล้าก็ดี เป็นไขเน่าก็ดีเป็นน้ำล้างเนื้อก็ดีตักมูกตกลือดเป็นหนอง ถ้าแลซางจำพวกนี้เป็นแก่กุมารกุมารผู้ใด ถ้าแลเป็นดั่งนี้ยากนักให้รู้จักเมื่อจะขึ้นในนาภี แล้วเลื่อนลงมาจับที่หัวหน้าหัว๑ มีบริวาร ๑๐ หัว แม่นั้นอยู่ในไส้แก่หัวหนึ่งมีบริวารขึ้นด้วยกัน ๑๐ หัว แม่ซางขึ้นในไส้อ่อนนั้น มีบริวารขึ้นด้วยกัน ๑๐ หัว แม่ซางขึ้นที่ตับหัวหนึ่งมีบริวารหัวหนึ่ง แม่ซางขึ้นกระเพาะน้ำกระเพาะข้าวหัวหนึ่ง มีบริวาร ๑๐ หัว แม่ซางขึ้นตาหัวหนึ่งที่คางหัวหนึ่ง มีบริวารข้างละสิบหัว แม่ซางอนึ่งสำแดงแก่ความตายแก่กุมารทั้งหลาย แม่ซางที่สำคัญนั้น มีบริวารข้างละ ๑๐ หัวนั้น จึงกระทำให้เจ็บต่างๆ เมื่อกุมารเกิดมาได้ ๙ เดือน ๑๐ เดือน ๑๑ เดือนก็ดี ขวบหนึ่งกับ๖ เดือนก็ได้ ๒ ขวบ ๓ ขวบ ๔ ขวบ ๕ ขวบก็ดี แม่ซางขึ้นมาทั้ง ๒ นั้นมันกระทำให้ตาฟางอยู่นานประมาณ ๑๕ เดือนก็ดี จึงตั้งเป็นเกล็ดปลากระดีเข้าหางตาก็ดี ขาวเป็นกะยา^{๒๑}เยื่อไม้ไผ่ลำดับกันจึงเข้าถึงตาดำถึงหัวตาทั้ง ๒ ข้าง ก็ลามไปประจบกันอยู่ ๑๕ หัว ๑๕ วันแผลเดือน ๑ จึงเข้าไปในตาดำ ครั้นเข้าไปให้เจ็บซัดแล้วเลื่อนลามเข้าไปก็เข้าลูกตาให้ตานั้นแดง ถ้าแลแพทย์จะรักษาท่านให้ระวังจงดี จะกระทำให้ตาบอดทั้งสองข้างมีบริวารอยู่ที่ลำคอห้าหัวให้เจ็บ คอให้เปื่อยให้รากลมอยู่เปล่าๆ กระทำให้ลงท้องดังสำเหล้า^{๒๒}ไม่รู้หยุดครั้นขึ้นนาภีและสันหลังให้สันออกนั้นมันกระทำให้ผอมแห้งเจ็บหลังเจ็บท้องให้เสบร้อนหนักหนา แล้วขึ้นหัวหน้าให้เยียนั้นขาวถ้าแลแพทย์ท่านจึงให้พิจารณาดูให้จงดีเถิด

๑๐ จบแผนกุมารทั้ง ๗ วันเท่านี้

๑๑ สิทธิการิยะ ซางวันอาทิตย์ มันกระทำให้ฟุ้งขึ้นริมตาทั้ง ๒ ข้างก็ดี ฟุ้งขึ้นเป็นแผ่นเขียวและแดงก็ดี มันกระทำให้ลงท้องแลฟุ้งขึ้นมาทั้งตัวก็ดี ท่านห้ามว่าแก้มได้เลยตามแต่บุญของผู้นั้น ท่านให้อาหานานนี้แก้อาไภษุญ์กระเม็งตัวผู้ ๑ เปลือกมูกมัน ๑ ผาง ๑ ซั๊อ้าย^{๒๓}นางกราย^{๒๔} ๑ เปลือกปะโลง ๑ น้ำตาลโตนด ๑ ซึ่งเอาเท่ากันต้มกินหายแล

^{๒๐} สำแดง หมายถึง ของแสลงที่ทำให้โรคกำเริบ, สำแดง ก็ว่า, ใช้ในคำว่า ผิดสำแดง หรือ ผิดสำแดง

^{๒๑} กะยา หมายถึง ในที่นี้น่าจะหมายถึง กะหยาก คือ เยื่อ เช่น หยากเยื่อ หยากไย เป็นต้น

^{๒๒} สำเหล้า หมายถึง สำที่เติมลงไปเพื่อให้เกิดปฏิกิริยาเคมี ทำให้มีเอทิลแอลกอฮอล์เกิดขึ้น

^{๒๓} ซั๊อ้าย หมายถึง ชื่อไม้ต้นขนาดกลางชนิด *Terminalia triptera* Stapf. ในวงศ์ Combretaceae เปลือก ขึ้นในสีเสียด รสฝาด ใช้เกี่ยวกับหมาก กำจาย ก็เรียก จันทบุรีเรียก หอมกราย

^{๒๔} กราย หมายถึง ชื่อไม้ต้นขนาดกลางชนิด *Xylopiya malayana* Hook. f. et Thomson ในวงศ์ Annonaceae เนื้อไม้ฝาง่าย ใช้ทำฟืนและกระเบื้องไม้มุงหลังคา.

๑ สิทธิการิยะ ถ้าเด็กเกิดได้วัน ๑ วัน ๒ วัน ๓ ก็ดีจนถึง ๑ ปี ๒ ปีหนึ่งก็ดีถ้าแลเห็นเส้นที่ปลายนิ้วขึ้นมาแดงดังแสงชาไฟก็ดี ธาตุชื่อว่าชาวแดงถึง ๒ วัน ๓ วันแล้วมันก็กลายเป็นลมอมฤตแกมิได้เลย เพราะว่ามันลงมาจับเอาหัวใจแลเนื้อเป็นนันทานันมวก่อนแล ฯ

ถ้าแลเห็นวันนั้นประจุดังน้ำข้าวแล้วท่านว่าเป็นเพื่อเสลดแล ฯ

ถ้าแลเขียวประจุดังสีผักเป็ด^{๒๕}ท่านว่าเป็นเพื่อลมแล ฯ

ถ้าแลมันกระทำให้ทุรนทุรายเป็นลมกินนมมันกระทำให้รอก ฯ

ถ้าแลเป็นเพื่อลมมันกระทำให้อนแรง^{๒๖}ไปตาแห่งอยู่แล ฯ

อันหนึ่งเมื่อดูเด็กนั้นมันจะเป็นเพื่อลมกระทำให้ตาแข็งมัวอยู่แล ฯ

ถ้าแลเป็นเพื่อลมเสลดให้ตาใสอยู่แล ฯ

ถ้าแลเป็นเพื่อกำเดาให้ตาใสสีแดงอยู่สักหน่อย ฯ

ถ้าเจ็บแต่เช้าเป็นเพื่อเสลดแล ฯ

ถ้าแลเจ็บกลางวันนั้นมักเป็นเพื่อโลหิตแล ฯ

ถ้าแลหนักเป็นเพลาค่าเป็นเพื่อลมแล ฯ

ถ้าเด็กกระหม่อมใหญ่กระหม่อมลึกลับมันมักเป็นกระหม่อมแล เมื่ออยู่ในเรือนไฟแล้วก็หายไปเพื่อลมและเสมหะโลหิตแลธาตุแล ฯ

อันหนึ่งสถานที่เกิดมีอยู่สิปประการ ถ้าแลเกิดในสถานที่น้ำตมและน้ำเค็มมันแสบเป็นกำลังแล

๑ ถ้าแลเกิดที่ภูเขาสถานที่สูงนั้นกำเดาเป็นอาทิแล ฯ

ถ้าแลเกิดสถานที่ตมน้ำตมฝน เป็นเพื่อวาโยธาตุเป็นต้น ฯ

ถ้าแลเกิดป่าแดงและกรวดทรายเพื่อโลหิตเป็นต้น ฯ

^{๒๕} ผักเป็ด หมายถึง ชื่อไม้ล้มลุก ๒ ชนิดในสกุล *Alternanthera* วงศ์ *Amaranthaceae* เรียกว่า ผักเป็ด คือ ผักเป็ดขาว [*A. sessilis* (L.) DC.] ใบสีเขียว กินได้และใช้ทำยาได้, ผักเป็ดไทย ก็เรียก และผักเป็ดแดง [*A. bettzickiana* (Regel) G. Nicholson] ใบสีแดง ปลูกเป็นไม้ประดับ

^{๒๖} นอนแรง หมายถึง นอนหายใจรวยริน

ถ้าแลไข้ เดือน ๓ เดือน ๔ เดือน ๖ ก็ดีเดือน ๙ เดือน ๑๐ เดือน ๑๑ ก็ดีมีลักษณะเตโชธาตุไฟเพื่อ
โลหิตฯ

ถ้าแลไข้เดือน ๕ เดือน ๖ เดือน ๙ เดือนอ้าย เดือนยี่ ห้าเดือนนี้เป็นเพื่อปถวีธาตุดินแล ฯ

ถ้าแลไข้เดือน ๓ เดือน ๗ เดือน ๘ เดือน ๑๐ เดือน ๑๑ เดือน ๑๒ เพื่อวาโยธาตุฝนแล ถ้าแลเดือน
อ้าย เดือนยี่ เดือน ๙ เดือน ๔ เดือน ๕ เดือน ๑๒ อาโปธาตุพื้นแล ฯ

ถ้าแลเป็นเพื่อปถวีธาตุ เอายาที่หวานให้กิน ฯ

ถ้าแลเป็นเพื่อเตโชธาตุเอายาที่เผ็ดร้อนให้กิน ฯ

ถ้าเป็นเพื่ออาโปธาตุให้ยาที่เค็มกิน ฯ

ถ้าแลเป็นเพื่ออาโปธาตุให้ยาที่ฝาดกิน ถ้าแลเป็นเพื่ออากาศธาตุ ดูให้กินยาที่ขมแล ฯ ละ ลักษณะที่ฝาด
นั้นให้ชาบเนื้อแล ฯ

ยาที่เค็มนั้นให้ชาบเอ็น ถ้าแลยารสหวานให้ชาบในไส้ ฯ

ยาเผ็ดชาบทั่วกาย ยาขมชาบในสมองแล

๑ สิทธิการิยะ ถ้าแลเด็กเป็นไข้เดือนอ้าย เดือนยี่ เดือน ๓ เดือน ๔ ให้ปากเขียวแล ฯ

ถ้าแลเด็กเป็นไข้เดือน ๕ เดือน ๖ เดือน ๗ เดือน ๘ อย่าให้กินน้ำอ้อยน้ำตาลลูกไม้หวานๆ อย่าให้
อาบน้ำฝน ถ้าแลไข้เดือน ๙ เดือน ๑๐ เดือน ๑๑ เดือน ๑๒ อย่าให้กินเนื้อดิบๆ อย่าให้กินปลามีเกล็ดแล ฯ ละ
ถ้าแลเด็กให้ตื่นเย็นถึงหัวเช้า ท่านว่าชางนั้นเกิดถึงหัวอก ฯ

ถ้าแลชางขโมยกระทำให้ตัวเปื่อย มีแม่ให้ตัวลายดังปลากระทิง ให้กัดให้ปวดแล ฯ

ท่านห้ามเนื้อทั้ง ๑๐ ประการ ถ้าแลกินยากนัก ฯ

เนื้อสิบประการนั้นคือหมู ๑ เนื้อจระเข้ ๑ เนื้อเสือ ๑ เนื้อฟาน^{๒๗} ๑ เนื้อช้าง ๑ เนื้อกระทิง ๑ เนื้อเปื้อ
ปลา ๑ เนื้อเหยี่ยว ๑ เนื้อปลากระเบน ๑ เนื้อกระบือ ๑ ฯ

^{๒๗} ฟาน หมายถึง ชื่อกวางในสกุล Muntiacus วงศ์ Cervidae เป็นกวางขนาดเล็ก ขนสีน้ำตาลอมเหลือง
จนถึงน้ำตาลเข้ม หน้าผากเป็นสันเห็นได้ชัดเจน ตัวผู้มีเขาและเขี้ยว ในประเทศไทยมี ๒ ชนิด
คือ อีแก้งหรือฟาน [M. muntjak (Zimmermann)] และแก้งหม้อ แก้งดำ ฟานดำ หรือกวาง
จุก [M. Feae (Tomas & Doria)] ตัวโตกว่าชนิดแรก ขนสีน้ำตาลแก่เกือบดำ หัวมีขน
ลักษณะคล้ายจุกสีเหลืองแซมดำ

ท่านให้ถอดแสดงของห้ามมังสังทั้ง ๑๐ ประการนี้แล ฯ

๑ อนึ่งขางขึ้นมาก็คือเรียกว่าขางแดงดังชาติ ชื่อว่าขางขโมยภัยนัก ถ้าแลแพทย์จะแก้ท่านให้เอาตาลดำ ๑ รากตาลหมอน ๑ ฝนด้วยน้ำทั้งกินทั้งทาหายแล ฯ

ถ้าแลขางวัน ๑ ขึ้นมามันทำให้หลงชื่อว่าขุม ท่านให้เอารากหมากมาฝนทาบังกินบังหายแล ฯ

ขางวัน ๑ ขึ้นหัวเล็กสักเท่าทรายแก่ชื่อว่าขางขุมขางเขม่า เอารากตุ้มกาแดง ๑ กรามข้าง ๑ ฝนด้วยน้ำทำ^{๒๘}ทั้งทาทั้งกินหายแล

๑ ถ้าวัน ๑ ขางขึ้นเอาหัวลงชื่อว่าขางตาน ท่านให้เอารากฝ้ายแดง ๑ รากผักหวาน ๑ ฝนด้วยน้ำทำทั้งกินทั้งทาหายแล ฯ

ถ้าแลขางวัน ๑ กำเนิดหาแม่ห้วมิได้ ชื่อว่าขางแดงเอารากคนที่สอ ๑ กรามข้าง ๑ รากจิก ๑ ฝนด้วยน้ำกินแล

๑ ถ้าแลขางวัน ๑ ก็ราบไปหาห้วมิได้เอารากก้างปลาแดง ๑ ฝนด้วยน้ำทั้งกินทั้งทาแล

๑ ถ้าแลลงท้องเอาเปลือกแมงคุด^{๒๙}ฝนด้วยน้ำทำกินหายแล

๑ ขางไฟเอายาไปแก่นจันทร์แดง ๑ กรามข้าง ๑ กรามแรด ๑ เอามาปิ้งเป็นกระสาย^{๓๐}บดละลายเหล้ากินหายแล ฯ๕๑-

ขางวัน ๑ ขึ้นดังถุงเปลือกน้ำข้าวเหลืองสักหน่อย ชื่อว่าขางแก้ว ท่านให้เอารากหม้อน้อย ๑ ฝนด้วยน้ำทำกินหายแล ถ้าแลลงน้กเอารากมะตูมฝนกินหายแล ถ้าแลลงมิหยุดเอารากคนที่สอฝนกินหายแล

๑ ขางวัน ๑ มันย้อมขึ้นฝาดินฝ้ามือทั้งสองข้างฝาดินฝ้ามือแดงหมดมันกระทำให้ลงท้องแล ฯ

ขางวัน ๑ มันกระทำให้ตกผูกตกเลือดแลบวมเอาลูกจันทร์ ๑ ดอกจันทร์ ๑ สีเสียดเทศ ๑ เกสรบัวหวาน ๑ เกสรบัวขม ๑ น้ำประสานทอง ๑ ดิงูเหลื่อม ๑ บดด้วยน้ำทำละลายสุรากินหายแล ฯ

^{๒๘} น้ำท่า หมายถึง น้ำในแม่น้ำลำคลอง.

^{๒๙} เปลือกแมงคุด หมายถึง เปลือกของผลไม้ชนิดหนึ่ง ชื่อว่า มังคุด เมื่อสุกมีสีแดงคล้ำ หรือม่วงแดง มีรสฝาด ไซ้ทำยาได้

^{๓๐} กระสาย หมายถึง เครื่องแทรกยา เช่น น้ำเหล้า. (ส. กษาย ว่า ยาที่เคี้ยวเอาแต่ ๑ ใน ๔ ส่วน; ทมิฬใช้ในความหมายว่า เป็นเครื่องแทรกยาทุกชนิด ตามปรกติเป็นน้ำ)

ชางอัน ๑ มันกระทำให้ลงท้องเป็นควาปลาให้เป็นสลดให้เอารากขี้ไต้ยางกราย ๑ เปลือกปะโลง ๑ สีสียดไทย ๑ กระทบ ๑ น้ำประสารทอง ๑ เปลือกมูกมัน ๑ ลูกเบญจกานี ๑ บดด้วยน้ำจันฝนกินด้วยน้ำจันกินหายแล๑

๑ ชางวัน ๑ มันขึ้นที่ลิ้นหัวดั่งฟองฝายน้ำมันให้ เป็นหนองตั้งไขเน่าท่านให้อาหานกยูง ๑ เอาลูกมะนาวลูก ๑ เอาเมล็ดใน ๑ ดอกบุนนาค ๑ ดิงูเห็ดล้อม ๑ น้ำมะนาว ๑ น้ำตาลทราย ๑ น้ำผึ้งรวง ๑ จึงคูลีการ^{๓๑}ด้วยกันบดทำแท่งแทรกน้ำมะนาวน้ำอ้อยแดงก็ได้ กินหายแล ฯ

ชางวัน ๑ มันให้ปากแดงให้ลงเลือดให้ตื่นเย็นท่านให้อาครัง ๑ ว่านน้ำ ๑ ซะเอมเทศ ๑ ลูกเบญจกานี ๑ จันชะมด ๑ งาช้าง ๑ ใบกะเพราแดง ๑ ใบเสนียด ๑ น้ำตาลทราย ๑ น้ำมะนาว ๑ บดทำแท่งละลายน้ำกระทบน้ำกะทีกก็ได้แล ฯ

ชางอัน ๑ ให้ตกมูกขาวดั่งฝ้ายก็ดีท่านให้อาหลูกมะตูม ๑ จันแดง ๑ เปลือกมูกมัน ๑ ลูกเบญจกานี ๑ ชันทองพยับบาท ๑ บดทำแท่งละลายน้ำร้อนกินหายแล ฯ

ชางวันอาทิตย์ ขึ้นหัวแดงครั้งลูกหัวขามันกระทำให้เจ็บคอให้คอแห้งมันกระทำให้ตาแข็งท้องขึ้นท่านให้อาจันแดง ๑ เนระพูสี ๑ ว่านกีบแรด ๑ ว่านร้อนทอง ๑ ลูกสารพัดพิษ ๑ บดทำแท่งน้ำกระสายแทรกสุรากินหายแล ฯ

ชางควายมันกระทำให้ลงท้องสีเขียวอยู่สักหน่อยมันกระทำให้กระหายน้ำให้สะบัดร้อนสะบัดเย็นท่านให้อาใบมะกล่ำเครือ ๑ ชะมดเชียง ๑ ซะเอมเทศ ๑ ดอกบุนนาค ๑ เกสรบัวขาว ๑ บดทำแท่งแทรกสุรากินถ้าแลมิฟังเอาพิมเสนแทรกสักหน่อยกินหายแล ฯ

ชางน้ำค้ำดั่งขนข้าวเปลือกมันกระทำให้คันตัวให้คอแห้งให้รากกระหายน้ำเอาเปลือกเฟือมะไฟ ๑ ใบกะเพราแดง ๑ รากพุด ๑ รากชุมเห็ดไทย ๑ พิมเสน ๑ บดทำแท่งไว้แทรกสุรากินหายมามากแล ฯ๑๐

ยาประสะ^{๓๒}น้ำนมท่านให้อาขมิ้นอ้อย ๑ ใบโคกกระออม ๑ ตำทานมอย่าให้ถูกหัวนมท่านให้อาเปลือกพิกุลต้ม ๓ เอาหนึ่ง^{๓๓}กินหายมามากแล ฯ

ถ้าแลเด็กกระหายน้ำเอารากสลอด ๑ ก็ต้มกินหายมามากแล ฯ๑๑

^{๓๑} คูลีการ หมายถึง คลุกเคล้าเข้าด้วยกันแล้วปั่นก้อน, คลุกเคล้าให้เข้ากัน

^{๓๒} ประสะ หมายถึง ฟอกหรือชำระสิ่งต่าง ๆ เช่นเครื่องยาเพื่อให้สะอาดหรือให้รสอ่อนลง

^{๓๓} ต้ม ๓ เอาหนึ่ง หมายถึง ใส่น้ำสามส่วน ต้มให้เหลือแค่ ๑ ส่วน

ยาแก้กินข้าวกินนมมิได้ท่านให้เอาลูกจันทน์ ๑ กกกรอบ ๑ น้ำตาลทราย ๑ ลูกมะตอกเอาแต่ผิวในทำ
แห้งแทรกน้ำถั่วพุกินหายแล ฯ๑๑

ยาประสะน้ำมันเอาลูกประจำตีควาย ๑ ตาลหม่อน ๑ ตานขโมย ๑ เจตมูลเพลิง ๑ ขิงแห้ง ๑ ดีปลี ๑
รากชะพลู ๑ รากไคร้หน้า ๑ ตะไคร้บก ๑ ใบสัก ๑ รากชุมเห็ดไทย ๑ รากหญ้านาง ๑ รากส้มป่อย ๑ ราก
กระพังโหม ๑ รากกุมเรี่ยงป่า ๑ รากมะกล่ำต้น ๑ เปลือกชงโค ๑ ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๑ บาท ต้ม ๓ เอา ๑ ให้
แม่กินเป็นยาประสะน้ำมันด้วยให้เด็กกินแก้ตาลขางขโมยมันกินกระดุกสันหลังนั้นมันจึงกระทำให้พอมเหลือ
แก้สะอึก แก้อาเจียน แก่หัวใจชดกินยาขนานนี้หายมามากแล้ว ฯ

ยาต้มท่านให้เอาขมิ้นอ้อย ๗ แว่น ลูกขี้กากลูกหนึ่งผ่าเจ็ดเอาสามทั้ง ๔ ซีก ^{๓๔}จึงเอามะกรูดผ่า ๓ เอา ๒
^{๓๕}ใบตูดหมุดุดหมากำมือ ๑ สิ้นหัวสิ้นท้าย ^{๓๖}น้ำอ้อยยบหนึ่งหักสามส่วนเอา๒ส่วนเอาสุราที่เข้มข้น ^{๓๗}นั้น ๑ ต้มกิน
แก้ตานขโมยแล ฯ

ยาแก้ลมมิให้ลมอู้งควาตตีขึ้น ถ้าจะแก้ท่านให้เอาลิ้นทะเล ๑ สลึง น้ำประสานทอง ๑ สลึง โกรฐหัวบัว
๑ ไบระงับ ๑ หญ้าไต้ใบ ๑ ผักเคืด ๑ เจตมูลเพลิง ๑ เฉียงพรัมมอญ ๑ เอาแก่นไม้ชิงชันแช่สุราแล้วกลั่นเอา
น้ำมาเป็นกระสายบดทำแห้งไว้ ผนทาท้องทาหลังเด็ก ๆ แล ฯ

ยาขนานหนึ่ง เอาจันแดง ๑ การบูร ๑ ส้ม ๑ น้ำประสานทอง ๑ รงทอง ๑ ชาด ๑ ชาดหรรคุณ ๑ ใบ
สลิด ๑ ผักขวง ๑ ผักกระเฉด ๑ บดทำแห้งไว้แทรกสุรา ผนทาท้องทาหัวหน้าเมื่อเด็กเป็นตานขางทั้งปวงแล
ฯ

ขนานหนึ่งเอาผักส้มป่อย ต้มให้สุก ๑ ดินประสีขาว ๑ ดินสีฟอง ๑ ลูกประจำตีควาย ๑ ขยี้ตาก
น้ำค้ำไฉ่ยังรุ่งครั้นเข้าจึงชุบหัวเด็กหายแล ฯ

ยาขโลมขางทั้งปวงเอาผักข้าว ๑ ใบหนาด ๑ ใบสะเดา ๑ ใบผักเคืด ๑ ไบระงับ ๑ ใบสะมิ ๑ พริกไทย
๑ เบี้ยผู้เผาสามเบี้ย แมงมุมตายซากสามตัว ๑ รังหมาล่าเผาไฟให้ไหม้ ๑ ลำพัน ๑ บดทำแห้งน้ำทาขโลมเด็ก ๆ
หายแล ฯ

ยาขนานนี้แก้ตาลขางทั้งปวงเอาใบโคกกระออม ๑ ใบมัดกา ๑ ใบพุทรา ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ใบ
ประจำตีควาย ๑ ต้มชุบกระหม่อมเข้าๆแล ฯ

^{๓๔} เอาสามทั้ง ๔ ซีก หมายถึง ผ่าเป็น ๗ ซีก เอาแค่ ๓ ซีก ทั้ง ๔ ซีก

^{๓๕} ผ่า ๓ เอา ๒ หมายถึง ผ่าเป็น ๓ ทั้ง ๑ เอาแค่ ๒ ส่วน

^{๓๖} สิ้นหัวสิ้นท้าย หมายถึง ตัดหัวตัดท้าย

^{๓๗} สุราที่เข้มข้น หมายถึง สุราที่มีดีกรีสูง

ยาขนานนี้ชื่อว่ากำแพงแก้วเลี้ยงกุมารถ้าแลท่านจะประกอบเอาใบกะเพราแดง ๑ ใบบอระเพ็ด ๑ ยอดเปล้าใหญ่ ๑ เมล็ดฝ้าย ๑ เห็ดขี้วัว ๑ กระจีเยม ๑ บดทำแท่งแทรกสุรากินท่านตีค่าไว้แท่งละ ๒ สลึง แล ๗๕๐

ยาประจำท้องเป็นอายุวัฒนะท่านให้เอาข่า ๑ สลึง ไพล ๒ สลึง ขมิ้นอ้อย ๒ สลึง ยาดำ ๒ สลึง ใบกะเพราเท่ายาทั้งหลายบดทำแท่งละลายน้ำกิน ๗

ยาทาท้องเอาเจตพังคี ๑ ว่านน้ำ ๑ มหาหิงค์ ๑ ชิง ๑ ดีปลี ๑ กระจีเยม ๑ กุ่มบก ๑ ดองดึง ๑ เปลือกมะรุม ๑ หล้ายองไฟ ๑ ใบสวาด ๑ บดทำแท่งละลายน้ำปูนใสทาท้องหายแล ๗

ยาขนานนี้ฝ่ายสำหรับท้องขึ้นท่านให้เอาใบแมงลัก ๑ บาท ไพล ๑ บาท ตะไคร้ ๑ บาท ใบหนาด ๑ บาท ยาดำ ๒ สลึง มหาหิงค์ ๑ สลึง ขมิ้นอ้อย ๑ บดแทรกสุรากินแล ๗

ยาช่างแก้ขี้เ็น้ำท้องเ็น้ำขี้เหม็นหนักท่านให้เอาใบไช้เ็น้ำ ๑ ใบกะเพราแดง ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ขอบขนางทั้ง สอง พริก ๑ ชิง ๑ กระจีเยม ๑ บดทำแท่งแทรกสุรากินหายแล ๗๕๐

ยาแก้ปากเหม็นเ็น้ำท่านให้เอาใบก้านตาน ๑ เปลือกตะเคียน ๑ เปลือกราชพฤกษ์ ๑ กาบกล้วยตีบ ๑ ต้มกินหายมามากแล ๗

ยาแก้ช่างทั้งปวงท่านให้เอา ตรีผลา ๑ ลูกจันทน์ ๑ ลูกเบญจกานี ๑ เทียนดำ ๑ น้ำประสานทอง ๑ ชะมดเซียง ๑ สารส้ม ๑ ครั้ง ๑ ดิงูเหลือม ๑ บดละลายน้ำจันทน์ ๒ ถ้าแลเด็กได้เดือน ๑ บดละลายน้ำร้อนให้กินถ้าแลได้ ๔ เดือน ๕ เดือนแทรกสุราให้กินหายแล ๗

ถ้าแลใช้ตาเหลืองเป็นช่างท่านให้เอาว่านกับแรด ๑ ว่านร้อนทอง ๑ เนระพูสี ๑ เทียนแดง ๑ ชะเอนมทั้ง สอง สมอทั้งสอง ๑ ลูกมะขามป้อม ๑ รากทองแตก ๑ ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ๑เฟื้อง น้ำประสานทอง ๑เฟื้อง บดทำแท่งไว้ละลายด้วยน้ำดอกไม้งั้ทั้งกินทั้งชโลมมั่งแก้ใช้ทั้งปวงหายแล ๗

๑ ยากวาดขนานนี้ท่านให้เอาน้ำประสานทอง ๑ เฟื้อง เขากกระบือเผาไฟ ๑ เฟื้อง ขี้แมงสาบเผาให้ไหม้ ๑ เฟื้อง บดกวาดช่างหายแล ๗

ยากวาดขนานหนึ่งท่านให้เอาหลังกระเบนเขาไฟ ๑ ถ่านไม้สัก ๑ น้ำประสานทอง ๑ บดทำแท่งละลายน้ำทาปากหายแล ๗

ยากวาดขนานหนึ่งเอาลูกเนระพูสี ๑ จันแดง ๑ ลิ่นทะเล ๑ บดทำแท่งละลายน้ำทากวาดช่างหายแล ๗

ยากวาดขนานนี้ท่านให้อ่านน้ำประสานทอง ๑ เฟื่อง ลิ่นทะเล ๑ เฟื่อง ดิงูเหลื่อม ๑ เฟื่อง เม็ดในมะนาว ๑ เฟื่อง แทรกสุราเป็นกระสายยบดน้ำเปลือกหมากผาดละลายน้ำคร่ำ^{๓๘}ก็ได้หายมามากแล ฯ

ยากวาดขนานหนึ่งท่านให้อ่านจันแดง ๑ น้ำประสานทอง ๑ ไบกระพังโหม ๑ ทองคำเปลวห้าแผ่นบดทำแท่งละลายน้ำขันทศกรแล้วแทรกน้ำเปลือกหมากสงทาปากหายแล ฯ

ขนานหนึ่งเป็นยากวาด ท่านให้อ่านเขี้ยวเสือ ๑ เขี้ยวจระเข้ ๑ เขี้ยวหมู ๑ เขี้ยวแรด ๑ งาช้าง ๑ เขากวาง ๑ ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๑ สลึง ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑ กระวาน ๑ กานพลู ๑ ยาทั้งนี้เอาสิ่งละไฟ จันทน์หอม ๑ ดอกไคร้เครือ ไบคนที่สอ ๑ ไบกะเพราแดง ๑ ยาสองสิ่งนี้เอาแต่น้ำเป็นกระสายยบดเป็นแท่งแทรกดิงูเหลื่อมเมื่อจะกวาดนั้นแล ฯ

๑ มนต์ปิด ๑ กุจะอมพ่นเป็นลมเป็นไฟไปนาพิษแล่งพิษเลือดอันเย็นและเหม็นเน่าพิษหมาบ้าพิษกู่จะฆ่าป็นยาอันชะแลงกู่จะพ่นซางแดงแลซางลมซางขโมยและลงท้องและกระทำพิษขึ้นที่ต้นลิ้นซางขมิ้นขึ้นต้นคอตระมอยปากดำกู่จะพ่นด้วยน้ำสุรามะริด โอมมะสิทธิสวะหะ

๑ เสกไฟลพ่นซางหายมามากแล ฯ

๑ ยาขนานหนึ่งกวาดซางท่านให้อ่านไบกะเพราแดง ๑ ไบระงับพิษ ๑ ไบผักคราด ๑ ไบผักเค็ด ๑ ไบกระที่บยอบ ๑ หญ้าไต้ใบ ๑ ไบมะตูม ๑ บอระเพ็ด ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ พริก ๑ ชิง ๑ ดีปลี ๑ กก ๑ จันทน์ทั้งสอง ๑ ดอกดิง ๑ รง ๑ ยาตำ ๑ กะทือ ๑ ไซล ๑ กระชาย ๑ ข้าแก่ ๑ รากขพลู ๑ ยาทั้งนี้เอาเสมอภาคบดทำแท่งไว้เท่าถั่วเขียวละลายด้วยน้ำมะนาวก็ได้แทรกสุราก็ได้ กินตัดรากซางกวาดก็ได้ขึ้นปากแลในคอแลเพดานที่ได้ลิ้นทั้งสองข้างแก้มทั้งสองแลซางก้านดำแดงขาวเหลืองดิงักแล ฯ๑

ยาขนานหนึ่งท่านให้อ่านไบกะเพราแดง ไบสวาด ๑ ไบคนที่สอ ๑ ไบมะตูม ๑ พริก ๑ ชิง ๑ กก ๑ หัวบุก ๑ หัวอุตพิด ๑ ขมิ้นอ้อยบอระเพ็ด ๑ หัวดองดิง ๑ ข้า ๑ กระชาย ๑ ไซล ๑ ไบสลอดผักเสี้ยนผี ๑ ดิงูเหลื่อม ๑ ไบกระเม็ง ๑ ยาทั้งนี้เอาเท่ากันบดทำแท่งไว้เท่าเม็ดถั่วเขียวละลายน้ำมะนาวกวาดซางดีแล ฯ๑

ชื่อว่ายาขนานวอดตามแต่จะใช้เถิด ฯ๑

ยาขนานนี้แก้กาฬท่านให้อ่าน รากล้าโพงกาสลัก ๑ ลูกประคำดีควาย ๑ จันทน์ทั้งสอง ๑ ปากคางบน ๑ กระดุกงูเหลื่อม ๑ กระดุกแรด ๑ ว่านกีบแรด ๑ ยาทั้งนี้เอาเท่ากันบดทำแท่งไว้ น้ำดอกไม้ก็ได้ น้ำชาขี้ขี้ชโลมก็ได้ท่านห้ามกาฬทั้งปวงมิให้ผุดได้เลยแก้ลิ้นกระด้างคางแข็งอ้าปากกินนมมิได้กินข้าวมิได้ฝนด้วยน้ำ

^{๓๘} น้ำคร่ำ หมายถึง น้ำเสียที่ขังอยู่ในพื้นดินที่เป็นแอ่งเช่นใต้ถุนครัว ในท่อระบายน้ำเสีย, ไซเสเนียด ก็เรียก

มะนาวทาแต่หูจนคางแลลำคอเจรจาออกมาได้แลกินบ้างโคลมบ้างแก้ไข้ทั้งปวงไข้เหนือตานขางทั้งปวงก็หายแล ฯ

ยาขนานหนึ่งท่านให้อาติป्ली ๑ ชิง ๑ ลูกคัดเค้า ๑ ต้ม ๓ เอาหนึ่งเป็นฝายแม่ลูกอ่อนแม่กินลูกกินๆแล ฯ

ยาถ่ายขางท่านให้อาโบมะตุม ๑ ใบกะเพรา ๑ ใบสวาด ๑ ใบตองแตก ๑ ใบสลอดเท่ากัน ๑ เสียก่อนแล้วจึงบดทำแห้งไว้ฝนด้วยสุรากินเป็นยารุตานขางชำระล้างท้องแล ฯ

ยาแก้กาฬเอารากไ้อ้เหนียว ๑ รากตุตหมุตุดหมา ๑ หล้าปากควาย ๑ รากมะตอมเรียม ๑ สน ๑ จันทั้งสองต้มกินแก้กาฬจับหัวใจและมันให้เชื่อมกินหายแล ฯ

๑ สิทธิการิยะ ถ้าแลแพทย์บุคคลผู้ใดจะรักษากุมารทั้งหลายก็ตีผู้ใหญ่ก็ตีท่านให้พิจารณาดูที่แผนนี้ก่อนครั้งเป็นไข้หนักเมื่อใดซางก็พลอยขึ้นแลบัดนั้น ฯ

แบบแผนท่านสร้างไว้จึงยกออกมาจากพระคัมภีร์อภัยสันตาทบอไว้ให้แจ้งประจักษ์แก่คนทั้งหลายก็มีสันทัดชัดเจนอยู่ในพระคัมภีร์ท่านจึงให้แพทย์พิจารณาดูแผนนี้ให้แจ้งประจักษ์ให้เที่ยงแท้จริงแน่เถิดท่านจึงให้แพทย์พิจารณาแตงยานั้นแก้ตานขางทั้งปวงนั้นก็ถอยแล ฯ๑๓

๑ วัน ๑ กุมารทั้งหลายเมื่อแรกเกิดมาประมาณได้สามเดือนนั้นมันจึงเกิดกระหม่อม ครั้นได้๖เดือนกับขวบหนึ่งก็ตีซางจึงให้รักษาข้างซางไปเกิดเพราะโลหิตเกิด น้ำนมไม่สุดีให้กุมารนั้นกินเพราะเอ็นนั้นกระจายมาถึงนมและเส้นนั้นได้ ๑ เส้น ๓ เส้น ๗ เส้นเอ็นนั้นรัดประสานเกี่ยวกันเข้าที่ห้วงมกษตรีย์ผู้นั้นถ้าล้างเสียไม่เป็นไรถ้าแลไม่ล้างจึงเอ็นนั้นชันเลือดแลน้ำเหลืองร้ายเป็นโรคเพราะดังนี้แล ชื่อว่าเบญสัน ตัวมันนั้นก็ยอมมุดอยู่ซางๆในท้องเป็นเหยาเป็นเรือนอยู่ในท้องนั้นแล บางทีมันกินหัวใจ บางทีมันกินตับกลางที่มันกินปอดแลเลือดในให้แห้งมันเข้ากินภายในๆสิ้นแล ถ้าแลผู้ใดรู้จักดังนี้ ถ้าแลมันกินแล้วท่านให้อาบน้ำสุรามะริดมารดเทอญ ถ้าแลกุมารเกิดได้ ๑ เดือน ๒ เดือน ๓เดือน ก็ตีไปจนถึงขวบ ๑ แลเป็นไข้เพราะตรีทูตแล้วแลกลางคนมันกระทำให้ตานนั้นเหลืองประดุจดังเหมือนขมื่นทา ถ้าแลกลางคนตาขาวดั่งน้ำข้าวถ้าแลคนมันกระทำให้ลงท้องดั่งน้ำล้างเนื้อติดออกมาเป็นเลือดอันนี้เข้าในมือพระยามัจจุราชแล ฯ

ถ้าแพทย์ผู้ใดจะรักษาให้พิจารณาดูให้แจ้งแก้ไข้ให้ถ่องแท้จึงกระทำเทอญไม่ตกนรกเลย ถ้าบุคคลผู้ใดมันกินที่หัวใจแล้ว คือว่าพิษเข้าดั่งนี้มันจึงเข้ากินภายในเสียแล้วแพทย์จะรักษายากแท้ ถ้าแลมันเข้ากินตับแลหัวใจแล้ว ให้ตกลือดสดๆออกมา ถ้ามันกินคอกก็กระทำให้คอกนั้นแหบให้ไอ กินอันใดมิได้เลย ถ้าแลมันกินหัวใจมีไอออกเลย ถ้ามันกินที่ปอดให้เลือดแลเสมหะตกมันกระทำให้ลงท้องซี้หมื่นหนักให้พิจารณาให้รู้ว่าเป็นดั่งนี้เทอญ ฯ

สิทธิการิยะ วัน ๑ แม่ซางทั้งปวงท่านให้พิจารณาดูเป็นประการดั่งนี้เทอญ ฯ

ปีฉลู ปีมะเส็ง ท่านว่ามนุษย์ผู้ชาย....กรุงเขมา ๑ ไคร้เครือ ๑ สน ๑ กะลำพัก ๑ รากพันงูแดง ๑ เกลือ
 สินเธาว์ ๑ ตรีชะลา ๑ ตำเป็นผงน้ำกระสายเหมือนกัน ฯ

ปีกุน ปีเถาะ มนุษย์ผู้หญิงเกิดโรคเหมือนกัน ท่านให้เอาเกลือสินเธาว์ ๑ มะเขือขึ้น ๑ มะแว้งทั้ง ๒ ฝัก
 ราชพฤกษ์ ๑ รากตาลหม่น ๑ ลูกถั่วแปบ ๑ ลูกถั่วภู ๑ ลูกเล็ง ๑ ตำผงละลายสุราก็ได้น้ำมะนาวก็ได้ น้ำผึ้ง
 น้ำนมโคประสมกันเข้า ละลายยากินๆตามกำลังเด็กนั้น....๑ เทียน

ศูนย์ข้อมูลศิษย์และวารสารมลายุลักษณณ์เพชรบุรี

หน้าปลาย

...เอาเสมอภาคเอาสุราเป็นกระสายบดทำแห่งไว้ถ้าจะให้ลงเอายาคำแทรกลงสักหน่อยจึงให้กินแก้บิตก็ได้ยานี้ได้กินมามากแล้ว ฯ

ขนานนี้ชื่อว่าเขี้ยวน้อยท่านให้เอาขมิ้นอ้อย ๑ ใบมัดกา ๑ ใบกะเพราแดง ๑ ใบราชพฤกษ์ ๑ แก้ได้ตานซางสิ้นทั้งปวงแล ฯ

ยาเขี้ยวท่านให้เอาลูกจันทน์ ๑ กระวาน ๑ กานพลู ๑ ดีปลี ๑ ว่านกีบแรด ๑ ว่านร้อนทอง ๑ เบญจเทียน ๑ กระเทียม ๑ ไพล ๑ ยาทั้งนี้หนักสิ่งละ ๑ บาท ๑ เพื่ออง เอาใบระงับพิษ ๑ บาท ๑ เพื่ออง เอาสุราเป็นกระสายบด กินแก้ซางแดงแล ฯ

ยาเขี้ยวท่านให้เอาเขี้ยวขี้ทอง ๑ หัว เบญจปิด ๑ กระวาน ๑ เทียนสัตบุตร ๑ ลูกจันทน์ ๑ พิมเสน ๑ บดด้วยน้ำท่าแก้ได้สารพัดทุกประการแล ฯ

ยาเหลืองน้อยสำหรับตานซางทั้งปวงท่านให้เอาใบกะเพรา ๑ ใบตระไคร้หอม ๑ หอมแดง ๑ กระเทียม ๑ น้ำประสานทอง ๑ ดิงเกลือ ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ เอาสุราเป็นกระสายบดทำแห่งไว้ยานี้ได้เชื่อมมาแล ฯ

ยาเหลืองใหญ่เอาเม็ดมะนาว ๑ บาท กะทือ ๑ บาท ไพล ๑ บาท ขมิ้นอ้อย ๑ บาท กำมะถันแดง ๑ บาท ชิง ๑ บาท กระชาย ๑ บาท หัวหอม ๑ บาท กระเทียม ๑ บาท จันทน์ทั้งสอง ๑ บาท ใบกะเพราแดง ๑ บาท พริกไทย ๑ บาท เนระพูสี ๑ บาท สารส้ม ๑ บาท ดินประสิวขาว ๑ บาท บดทำแห่งแทรกสุรากินแล

๑ ยาเหลืองเอกเอาหาดาลกลีบทอง ๑ บาท กำมะถันเหลือง ๑ บาท ขมิ้นอ้อยเครือ ๑ บาท เทียนตาตึกแตน ๒ สลึง พิมเสน ๑ สลึง ทองคำเปลวสามแผ่นบดด้วยน้ำขมิ้นอ้อยกินด้วยสุราก็ได้ น้ำมะนาวก็ได้แก้ซางหัวเอกดีนักแล ฯ

ยาแดงน้อยเอาลูกจันทน์ ๑ เนระพูสี ๑ งาช้าง ๑ ลูกราชดัด ๑ ลูกประคำดีควาย ๑ เอาดิงเกลือ ๑ แทรกผื่นน้อยหนึ่งเอาเปลือกหมากสงตำใส่บดทำแห่งสุรากินแก้ตานซางทั้งหลายแล ฯ ๑๓

ยาแดงน้อยเอาจันทน์ทั้งสอง ๑ สน ๑ สักขี ๑ สังกรณี ๑ เนระพูสี ๑ ว่านกีบแรด ๑ ว่านร้อนทอง ๑ ฤษีผสมแล้ว ๑ ใบระยับ ๑ ใบผักขวง ๑ ลูกจันทน์ ๑ ดอกจันทน์ ๑ ยาทั้งนี้เอาเท่ากัน บดทำแห่งไว้ถ้าจะให้ลงปรุงยาดำลงสองกล่ำยานี้เชื่อมมาแล้ว ฯ

ยาแดงใหญ่ท่านให้เอาว่านกีบแรด ๑ ว่านร้อนทอง ๑ เนระพูสี ๑ สังกรณี ๑ ยาดำ ๑ รากตานขโมย ๑ เปล้าทั้งสอง ๑ รากสาคูเทศ ๑ รากคันทรง ๑ เฉียงพ้านางแอ ๑ รากคัตเค้า ๑ รากถั่วพู ๑ รากไคร้เครือ ๑ โกรฐสอ ๑ โกรฐเขมา ๑ พุงปลา ๑ โกรฐก้านมะพร้าว ๑ ดิงเกลือ ๑ ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๑ บาทน้ำกระสายแทรกสุราบดปั้นแห่งไว้กินแก้ตานขโมยทั้งปวงแก้กระหม่อมและอองพระบาทแก้ได้ทุกอันแล ฯ

ยาขนานนี้ ชื่อว่าแดงใหญ่เอานอแรด ๑ กรามแรด ๑ เขี้ยวเสือ ๑ เขี้ยวจระเข้ ๑ เขี้ยวหมู ๑ เขากวาง ๑ เขาแกะ ๑ เนระพูสี ๑ จันแดง ๑ จันขาว ๑ ว่านกีบแรด ๑ ว่านร้อนทอง ๑ เจตภังคี ๑ ยาทั้งนี้เอาเสมอภาค จึงเอารากไคร้เครือเท่ายาทั้งหลายฝนเอาฝางเท่ายาทั้งหลาย ฝนร่ำหัดลงบดทำแท่งไว้แก้ละก็ได้อีก แก้วตานซางก็ได้ถ้ามีฟิงเอาอื่นแก้ต่อไป ชื่อว่ายาแดงใหญ่แลฯ

ยาแดงน้อย ท่านให้เอา ชาดหาคูณ ๑ สลึง ชาดก้อน ๑ สลึง ขอบชะนางแดง ๑ บาท ลูกจันทน์ ๒ สลึง เทียนแดง ๑ สลึง มาด ๒ สลึง กฤษณา ๑ สลึง พิมเสน ๑ สลึง กำมะถันแดงเท่ายาทั้งหลาย ฝางเสนเท่ายาทั้งหลาย เมื่อบดเอาทองคำเปลวใส่ลงสักสามแผ่น บดด้วยน้ำเดือนสิบสอง เมื่อจะกินละลายด้วยน้ำกฤษณา ก็ได้ แก้วชางแดงชางไฟแก้ละอองพระบาท ละอองเพลิงแก้ประกายเพลิง แก้เลียมสมุทรรักษาสมุทรรถ้างแดงลงเพื่อชางจำพวกที่อ่อนๆนั้นแก้ได้ทุกอันแล ฯ

ขนานนี้ชื่อยาขาวเอาน้ำใจใคร ๑ สังข์เผา ๒ สลึง น้ำประสานทอง ๒ สลึง แก้วกลบ ๑ สลึง กรามแรด ๑ สลึง กรามช้าง ๑ สลึง เขี้ยวจระเข้ ๑ สลึง ลูกจันทน์ ๑ สลึง เทียนขาว ๑ สลึง จันขาว ๑ สลึง พิมเสน ๑ สลึง ทองคำเปลว ๓ แผ่น บดทำแท่งไว้กินแก้ชางแก้กาฬแล ฯ

ขนานนี้ชื่อยาดำท่านให้เอาหมึกหอม ๑ บาท หล้าดำ ๑ สลึง ๑ เพ็อง ชิง ๑ เพ็อง เขม่ากันหม้อ ๑ เพ็อง หางนกยูงเผา ๑ เพ็อง เทียนดำ ๑ สลึง ดิงูเหลื่อม ๑ สลึง ดิงูเห่า ๑ สลึง ดิงูทับสมิงคลา ๑ สลึง ลูกจันทน์ ๑ สลึง ไพลดำ ๑ สลึง บดทำแท่งแทรกสุรากินแก้ชางเอกโทแก้สารพัดชางอยู่ในประณมจินดานั้นแล

๑ ยาดำสำหรับชางทั้งปวงท่านให้เอาลูกสะแก ๑ ใบประดู่ ๑ แก่นสน ๑ ตาไม้ไฟเผา ๑ มะกรูด ๑ ขี้วัวข้างพ้อม ๑ ใบพุทรา ๑ ใบสัก ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ ยานี้ชั่งเท่ากันแทรกสุราเป็นกระสายบดทำแท่งไว้กินแก้ชางชางทั้งปวงแล ฯ

ขนานนี้แก้ชางขโมยแก้ชางไฟครบสิ้นทั้งปวงและแก้ลุ่มดับดับพิษแก้บิดแก้เหื่อแก้เหือดหัดทั้งปวงยานี้ใช้ได้ ๑๐๐๐ ครั้ง ยาตำขนานนี้ทำจะปรุงยาแก้ท่านให้เอาหนังกระเบนเผา ๑ กาบโพ ๑ กำมูปุทะเล ๑ ชาดหาคูณ ๑ น้ำประสานทอง ๑ หนังแรดเผา ๑ ยาทั้งนี้เอาสิ่งละเท่ากันเผาไฟให้ไหม้บดด้วยน้ำมะนาวแล ฯ

ยาดำใหญ่เอว่านกีบแรด ๑ ว่านร้อนทอง ๑ สังกรณี ๑ เนระพูสี ๑ เบญจกานี ๑ จันทน์ ๒ หวายตะค้า ๑ เขาควาย ๑ รากแฝกหอม ๑ น้ำประสานทอง ๑ หมึกหอม ๑ ตรีฝะลา ๑ บดทำแท่งไว้แก้ได้สรรพใช้ทั้งปวงเมื่อกินแทรกสุรา ฯ

ขนานหนึ่งเอาใบสวาด ๑ ใบหนาด ๑ ใบกะเพราแดง ๑ ตาไม้ไฟ ๑ หล้าใต้ใบ ๑ ใบสะเดา ๑ ดิงูเหลื่อม ๑ บดทำแท่งไว้แทรกสุรา กินแก้สรรพชางทั้งปวงแก้ชางดื่นกแล ฯ

ยาแก้สรรพขางทั้งปวงเอาใบแมงลัก ๑ ตรีโคร์หอม ๑ ผักเสี้ยนผี ๑ กรามแรด ๑ กรามช้าง ๑ เขากวาง ๑ เนระพูสี ๑ เบญจกานี ๑ จันแดง ๑ ชะเอมเทศ ๑ หวายตะค้า ๑ สังกรณี ๑ ว่านกีบแรด ๑ ว่านร้อนทอง ๑ ดิงูเหลื่อม ๑ แก้วขางทั้งปวงดื่นักแล ฯ

ขนานหนึ่งแก้ขางทั้งปวง เอาเขากระบือ ๑ ลูกเบญจกานี ๑ สีเสียดทั้ง ๒ จันททั้ง ๒ ดอกบุนนาค ๑ ดอกบัวหลวง ๑ น้ำประสานทอง ๑ กระจีต ๑ ยาทั้งนี้เอาเสมอภาคบดทำแห้งไว้ฝนด้วยน้ำจันททั้ง ๒ กินหายแล ฯ

ขนานหนึ่งแก้สรรพขางทั้งปวงเอาเปลือกเพกา ๑ จันทขาว ๑ บาท เปลือกไข่น้ำ ๑ พิมเสน ๑ สลึงการบูร ๑ เพ็ชร์ บัลลังสีลา ๑ เพ็ชร์ หรดาลกลีบทอง ๑ เพ็ชร์ สังข์เผา ๑ เพ็ชร์ ชาดที่เขียน ๑ เพ็ชร์ กำมะถันแดง ๑ เพ็ชร์ ๑ สลึง น้ำประสานทอง ๑ สลึง บดด้วยน้ำขี้ม้าทำแห้งไว้เมื่อจะกินแทรกน้ำชาข้าวเมื่อจะหาแทรกสุราทาแล ฯ

ขนานหนึ่งแก้ได้สรรพขางทั้งปวงท่านให้เอาใบหนาด ๑ ใบน้ำเต้า ๑ ใบผักเค็ด ๑ ใบระงับ ๑ ใบสมิ ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ พริกไทย ๑ ขิง ๑ เบี้ยจักษ์จัน ๓ เบี้ย ๑ แมงมุมตายซาก ๑ รังหมาล่า ๑ ลำพัน ๑ ยาทั้งนี้เอาเท่ากันขโถมด้วยน้ำฝนทาให้ทั่วตัวสรรพขางค์กายแก้ขางละอองพระบาทแก้กาฬพัทมิอาจที่จะอยู่ได้ประเสริฐแล ฯ๑๓

ยาขนานหนึ่งกินครอบตางขางทั้งปวงเอาเทียนดำ สีเสียดเทศ ๑ ชันตะเคียน ๑ น้ำประสานทอง ๑ ยาทั้งนี้เอาเท่ากันบดทำแห้งไว้แทรกสุรากินเถิดดื่นักแล ฯ

ยาขนานหนึ่งแก้ขางทั้งปวง เอาชิงช้าชาลี ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ รากตาลหมอน ๑ รากตาล ๑ ลูกจันทน์ ๑ ใบสวาด ๑ ฝน ๑ บดทำแห้งไว้กินหายมามากแล้ว ฯ

ยาขนานหนึ่งแก้ขางทั้งปวงท่านให้เอาใบชุมเห็ดไทย ๑ ใบสวาด ๑ ใบกะเพราแดง ๑ หญ้าใต้ใบ ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ กระจีต ๑ ว่านน้ำ ๑ บดทำแห้งไว้แทรกสุรากินครอบตางขางทั้งปวงแล ฯ

ยาชื่อทองเนืองามท่านให้เอา ว่านน้ำ ๑ สลึง มหาหิงค์ ๑ บาท สมอไทย ๑ บาท สมอพิเภก ๑ บาท เกลือสินเธาว์ ๑ บาท ผิวมะกรูด ๒ สลึง กานพลู ๒ สลึง ไพล ๒ สลึง ใบสมอทะเล ๓ บาท บดทำแห้งไว้ น้ำส้มซ่าเป็นกระสายน้ำมะกรูดน้ำผึ้งพิมเสนร่ำหัดกินหายมามากแล้ว ฯ

ยาตรีผลาท่านให้เอา เทียนทั้ง ๕ สิ่งละ ๒ สลึง โกฐทั้ง ๕ สิ่งละ ๒ สลึง โคน้ำเต้า ๑ บาท สมอไทย ๒ บาท ลูกมะขามป้อม ๑ บาท ลูกสัก ๑ บาท ๒ สลึงบดทำแห้งไว้สุรา น้ำดอกไม้น้ำชาข้าวก็ได้ ฯ

ยาหอมเอาสันพร้าว ๑ สลึง ลูกจันทน์ ๒ สลึง ตีป्ली ๒ สลึง น้ำประสานทอง ๒ ไพ กำมะถันแดง ๒ ไพ พิมเสนเกล็ด ๑ ไพ สารส้ม ๒ ไพ หมึกหอม ๑ เพ็ชร์ บดทำแห้งไว้แก้ขางขึ้นในอกในลิ้นในคอ ถ้าขึ้นปากน้ำมะนาวถ้าขึ้นในอกน้ำสุรากินหายแล ฯ๑๔

ยามหานิลแก้ซางเอากระดูกงูเหลือม ๑ กระดูกงูทับสมิงคลา ๑ กระดูกแร้ง ๑ เลือดแรด ๑ ว่านร้อนทอง ๑ กฤษณา ๑ รากไคร้เครือ ๑ ลูกสารพัดพิษ ๑ บดทำแท่งแก้ฝีดาษก็ได้แก้ซางก็ได้เมื่อจะบดเอาถ่านไม้สะแก ๗ ถ่านไม้พุทรา ๑ แซ่มูตรไว้สามวันจึงบดกับยานั้นได้ใช้มามากแล้ว ฯ

๑ ยานานนี้ชื่อว่าประทานแพทย์แก้ซางแก้พิษฝีดาษท่านให้อาไฟล ๑ บาท กระทบ ๑ บาท ๒ สลึง รากดิน ๑ บาท กำมะถันแดง ๒ สลึง สารส้ม ๒ สลึง เม็ดในมะนาว ๒ สลึง พริกไทย ๒ สลึง ข่า ๒ สลึง กระชาย ๒ สลึง หอมแดง ๒ สลึง เอาน้ำมะรุมน้ำทองกลางเป็นกระสายบดทำแท่งไว้ เมื่อจะกินฝนด้วยสุราท่านตีค่าไว้ ๑ ชั่งทองหนึ่งแล ฯ

ขนานชื่อว่ามหาคงคาใหญ่ท่านให้อาขอนดอก ๑ โกรฐสอ ๑ โกรฐหัวบัว ๑ ดอกบุนนาค ๑ กฤษณา ๑ กล้าพัก ๑ เนระพูสี ๑ รากไคร้เครือ ๑ ชะเอมเทศ ๑ เกสรบัวทั้ง ๗ เอาสิ่งละ ๒ บาท กระจับสด ๑ รากบัวหลวง ๑ ลูกบัวขม ๑ บดด้วยน้ำดอกไม้เทศ เมื่อจะกินน้ำดอกไม้แก้ร้อนแก้กระหายน้ำแก้ตัวร้อนดั่งไฟ ถ้าแลกุมารสำรอกมันกระทำให้ลงตมูกแทรกน้ำจันแทรกกฤษณาแก่นอนมิหลับแก้แสบอกท่านให้แก้โตโซธาตุแล ฯ

ขนานนี้ชื่อลักษณะมหาวงศ์ หาค่ามิได้แก้ซางขึ้นในอก ขึ้นมานั้นมันกระทำให้กลุ่มหัวใจนอนงอบอยู่ ลืมตาไม่ขึ้นซึมเชื่อมอยู่ถ้าจะแก้ ให้เอารากถั่วพู ๑ ลูกถั่วพู ๑ หัวแห้วหมู ๑ กระจับสด ๑ หัวบัวขม ๑ สะบ้ามอญ ๑ รากเถาวัลย์ย่านาง ๑ กฤษณา ๑ ขอนดอก ๑ จันชะมด ๑ ชะเอมเทศ ๑ อบเชย ๑ กลนี ๑ ดอกพิกุล ๑ ดอกสารพี ๑ เกสรสัตบุตร ๑ กรุงเขม่า ๑ อำพัน ๑ ชะมดเชียง ๑ พิมเสน ๑ ยาทั้งนี้เอาเสมอภาคน้ำดอกไม้เป็นกระสายบดทำแท่งไว้ เมื่อจะกินน้ำดอกไม้ก็ได้ น้ำตาลทรายก็ได้แล ฯ๑๖

ขนาน ๑ ถ้าแลซางขึ้นคอ แลโอแลสะอึกแลลงท้อง ท่านให้อาตรีผลา ๑ รากกระพังโหม ๑ ผักหวาน ๑ รากมะกล่ำเครือ ๑ เอาเท่ากันบดทำแท่งไว้ละลายน้ำผึ้ง ทาบ้างกินบ้างหายแล ฯ

ยาแก้ซางแก้สะอึก เอาข้าวตอก ๑ ลูกในมะม่วงคั้น ๑ บดทำแท่งไว้ น้ำผึ้งเป็นกระสายทาลิ้นก็ได้กินก็ได้หายแล ฯ

ยาต้มแก้ซางตานขโมย เอาพริกไทย ๑ ชิง ๑ ตีป्ली ๑ ลูกมะตูมอ่อน ๑ รากตาลหม่อน ๑ รากตาลดำ ๑ รากตาลโตนด ๑ จันทน์ ๒ รากเจตมูลเพลิง ๑ ต้มสามเอาหนึ่งกินหายแล ฯ

ยานานนี้คู่กันกับยาทองเนืองามเอาเปลือกมะเกลือ ๑ เปลือกไข่เน่า ๑ เปลือกสะแก ๑ รากตาลหม่อน ๑ รากต่อไส้ ๑ รากอ้ายเหนียว ๑ รากเล็บมือนาง ๑ กะเพราแดงทั้ง ๕ โพล ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ มะกรูด ๑ ผักส้มป่อย ๑ ต้มกินแก้ซางขึ้นลิ้นแลท้อง ผอมแห้งตมูกตกลือดแก้บิดดีแล ฯ

ยาต้มแก้ซางขึ้นลิ้นแลลงท้องผอมแห้งตมูกตกลือด เอาเปลือกสนุ่น ๑ เปลือกพุทรา ๑ เปลือกแห้วทวย ๑ เปลือกลูกทับทิม ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ รากสะแก ๑ ต้มสามเอาหนึ่งได้กินหายมามากแล ฯ๑๗

ยาต้มแก้ตานขโมยเอามะกล่ำตาข้าง ๑ รากส้มป่อย ๑ เปลือกพุทรา ๑ แก่นขี้เหล็ก ๑ เอาสิ่งละบาท ต้มกินแก้ตมูกตกลือดหายมามากแล ฯ๑๓

ยาต้มแก้ตานขโมยท่านให้เอาเปลือกไข่เน่า ๑ มะกรูด ๗ ชิ้น ๑ ส้มป่อย ๗ ผัก ๑ ขมิ้นอ้อย ๗ ชิ้น กระเทียม ๗ หัว กะเพราแดง ๑ ใบสวาด ๑ บอระเพ็ด ๑ ต้มกินหายมามากแล ฯ๑๔

ยาสูมตานขโมยเด็กถ้าแลตาเป็นเกล็ดกระดี่เอาหัวหอม ๑ ใบมะขาม ๑ ใบส้มป่อย ๑ ยาสามสิ่งนี้ต้ม ให้สูกเอาดินประสีขาว ๑ สารส้ม ๑ แทรกลงสูมหายแล ฯ๑๕

ถ้าแลเด็กเป็นซางให้กระหม่อมสลด ท่านให้เอาเบญจมาศมาบดโปกกระหม่อมหาย ฯ

ยาถอนขนานหนึ่งท่านให้เอาใบพริก ๑ ใบพุทรา ๑ ไพล ๑ ลูกผักคาลาด ๑ บดด้วยน้ำมันดิบสูม กระหม่อมหายแล ฯ

ถ้าแลเด็กกระหม่อมสลดเอาผักเป็ดแดง ๑ ข่า ๑ บดทำแท่งแทรกสุรากินหายแล ฯ

ยากินแก้พิษตานซางทั้งปวงแลซางขโมย เอาลูกโหรา ๑ เทียนยาวพานี ๑ ลูกผักกาด ๑ พริกหอม ๑ ส้มกุ่ม ๑ สมอพิเภก ๑ ยาดำ ๑ พิมเสน ๑ น้ำประสานทอง ๑ สานส้ม ๑ กำมะถันแดง ๑ ดิงูเหลื่อม ๑ ดีจระเข้ ๑ ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ ๑ เฟื้อง โศกกระดุก ๑ ซะเอมเทศ ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ เอาสิ่งละ ๒ สลึง รากไคร้เครือ ๒ สลึง บดทำแท่งไว้ แก้กางแดงขึ้นปากฝนด้วยน้ำผึ้งรวงพิมเสนร่ำหัดกินถ้าแลซางเหลืองแทรกน้ำมะนาวถ้าซางเขียวแทรกน้ำเกลือ ถ้าซางขาวแทรกสุรา ถ้าซางขาวขึ้นทั้งปากแทรกน้ำกะปิ ถ้าลงท้องแทรกน้ำจัน ถ้าตมูกตกลือดแทรกน้ำปูนใส ถ้าแลมีฟิงเอาใบพุทราต้มสามเอาหนึ่งละลายกินหายแล ถ้าท้องขึ้นแทรกน้ำเปราะหอม ถ้ามีฟิงแทรกน้ำหญ้าคา ถ้ากระหายน้ำแทรกบัวหลวง แก้กางน้ำผึ้งรวง แก้กะอืดแทรกผิวไม้ไฟพิมเสนร่ำหัด ถ้าตัวร้อนน้ำดอกไม้มั่งกินทั้งชโลมได้หายมามากแล้ว ฯ

ยาต้มแก้ซางตาขโมยตมูกตกลือด เหม็นเน่าเหม็นโง่ ท่านให้เอาดีปลี ๓ สลึง ขิง ๒ สลึง ผักเป็ดแดง ๑ บาท รากไคร้เครือ ๑ สลึง สมอเทศ ๒ สลึง สมอพิเภก ๑ เฟื้อง ๑ สลึง พริกไทย ๑ สลึง เขาควายเผือกเผา เอาเท่ายาทั้งหลาย เอาดิงูเหลื่อมแช่เหล้าเป็นกระสาย บดบั่นแท่งไว้ถ้าตมูกตกลือดน้ำมะนาวกิน ถ้าแลลงท้องแทรกน้ำเปลือกมะเดื่อ ถ้าแลลงเป็นเวลาแทรกน้ำกล้วยตีกับข้าวตอก ถ้ามีฟิงน้ำดอกไม้มั่งหาย ฯ

ขนานหนึ่งได้ทำใช้แล้วดีนัก ยาประสะกะเพราบำรุงธาตุเอารากตาลดำ ๑ เปลือกตะขบ ๑ ตานขโมย ๑ ไพล ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ หญ้าไต้ใบ ๑ ตรีผลา ๑ เทียนยาวพานี ๑ น้ำประสานทอง ๑ สารส้ม ๑ จันทั้งสองเอา เสมอภาคใบกะเพราเท่ายาทั้งหลายบดทำแท่งแก้ปวดมวลงแทรกสุราแทรกดิงูเหลื่อมพิมเสนร่ำหัดถ้าแลกินข้าว มิได้ให้แทรกน้ำส้มซ่าถ้าแลจะให้ผายแทรกน้ำกะเพราแดงกินแลแก้ตมูกตกลือดแทรกน้ำจันทั้งสองกินหายมามากแล ฯ๑๖

ขนานหนึ่งแก้ละอองพระบาทมันกระทำให้คางแข็ง เอาลูกคัดเค้า ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ เปลือกมะรุ้ม ๑ เอา
เสมอภาคสุราเป็นกระสายบดทำแห้งไว้กินหายแล ฯ

ถ้ามีฟิงแทรกใบคนที่สอ ๑ ใบสวาด ๑ ตำเอาน้ำละลายยากินหายมามากแล้ว ฯ

ขนานนี้เป็นยาจุดขางเอาระดูงูทับสมิงคลา ๑ กระจุกงูเหลือม ๑ ขี้หนูหริ่ง ๑ ขี้แมลงสาบ ๑ หวาย
ตะค้า ๑ ข้าวสารคั่ว ๑ ชาดลีนจี ๑ ยาทั้งนี้บดทำแห้งไว้ ฝนด้วยน้ำสุราทาหลังทาคอหายมามากแล้ว ฯ

ขนานนี้แก้ตากออกเอารากคัดเค้า ๑ รากขั้ตมอน ๑ รากบัว ๑ ชะเอมเทศ ๑ ไพล ๑ ข้าตาแดง ๑ สลึง
ขมิ้นอ้อย ๓ บาท ยาดำ ๒ สลึง หัวไคร้หอม ๑ ใบกะเพราแดง ๑ สารส้ม ๒ บาท ยาทั้งนี้บดทำแห้งไว้ฝนด้วย
สุรากินหายมามากแล้ว ฯ

ขนานนี้ชื่อทิพโอสถใหญ่ท่านให้เอาสารส้ม ๑ ดินประสีขาว ๑ เกลือ ๑ ขมิ้นชัน ๑ สลึง พริกไทย ๑
เพ็อง ๑ สลึง ชิง ๑ เพ็อง ๑ สลึง กระจะเทียม ๑ เพ็อง ๑ สลึง เอาน้ำมะนาวเป็นกระสาย บดทำแห้งไว้กินกับน้ำ
มะนาวเป็นกระสายบดทำแห้งไว้กินกับน้ำมะนาวแก้ลมมันให้ตื่นงอตื่นสันมือสันชั่งงอเข้าเสลดดีขึ้นชักปาก
เปี้ยวตาแหกให้ปวดมวนท้องแน่นหน้าอกให้ปิดตมูกตกหนองตามแต่จะแทรกน้ำกระสายเอาตามโรคนั้นเถิดดี
นักแล ฯ๑๓

ยาแก้ตานขางเด็กๆ เป็นยาทาเอาดอกสัตบุตร ๑ ขมิ้นอ้อย ๑ หัวหญ้าชันกาด ๑ เอาเท่ากันบดทำแห้ง
ไว้ แทรกน้ำดอกไม้หยอดตาเด็กๆหายมามากแล้ว ฯ

ขนานนี้แก้เชื่อมท่านให้เอาจันทเทศ ๑ เทียนสัตบุษย์ ๑ ดีปลี ๑ กระจะเทียม ๑ กะทือ ๑ ไพล ๑ กะชาย
๑ หอมแดง ๑ ดินถนำ ๑ ลูกสารพัดพิษ ๑ น้ำมะนาวเป็นกระสายบดแทรกขันทศกร ขันสำริดเอาเทียนส่องให้
ร้อนแล้วจึงบดทำแห้งไว้แก้เชื่อมน้ำดอกไม้แทรกพิมเสนชะมด แก้คอแห้งน้ำมะนาวแทรกเกลือ แก้ปวดท้อง
แทรกคิงเหลื่อม แก้พิษขางแทรกสุราน้ำดอกไม้ แทรกฝิ่นกินนอนมิหลับดีท่านตีค่าไว้ข้างทอง๑แล ฯ

ขนานหนึ่งแก้สลับแก้ตัวร้อน แก้ตานขางขึ้นจับหัวอกให้กลุ่มหัวใจนอนเชื่อมอยู่ลิ้มตามิขึ้นได้มันให้ราก
เอารากถั่วพู ๑ รากบัว ๑ หัวหัวหมู ๑ กระจะจับสด ๑ หัวบัวขม ๑ หัวบัวหวาน ๑ เชือกเถาย่านาง ๑ กฤษณา
๑ จันททั้ง ๒ ชะเอมเทศ ๑ อบเชย ๑ โกศหัวบัว ๑ โกศเชียง ๑ เปราะหอม ๑ อำพัน ๑ ชะมดเชียง ๑ พิมเสน ๑
ยาทั้งนี้บดทำแห้งไว้แทรกน้ำดอกไม้เทศก็ได้ แก้ตานขางสลับแทรกน้ำตาลทรายก็ได้ แก้หอบแก้เชื่อมก็หายแล
ตามแต่จะยกกระสายใช้เอาเทอญ ฯ

ยาแก้ขัดเบาเอาฝักสำโรงมาเผาให้เป้นต่าง ๑ ใบมะอึก ๑ ดินปะสีขาว ๑ แขน้ำกินหายแล ฯ

ยามุตะกิดแก่นิว ๕ จำพวก เอาเปียแก้เผา ๑ สารส้มสะตุ ๑ ดินประสีขาว ๑ น้ำตาลกรวด ๑
น้ำตาลทราย ๑ เอาเท่ากันตำผงไว้ จึงเอาแกลบเก่าที่เนาๆนั้นมาล้างดินเสียให้หมดเอาแต่เนื้อแกลบมาเคี้ยว

ให้ขวดกรองเอาแต่น้ำใส ๑ น้ำแดงโม ๑ น้ำแดงกวา ๑ น้ำยาสามสิ่งนี้เอาเท่ากันแล้วเอายาผงละลายให้กินแก่นิวก็หายแลถึงชดอยู่ก็หายได้แก้มาหลายคน แล้วท่านตีค่าไว้ ๑ ชั่งทองนิ่งแล ๓๑๓

ยาแก้สะอึกเอาเขากวาง ๑ หวายตะค้า ๑ หัวกา ๑ ฝนด้วยน้ำสุราก็หายแล ๑๑๓

ได้ทานถูกถ้วนแล้ว ๓๓

ศูนย์ข้อมูลศิษย์และวารสารกรมลายลักษณ์อักษรบุรี

ภาคผนวก

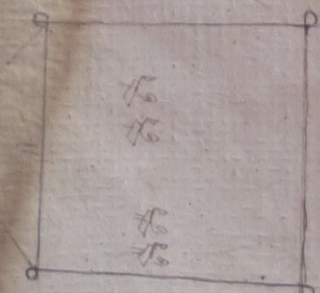
รูปภาพสมุดข่อยพระคัมภีร์ชาง

ศูนย์ข้อมูลศิษย์และวารสารมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

๕) เรือน ๖ ๗ ทำเนียบ: พิมพ์นี้. ปะจําเกือน ๘ ซ้อมกวดระตะพน ทำเนียบเกิดขึ้นกับม: หมายตามแบบ
 เป็นพิมพ์นี้ ทิวคดงค้อมก
 แล้ว ทำเนียบพอมณเฑาะพ
 ๗๖๕๓๖

๕) ยื่นออกนิตตผูกค้อมือเกก กนรังเท

ไม่รบตีอเนดบ ๗๖๕

๕ เกิดมา ๙ กำเนิดต:พรมกัณฑ์
 ประทำกิจมณ ๙ ชื่อมณกะปะปะกะ
 ต:พรมกานโหเตกัณที่จอบปลก
 มณเป็นมบหิวแกทลเห็ดล
 ปักค้อยไปจตุรมบอยเด ๗๙

๖ เกื่อนอ้าย กัเหนือต:พรมกัณฑ์ประทำ
 เกื่อนอ้ายเมกต:ทษ ให้

เขาคันที่ทงตองเพกมบปม
 เมนบหิวแกทลเห็ดล
 เห็ดล ๙ชื่อมบโหทว
 ทานโหเตกัณที่จอบปลก

ทพปเด ๗๙

๗ เกือน ๗ กัเนิกัด:พมขบพิงฉี ซอณ
 อรชัดทเม โทเอิกัดนทนททททท
 แพททททททททททททททททท
 ทอซททททททททททททททท

โอม:ดอชททททท

๘ เกือน ๗ กัเนิกัด:พมขบพิงฉี
 นะทำเกือน ๗ ซอณเอี่ยม
 ากด:พม กัเนโทเอิกัดน
 เตม ฆาณนเปรม ทาชา
 ดินทาวมอเอี่ยม ปกททท
 คมพิง

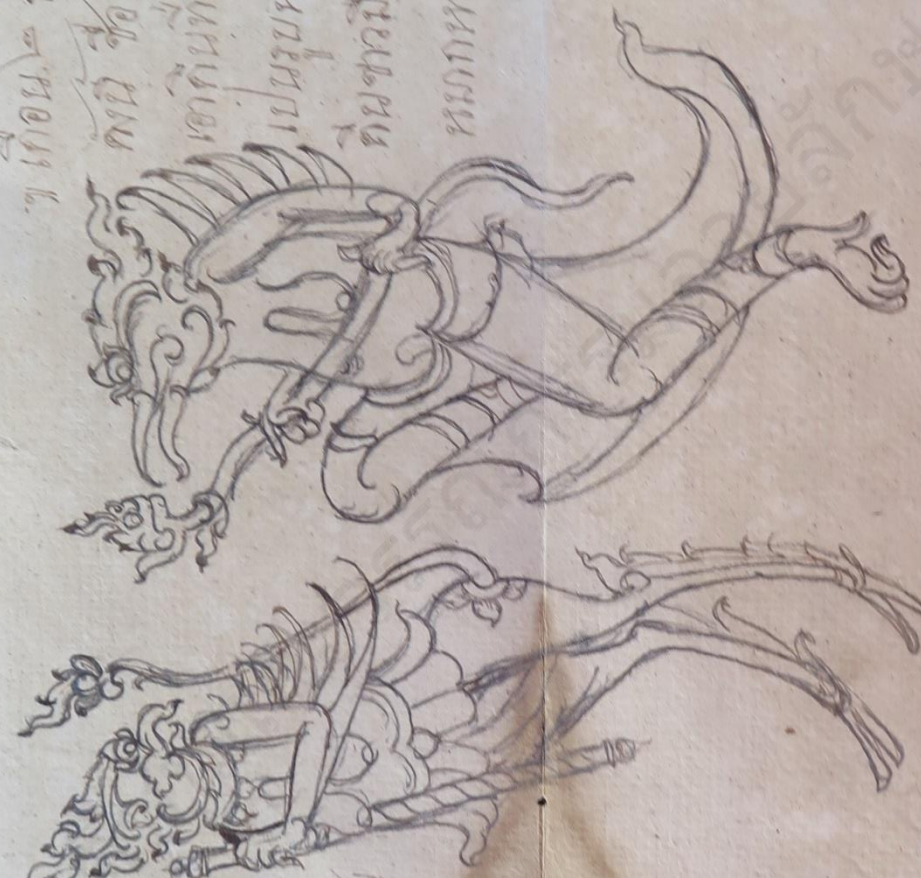
๑๑-๑๒
 ๑๑-๑๒
 ๑๑-๑๒
 ๑๑-๑๒
 ๑๑-๑๒
 ๑๑-๑๒

๑๑-๑๒
 ๑๑-๑๒
 ๑๑-๑๒
 ๑๑-๑๒
 ๑๑-๑๒
 ๑๑-๑๒

๑๑-๑๒

๗ อภินายก
 ประยงค์ นอนหงาย
 นอนหงาย นอนหงาย
 นอนหงาย นอนหงาย
 นอนหงาย นอนหงาย
 นอนหงาย นอนหงาย

อภิชาติ
 อภิชาติ อภิชาติ
 อภิชาติ อภิชาติ
 อภิชาติ อภิชาติ
 อภิชาติ อภิชาติ
 อภิชาติ อภิชาติ

อภิชาติ

คุณยศ

๑ เกือน ๑ กำนินกษัตริย์
ชื่อ กำนินกษัตริย์ โทกกัน
ที่ ไทกร โทกกันเป็นบุตร
ชาวสินทรวัดเมือง
สเปนพุกทวยสเปนทวย

๒ เกือน ๑ กำนินกษัตริย์
ชื่อ กำนินกษัตริย์ โทกกัน
ที่ ไทกร โทกกันเป็นบุตร
ชาวสินทรวัดเมือง
สเปนพุกทวยสเปนทวย

แม่พิมพ์พระรัตน
เทอญสเปน

จัน ๙ คำจันยพัตติ

จัน ๗ คำจันยพัตติ

จัน ๖ คำจันยพัตติ

จัน ๕ คำจันยพัตติ

จัน ๔ คำจันยพัตติ

จัน ๓ คำจันยพัตติ

จัน ๒ คำจันยพัตติ

จัน ๑ คำจันยพัตติ

จัน ๑๔ คำจันยพัตติ

จัน ๑ คำจันยพัตติ

ทอนแมนทอน

จัน ๑๒ คำจันยพัตติ

จัน ๑๓ คำจันยพัตติ

จัน ๑๔ คำจันยพัตติ

๑๑๑๑๑๑ แรม คำน้อยที่ ๑

๑ คำน้อยที่ ๑

๒ คำน้อยที่ ๑

๓ คำน้อยที่ ๑

๔ คำน้อยที่ ๑

๑๒ แรม ๑๑ คำน้อยที่ ๑

๑๓ คำน้อยที่ ๑

๑๔ คำน้อยที่ ๑

๑๕

๑๖ แรม ๑๑ คำน้อยที่ ๑

๑๗ คำน้อยที่ ๑

๑๘ แรม ๑๑ คำน้อยที่ ๑

๑๙ คำน้อยที่ ๑

๒๐ คำน้อยที่ ๑
๒๑ แรม ๑๑ คำน้อยที่ ๑

๒๒ คำน้อยที่ ๑

วัน ๑ สหกิจจะจกกล่าวกำเริบทรงทั้ง ๑ อินทาทพวงหนึ่งชื่อทรงไฟแด่ เมื่ออยู่ในย
ของมารฐาน ครั้นได้สามเดือนมารคนนั้นมากไต่เป็นพันรักแลลวกรทำ ไต่เข้าในลวด
แล้วมารกระทำไต่ที่หัวส้นครั้นตัวอ่อนมีคืบโดย ภาระทำให้ปวดหัวแท้ทั้งส้นทั้ง ไต่จบ
กรวิทกแขนกัณฑ์ โดยยากของทันทันเป็นกัณฑ์เด ทรงอินนี้มีแม่ยัสหัวมีปอริวารยัสบ ๔ หัว
เมื่อคลอดออกจากรก กะเมจันแต่ในเรือนไฟ ครนถวน ๑ วนยกหายเข็นที่ผ่ากัน
คางขาสวมหัว หัวซ้ายหัวหนึ่ง ^{คาง}

จะสดหัวเมื่อมารออกจากรกเรือนไฟ ได้สามเดือนพิงแม่ทรงจันที่กตงไต่กันหัวหนึ่ง เมื่อได้ย
เดือนหนึ่งแวงจะจันมานั้น ให้ก่อขึ้นมาไต่ที่เขยออกเป็นขอบคังกอกยก็ไต่ แลได้อนงค์ไป
แต่มีที่ปากทะเลและกระภาะวิลเลตมไปรอบหน้า แล้วมีนกรทำให้กมูกักโลกเป็น
ทองลงบนล้าเสา เมนม่าลงเนื้อเมนม่าหัวปลาสเนไปเขยแก้กฏ ๑ นแม่ทรงนพิงสามเด
ไปยักไต่อ่อนแล้ว ก็จำแต่หัวใจและคัมปอดนม มีนิจตั้งคางออกมกมท:วาทไทย
แต่คังไฟลวกมีนกรแก้พิกันก็ ครนเมื่อจ:ทับ มีนกรทำให้ผ่ากันผ่ามือคางประ:การ:กัเกิดก

สี่ตัวควายกัน ทั้งสี่แดงออกคงโตอีกแฉะแล้วเข้าขบแลงท่าหนวว อันหนึ่งทรงแกงลงมาอีก
หนึ่งจึงได้ลาบอกแก่เก็ก ๓ ทั้งปวงแต่ให้ลงแต่ให้ลาบอกโตกร:ทายนำโตเชื่อมให้มันกร:ทำพิญ
ให้ผสมให้ล่องไปทักมุกักก็เลอดักันหม่มมีโคเสยตาเผกเทศนเป็นคังนิทราโตพิญภาคโตเชิญเก ใ
รุกัดกัณ:ทรวงแดง ใหญ่ลกัณทาเผก:รักษไทยีกันมีคอง:ลักปากันกทา ภาแพญ:ภ
ษักรไปทิจัณภาคเก็กแดง ๗ เมื่อโตสั้มเค็ดอนลั้มมาทังหัวทัวนึ่ง เมื่อโตก็เค็ดอนลั้มมาทัวนึ่งเมื่อ
โตสั้มเค็ดอนลั้มจัน ๑๑ เค็ดอนลั้มมาทัวนึ่งบอกโตใหญ่อันกลาสามากันน อนมากทรวงหัวเอกลงมา

นกกักในสี่นลั้มเป็น ๑๑ หัวควายกันแลงทงนโทมิพิญ ภาแพญ:รักษ:ทายเด ภากรัก
รักษสี่ขไปขเมื่อมาพันธ์ แลครันถึงโคเจคขวบหนึ่งจึงมีแม่ทรวงหัวเอกลงไปนทง แล
จันในนภากรันเอดสี่คือ เมื่อขวบหนึ่งกับสามเค็ดอนแม่ทรวงจันลั้มไปทมกัน แลเว็จลักแซจัน
ในนภากรันเอดสี่หัวควายกัน ควนเมื่อได้ขวบหนึ่งกับ ๑๑ เค็ดอนจันลั้มไปนภากรัน ๓ ทามคัวยกัน
ควนได้ขวบหนึ่งกับ ๗ เค็ดอนลั้มไปนภากรัน ๕ หัวควายกัน เมื่อขวบหนึ่งกับ ๑๑ เค็ดอนจันลั้ม
ไปในนภากรัน ๕ หัวควายกัน ควนโคเสยขวบกับ ๗ เค็ดอนลักแกงลงไปน ๑๑ หัวจันมีขวบ

ทราบแจ้งได้ ๓๐ ทั่วนั้น จึงมาเกมแม่บทราชินทำเอกะเขาไปชื่อนแล้วไปแกแควตัวแม่ ในมา
คงทั้งสองในอีกในข้อในคืนในศกเอกพทวศกศกสมณที่พระทำไปชกนกับชกน ไปช
เวียงคางไปเม เมื่อจะเกิดขึ้นจากพงสงนมนนกรทำให้ศกรอน แควขึ้นในศกสงนมนน
ไทรอนทลใบไมย ส:ทองขึ้นในอกไทรการ:พายนทมนขึ้นในนกร:เอกะเขาแลไปทกรก ถาขึ้นในนกร:เอกะ
น่ไปทกรกน้ ถ่าแลขึ้นท่อกกร:ทำให้ศกนแพ ถ่าแลขึ้นในศกให้เชื่อมไป ถ่าแลขึ้นในศก
แพน ถ่าแลขึ้นในศก ๑ นกทกรกนกร:ตัวเดียว อนนิตถักันทกรกศกสมนนกร:ทำให้ไปนกร:ตัวเด

ศรีเรียภาทกรกนกร:ตัวเดียว ๑๒ ถักันนกร:ตัวเดียว ๑๓ ถักันนกร:ตัวเดียว ๑๔ ถักันนกร:ตัวเดียว ๑๕
ทกรกนกร:ตัวเดียว ๑๖ ถักันนกร:ตัวเดียว ๑๗ ถักันนกร:ตัวเดียว ๑๘ ถักันนกร:ตัวเดียว ๑๙ ถักันนกร:ตัวเดียว ๒๐
ไปแลขึ้นพอรอมกน ๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐ ๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐
ไทรอนทลใบไมย ๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐ ๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐
คทกรกนกร:ตัวเดียว ๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐ ๑๗๑ ๑๗๒ ๑๗๓ ๑๗๔ ๑๗๕ ๑๗๖ ๑๗๗ ๑๗๘ ๑๗๙ ๑๘๐
ถักันนกร:ตัวเดียว ๑๘๑ ๑๘๒ ๑๘๓ ๑๘๔ ๑๘๕ ๑๘๖ ๑๘๗ ๑๘๘ ๑๘๙ ๑๙๐ ๑๙๑ ๑๙๒ ๑๙๓ ๑๙๔ ๑๙๕ ๑๙๖ ๑๙๗ ๑๙๘ ๑๙๙ ๒๐๐

ทายเองแต่ ถ้าแลแพรวๆ ให้กินบุญได้ยี่สิบหลายสิบ ทั้งถอยลงมทากาศคือกึ่งลงมายไชนิก
 ทารจึงเรียกล้อมถอยออกไปทากนาก็แล้วนั้นมาสามเส้นเดือคศ:เดือก ก็เลยขึ้นมาตามกระตุก
 สิ้นหลังขึ้นมาเอาหัวอกที่ปากมอเมบจึงบอกใหญ่ก็เทียบเท ภาณพชฎกขามนกร:ทำให้
 เป็นบักก่าด่าง ๆ ถ้าแลเป็นก่อนขึ้นศยภกเดเป็นเดือนแรกมีศยเด ภาณกสวไวยภา
 เป็นลัมภกร:ของภร:ขณภทบาง วาภภรภักถภร:ทำบางลุ่มอกักมีขึ้นลุ่มลุมค:พนบง
 เป็น๗๗จำภาภาควายกัน ถ้าแลเป็นคั้งนี้ขิงภฤษัยภฤษัยมีอนกันเด ภาแลททางตัวผู้เป็น

คั้งนี้เดาศีรภาททางคั้งนี้เดาจา:มาเกิดค้วจร:สำแดงแก่ความทายเบฏุมภรคั้งนั้นเด
 ภาแลททางค้วผู้เป็นคั้งนี้สคั้งทั้งทลขมมนกร:ทำโตเป็นคั้งนี้เหมือนกัน ครนไฟพายเทถก
 บวทั้งสองคั้งที่คางภกเดุคางล่วจ้วยในเนื้อเด:จีนที่อกคหษส:บักหัวนึ่ง จีนที่ไหล
 รอมมีภร:ทำให้ยวบหลง แลททางค้วทวงนึ่งจีนที่ค้อคั้งนี้ค้อกักนค้ำกันมีมีเอ จีน
 ภร:มอมหัวนึ่งนี้คั้งนี้ค้วแก่ความทายออกมมากเป็นกิลบทำปเดมมาเช ครนเลือน
 ออกมจากภร:มอมแล้วจึงตามออกมาก็ึงอาก้ว ครนออกคั้งนนภร:เทมชกแผนจีนคั้งน

แดงจึงสั่งแดงฮกาทายทวให้พิ้งฤคคตมททยทวจึงสั่งแดงแกกมาจรให้เทนแกคตมททย
ทวทงคัวเมียบคณินีกสั่งแดงออกมำคิงหนีให้แดงประจักษ์ถึงอะนิจะกักตยแต่วัน ๔๕ คำ
วัน ๔ วิชาทวทงขมเมืออยู่ในครหนมารคายมกัศึศยก็ศครหนีโคศสำม็คือนมหาระทำให้เม
จุกเสียด คณินิด ๔ เดือนกระสรวรทวออกเดา ครนโค ๓ เดือนกระทำให้มารคตบวมทว
แดงครซาวชชศโรพกมเกิดกันเข้าข่มสั่งแดงให้พิ้งขึ้นมกาศึททวเทนเบงจันเกินกำนัด ครม็เปือย
ทงคัวแดงก็ออกทกของมำรค ทวทวประจักษ์ภัก ๔ ทว เมืออยู่ใบริเวณไฟส่ำมวณครนกรมะ

ขันมีข้อยริอาณ ๔ ๒ ทวก็ประจักษ์มาประจักษ์ภัก ๔ ทว มนส์ลัดสืบทว ๓ หนมปะระชัท:ชานนิกเด
าปาน แดงมาประจักษ์พิ้งมณีสทวก็ออกทกกระมอมนศรนอกทวก็เรอหนีไฟแลถึงภระเมคตมททท
แดง ครมถึงส่ำมก็คือนมีข้อยริอาณทวอันนกรจายออกทวค้ำไซกัลงประจักษ์ภัก:ชานนิก จึงให้ไป
พิ้งรักกขนักขคเบจิมประจักษ์มณีสทวก็แลถึงภระจายออกมำพิ้งสั่งแดงออกทกค้อแลเดิน
แดงทก ค้เลียดขอเรือขบงก็ขึ้นข่มค้อนแพญเทนคังนี้แลไว้ทรสททงค:ก้อแล^{เมื่อ}เบญ
จะวางญไว้ทวก็โรกมคยเลขคาแพญทงข่มค้อนโรกค้อแดงทวทว ใผล้องใคือนมีข้อยริอา

นนการ: ทายออกหาไปยงก้องจีนไปพรอมยุ่นอังกแมทงกายในนาภูงัดเดือนจีนมาสองทวมิจีน
 ที่จอกคางละ: หงเมื่อ: โกลจีนหนีขบอริวารจีนมาตามทักทวเขตทวขงที่จีนมาพันเมืองคางกลาง
 ที่กลาง เมื่อ: โกลมหาร: ทำไทยกัไทย: ทายผ่าการ: ทำที่ทวารอนให้ข้อมมิไฟไทย: ศักร: สายไฟเมื่อย
 ทงควบลึงทงอสนนขบในกร: มอมทงทำทวณน มนก่อเดือนถงมถลงนทงสองมมาร: ทำ
 ไทยเจบของ ๗ จีนเมื่อโคยสองเดือนเป็นทมิงโคเกกเตอร์เป็นทั้งครมึงก่าเผคแล้ว มนกร:
 ทำพิคกลมคกไปกั้งไม่ถ่งทงคักมกักได้คอกแล ~~ค~~ ทนองไปนชัยคาก้องเข้าคอง

มอมเดือนกันคาลมีโคยแลไทยคกทางครมใหญ่ขบซึ่งกัอินขบซึ่งควมิโกไม่ผอมเท่าเมื่อ
 เก็กมา ซึ่งซึ่งกัคมาไม่ได้นั้นตบขอกนนั้นก่าเรียบเป็นใจที่จีน เมื่อไปทวณึง
 กับ ๖ เดือนเป็นทมิง ครมโก ๒ ขรบกัย ๗ เดือนเป็นทมิง กระ: ทำให้ก่าเสียบถ :
 ให้รบทงให้ผอมเหตงเขาได้นิกนมิได้ กัแลเป็นคมิแม่ชงกัจีนพรอบกัในนมา
 ๗ กัทพิศ: กัอทวมิขบที่นากัขล: ทว ขยที่หมื่อนนากัขบนทงค: ทวการ: ทำ
 ให้ชกเสียบก⁺ มิบอริวว ๕๖ ทวจันกัยนิก⁺ จัน ๖ ทงโกม จันที่กักรเวจันคณทง

๑๐๕
 ๑๐๕

๓๗ ใน ขึ้นโล่อ่อนอมพ ๓๗ ที่เขต ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ขึ้นหัวมังกร: ทำโตกรอนโตปัดหัว เมื่อ: ร่มดังไปยมนการ: ทำโตงทองกรนโคยสาม
ได้อินทิมสมทวงถั่วขึ้นขุกับถั่วขลิบขึ้นหัวซึ่งขึ้นหัวคอกกล: หัว ขึ้นหัวครัดน
ทวนกิ่งกรมทวงทวอกแคะคนใดทักก็เคอร์ถ่มจากับน้ำเกลือบ่ออิวารถ่มมาขึ้นท่าเก:
ชาติบหัวมีบ่ออิวานทลึบหัว ขึ้นเทรกกแม่ทวงทวอกนีน มีนังกร: ทำโตงโต
ภากโตกร: ทายพักแพรครักภักทานใหญ่กรททางทวอกกักแถมกรน ใหญ่กรแม่
ทวงทวอก ๔๔ หัวมีบ่ออิวานขุหัวเมื่อใด ๕๕ เคอร์นังมีแม่ทวงขุหัวขุกับถั่วขลิบ

แคว้นกอลยกลงไปชยพวิภังชวาก็มี บอริวาร ๑๐ ห้วนนเปจันเนพา:นาภีเท^ณ ๑๐
 ๑๑ ^{คือน}แม่ชงขึ้นลิ้นพิ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
 ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐
 ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐
 ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐
 ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ไมอาทวเกกณนเทค ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
 ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐
 ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐
 ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐
 ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

คุณยศ

เขมรกันชน ภาเทพดา: เมกขอยกท่านให้พิรุจก ครนออกหากเอนได้สามกือนจึงมี
แม่ทวงยื่นแพศาน ๓ พว ^{นี้} หิวซีในนิภาสามหัวก้อยลงไปเอกาน ๆ หิวยื่นอก ๓ หัวครในได้ ๘
เดือนจึงมีแม่ทวงยื่นเนภาคนสามหัวนี้ทั้งเดือนถึงมาขึ้นก็มีปวิธานทวงมีย ๘๐ หัวนักรักษนิภา
ถ้าหากถึงสองพันห้าหัวแล้วทั้งสองขึ้นโคม/เอกาดวงหลังบางที่กล่าวแซมทั้งสองทางครนขึ้นพยอม
กันทั้งมีแม่ทวงยื่นเทพดาหมักเคลื่อนเลื่อนลงมาก่อนแต่ของเทกกลุ่มปลา ๆ ก็คือโคเจบ
ค่นอิมต่อก็โอบฝักพิงขึ้นมอบต่อไต่ป้อยเน้าค่นไปทางควากองหน ครนโคแปดเคื่อน

หนักกับแหล่งเองจึงกลบเคาไปโดยของไหลของไหลภาทไทร: ทายหนักนั้นมิได้จึงมีขอรวิธา
จึงมีแม่ทวง ๕ หัวบังจักร: ทำไทรเขบทวิศร์: ภาทญญ ^{ควไว้ได้ชมนู ๑ กับสามเคื่อนนี้}
มีทวงที่ลาคอ ภา: ทำให้ทวารอน ^{ควไว้โดยไปขึ้นในทวารอก: ๑ กับ ๑๐๐ หัว} ภาท: วนภยจนเทยกนพคอบคตภย ควรคตภยแล้วจึง
ให้ภา: ทายน้าให้เชื่อมให้พ่วงกันเข็กกันนมมิได้ให้เขียนกแต่ให้ภา: ทายน้าเป็นกั้ง ภาเทพ
จะ: แก่พทให้ทักก่าเชิดชงซึ่งมีเกิดแก่กมามน ^{ควไว้ช่วย ๑ กับ ๑} เดือนเมษพใน
อก ๕ ทามน ^๑ จึงเชิดภา: เข่นได้เมได้แก่เมทวน้ำซึ่งให้เมพพระ: ตัก ^๑ ซึ่งจับที่หัวเมนั้นให้เชิดบาท

ครั้นเมื่อรู้แก่นมมกร: ทำไต่หาก ^{มูก} ในตบไปปอดได้พงกร: ฝักกินอาหารแลเช่นมณฑป
 จึงปลงทกตทั้งสี่แลทงอินนิชันกร: ทำตบถกมกร: ทำไต่เจบ: ปะการตง ๆ ภาแลแปรครุใหญ่
 ก็นิตายเคยเมือจะ: ภาลทงยพันทวไรพิร์มฤทที่นิกัลล่อกันนเกล จึงสำเคงออกเป้นหลาย
 กร: มักรอบที่นิกัลล่อทงนอกเขียบวคังไขเมกั จึงสำเคงออกที่ค่อนนเคงคังหญักร: ทำไต่ค่อนน
 บอมทงทงอกนึ่มนกร: ทำเป้นคังมีเดว ทุมไต่แปรคพิร์มฤทไทรแม่มนเคกแลวจึงรักษ
 เทย ^๙ ๙ วัน ^{๙๙} ๙ คังนิ ^{๙๙๙} ๙ วัน ^{๙๙๙๙} ๙ เรียกลาทงไขเมืออยู่ในครันนกรณนมิษกร:

ทำไต่ทงของทวนภาแลมิกกร: เมานัน มีนกร: ทำไต่คร: พังคร: ทวโยไต่เจบนิมปากนนิเปือย
 เป้นพัวพิงชันนามนกร: ทำไต่คังมกักกัลล่อคเจบเนือเมือคัวเป้นกั้งไต่ทงกชัมบกกักไต่มี
 กั้งครันถึงกั้งนฤ: คลอคคังแมททงไขเมือ ^{๙๙} ทวก้อออกทกทงมกรเคิลล่อคังนังสั
 แคนออกนิวปากกั้ง จึงสำเคงออกมานนหัดคองยัพนส: ค้องนไฟส: ค้องนไฟส: หอ
 คึงปตายนกัศานครันโคทักขอบทวนนเท็ดองขอคันนหมแคนออกมา ครันโคลล่อคังนค้อง
 ทนหลายคังปตากร: ติง ทงอ้นนิมิเมือมีเป้นไรเดยแปคร: เจบไปภวสัร: ภางคัวภล

ทองมีหยด แม่ชงที่อยู่กระนั้นลงมากับที่กาดลงสนหัดเป็นหาหิว แม่มีนลงมากับเก็กเต
ซึ่งตัวช้อยกทั้งคนนั้นก็เห็นเอง คราวที่ ๗ เกอนแม่ชงที่ที่กาดการะมอมนลงมาหา ๑
จันท์กาดลงหลังเป็น ๒ หัวด้วยกัน คราวที่จายมีแม่ชงที่จ้อยู่การะมอมนลงมาหา ๑
มากับที่สนหัดอีกเดาเป็น ๓ หัวด้วยกัน คราวที่จายมีแม่ชงที่จ้อยู่การะมอมนลงมาขึ้นที่กาดลง
หลังเป็น ๗ หัวด้วยกัน ซึ่งตัวแดงที่ลงที่สนหัดเดาก็ เป็นใจเภาที่ก็เป็นนล้นเจ้ากัก
ตก ^{สก} _{เดียด}] เป็นหนอง ถ้าแดงทำพอกนี้เป็นแม่กวมกมมีไม้ ถ้าแดงเป็นทั้งนี้ยากฝึกให้รัก

เมื่อ: จันในหมัก แลวเดอลดลงมากับที่หวเท่น่าหว ๑ มีบิราว ๑ หัว แม่มีนอยไปไม่ได้เก็ก
หนึ่งมีบิราวจันด้วยกัน ๑ หัว แม่ชงจันได้สองนูน มีบิราวจันด้วยกัน ๑ หัว แม่ชงจันที่คบหัว
ซึ่งมีบิราวหัวหนึ่ง แม่ชงจันกระเภา: ^{ใน} เภา: เภาหัวหนึ่ง มีบิราว ๑ หัว แม่ชงจันคกหัวหนึ่ง
ที่คกหัวหนึ่ง มีบิราวชงด: ดิบหัว แม่ชงอึ่งสังเภาแม่คกมาทยแม่กวมกวมทั้งหลาย แม่ชง
ที่คกคณน มีบิราวชงด: ๑ หัวนูน ซึ่งกระทำให้เจ็บคาง ๗ เมื่อภาเร็กมีเก็ก ๑ เกอนกัก
ชวยหนึ่งกับ ๑ เกอนกัก ๑ โค ๑ ขวบก็คี่ แม่ชงจันมาท ๒ นุ่น มีนกระทำให้คกพองอยู่หน้า :

ประมาณ ๑๕ เกือนก็ถึง ทั้งยังเป็นอุปการะที่แท้ทุกทีก็ ขาดเบรณะยเอื้อไม่เฝ่ลัดต่อกันจึงเข้าถึง
ทุกกำลังหัดทุกทั้ง ๒ ทั้ง ก็ตามไปประระจบกันอยู่ ๑๕ หัว ๑๕ แดเด็เดือน ๑ จึงเข้าไปในศกทำ ครมกับ
ไปให้เจบชัคแล้วเดือนตามเตไปก็เขลดกกาไทยคนนแดง ภาและแพรภา:รักษาทางรักษา
ไตรวงจิงอยู่ จ:ภระทำให้ศกขอดทั้งสองคนมีบชิวานยที่ลัคือหาหัวไทยบต่อไทยเปื่อย
โตภกคัมมุเปตย ๑ ภา:ทำให้ล่งของคังช้าเวลาไมรบยคกรันขึ้นหนักแลลันหลังไทยล้นออก
พนมมกร:ทำให้พอมแห่งเจบหลังเจบของไทยเสบรอนหนักหนา แดวขึ้นหัวเวลาไทย

เยยวณัชชาภามาแลแพรคกรจิงไทยพิ้ง:ภาคไทยพิ้งก็เทศ ฐฎาเบเนนภามาทั้ง ๗ วันเท่านี้
๑ ฐฎากริยะ ๑ ทั้งวันชาติศย มนกร:ทำให้พิ้งจิงนิมศกทั้ง ๒ ทั้งก็ก็ พมจิงเป็นแผ่นเดียว
แลแณก็คิมกร:ทำให้ล่งทั้งอง แลพิ้งจิงมาทั้งคังก็ การทมาจกแกมีได้โดยคมาเบญญ
ของผูน ภา:ไทยเอาชหารสีแกเอาไปยกักเมงควม ๑ เป็ลอกมกมน ๑ ฝง ๑ ฐฎาเบน
กภข ๑ เป็ลอกประโดง ๑ ภา:การกร:ภทญ ๑ ซึ่งเอาเทกคัมคัมกันทขเบแล ๑ สัทธิกริยะ:ภ
เคกเกกโควณ ๑ ก็คังนัง ๑ ปมิงก็ถือแลเทมเสนที่ปดัยนิวจินมาแกงคังแสงชคไฟก็

ทาศื่อทางแดงถึง ๓ ๑ มาแล้วหนักก็กลายเป็นลมอหิวาต์แกมไปโดยเฉย. เพาะมี
 ลมจวบเอาหัวขบแดงเนื้อเป็นหนองหนมรอกอนแผล ๓ ถ้าเห็นอันนี้ประจักษ์แก่คนแลวการ
 ๒ ๓ เป็นเพื่อส:เผลาแดง ๓ ถ้าแดงเขียวประจักษ์ถึงผิดเบญจทางก็เป็นเพื่อลมแดง ๓ ถ้าแดงนกร:ทำเท
 ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ถ้าแดงบกลางวนหนักเป็นเพื่อโลหิตแดง ๓ ถ้าแดงหนักเป็นเม็ดน้ำเป็นเพื่อลมแดง ๓ ถ้าแดง
 ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑๑๒

คางผัดขึ้นฝ่ามือแดงมีนมกร:ทำไ้หลังของแดง ๒ ทงวัน ๑ มีน^{ที่}ทำไ้ทคัมภคักได้อด
แดงมเออดกเงิน ๑ กอดเงิน ๑ สดัดคตฤ ๑ เกษรบัวขิม ๑ ผ่าประ:ถาน
ทอง ๑ คิงเท็ลอม ๑ บัดควยน้ำทล:ลายสฤกัททายแดง ๒ ๒ ซ่งอิน ๑ มนกร:ทำไ้หลังของ
เปมทวปลาไทเปส:ทลคไทเอธากซื่อหางภย ๑ เบ็ดอกประ:ดัง ๑ สดัดคไทย ๑ ก:เท็ยม ๑
ผ่าประ:สารทอย ๑ เบ็ดอกมกมัน ๑ ดกเปนยะ:กนึ ๑ บัดควยน้ำจันฉัพภคควยจันกนทายแดง

๑ ททางน ๑ มนนิมิตถนสงกนสงสาสนนนเสษ เปนนของคิงไซเมาทนไมเเสททางนัษย ๑ เอดก

มะหวอดก ๑ เอดัดไ้ ๑ คอกายชเมก ๑ คิงเซ็ลอม ๑ ผ่ามะหวา ๑ นั้คันททาย ๑ นั้คังรง ๑ จังค
สีกนค้วยกนบั้คกัเมทกนั้ค:หวาหน้าชยแคงก็ไ้ กันทายแดง ๒ ทงวัน ๑ มนเเท่กแคงไ้
ดังเบ็ดอกไ้คันเขนท่านไ้เอครัง ๑ ซ่านนี้ ๑ ซ่อมเทก ๑ ดูกเปนยะ:กนึ ๑ จันฉิม:มิต ๑ กหง ๑ ไ้กร:
เพท:แดง ๑ ไ้ส:เส็ยคัเน็ยค ๑ ผ่าคานุชย ๑ ผ่ามะหวา ๑ บัดคัเมทล:ลายนั้ค:เท็ยมนั้ค:เท็
กัคิเบด ๒ ทงอินทิงไ้คัมภคทวคังผ่ายกฤทานไ้เออดกมะ:คัม ๑ จันแดง ๑ เบ็ดอกมก
มัน ๑ ดูกาเบนยะ:กนึ ๑ ซิมทองทูปค ๑ บัดคัเมทล:ลายหน้าจอนิมททายแดง ๒ ๒ ซ่งอิน

จันทน์แดงกระโสมก ทำให้ขาวมีนกร:ทำให้ขาวแสงทองขึ้นทางไหล่
 งามแดง ๑ เมรุวิสุ ๑ งามกับแอม ๑ งามรอมทอง ๑ ลูกษรธฤติกรีก ๑ บัดพ่วงนางนกร:สายแขนง
 สุกกินทชยแปล ๒๑ ซึ่งถวายมีนกร:ทำให้ดังของมีเข้าขยที่ผอมนกร:ทำให้^{น:}ที่ตชยน้ำใส:บค
 รอมส: บคเขนทพรไทเขา ไบเม: กัส^{นิง}เกวอ ๑ น: มีค^{นิง}เชียง ๑ น: อเมเทค ๑ คอกบุนนาก ๑ เกษรนาชาว ๑
 บัดทำแขนงเทกรสุกกินถาเดิมมีพีงเอที่มเส^นนเทกรกที่นอยกินทชยแปล ๒ ซึ่งนำคางคังขึ้นคอก
 เปลือกมนกร:ทำให้คินศร^นไทค้อ^นแขนงให้กร:ทชยน้ำเขาเปลือยกเปลือมไฟ ๑ ไบกร:เพธาแดง ๑ กน

พวงค้อ ๑ ภางซุมเทคไท ๑ พีมเส^น ๑ บคทำแขนงไวช^นทุกรกสรุกินทชยสมมากแดง ๒๓๐ ๒๒๐ ๒๓๐
 ส: นำมันทกรไทเขาขมิพอย ๑ ไบโคกข้อมม ๑ ทำทานมชยกไทถกหัวมันทกรให้เขาเปลือยกพิกน
 คม ๓ เขาหนึ่งกินทชยสมมากแดง ๒ ภาแดงกรกร:ทชยน้ำเขากร^นส: สอค ๑ ก็คัมกินทชยสมมากแดง
 ๒๓๐ ๒๔๐ ๒๕๐ ๒๖๐ ๒๗๐ ๒๘๐ ๒๙๐ ๓๐๐ ๓๑๐ ๓๒๐ ๓๓๐ ๓๔๐ ๓๕๐ ๓๖๐ ๓๗๐ ๓๘๐ ๓๙๐ ๔๐๐
 ๔๑๐ ๔๒๐ ๔๓๐ ๔๔๐ ๔๕๐ ๔๖๐ ๔๗๐ ๔๘๐ ๔๙๐ ๕๐๐ ๕๑๐ ๕๒๐ ๕๓๐ ๕๔๐ ๕๕๐ ๕๖๐ ๕๗๐ ๕๘๐ ๕๙๐ ๖๐๐
 ๖๑๐ ๖๒๐ ๖๓๐ ๖๔๐ ๖๕๐ ๖๖๐ ๖๗๐ ๖๘๐ ๖๙๐ ๗๐๐ ๗๑๐ ๗๒๐ ๗๓๐ ๗๔๐ ๗๕๐ ๗๖๐ ๗๗๐ ๗๘๐ ๗๙๐ ๘๐๐
 ๘๑๐ ๘๒๐ ๘๓๐ ๘๔๐ ๘๕๐ ๘๖๐ ๘๗๐ ๘๘๐ ๘๙๐ ๙๐๐ ๙๑๐ ๙๒๐ ๙๓๐ ๙๔๐ ๙๕๐ ๙๖๐ ๙๗๐ ๙๘๐ ๙๙๐ ๑๐๐๐
 ทำแขนงเทกรน้กักรุกินทชยแปล ๒: ๒๒๐ ๒๓๐ ๒๔๐ ๒๕๐ ๒๖๐ ๒๗๐ ๒๘๐ ๒๙๐ ๓๐๐ ๓๑๐ ๓๒๐ ๓๓๐ ๓๔๐ ๓๕๐ ๓๖๐ ๓๗๐ ๓๘๐ ๓๙๐ ๔๐๐ ๔๑๐ ๔๒๐ ๔๓๐ ๔๔๐ ๔๕๐ ๔๖๐ ๔๗๐ ๔๘๐ ๔๙๐ ๕๐๐ ๕๑๐ ๕๒๐ ๕๓๐ ๕๔๐ ๕๕๐ ๕๖๐ ๕๗๐ ๕๘๐ ๕๙๐ ๖๐๐ ๖๑๐ ๖๒๐ ๖๓๐ ๖๔๐ ๖๕๐ ๖๖๐ ๖๗๐ ๖๘๐ ๖๙๐ ๗๐๐ ๗๑๐ ๗๒๐ ๗๓๐ ๗๔๐ ๗๕๐ ๗๖๐ ๗๗๐ ๗๘๐ ๗๙๐ ๘๐๐ ๘๑๐ ๘๒๐ ๘๓๐ ๘๔๐ ๘๕๐ ๘๖๐ ๘๗๐ ๘๘๐ ๘๙๐ ๙๐๐ ๙๑๐ ๙๒๐ ๙๓๐ ๙๔๐ ๙๕๐ ๙๖๐ ๙๗๐ ๙๘๐ ๙๙๐ ๑๐๐๐

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ครั้นเสร็จรับทูลเกล้าฯ ถวายเกล้าฯ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทฯ ไปมาฯ ไปส.เข.๑ ไปณ
เขตต์.๑ ไปรับ.๑ ไปสนธิ.๑ ทั่วไท.๑ เป็ยณเสียมเป็ยแม่มกยภักดิ์มาทว.๑ ฝั่งกล
เผอิพิไทม.๑ สักพัน.๑ บัดท่าแห่งหน้ำดินแดน.๑ ทายแล.๑ ยา:สารนันท์ทว.๑ ฝั่งปง
เขาไปโคกค้:ออม.๑ ไปพทก.๑ ชมิพอย.๑ ไปบประคักคกวย.๑ คัมชยภ:มอมเส.๑
แล.๑ โอมนารณิซอกักแห่งแก้วเจ็ดกษณกษณ:กอบเอาไปภ:เพราแดง.๑ ไปบ่อแม่.๑
ขอลปลงไญ.๑ เต็ดด้วย.๑ เทห้ซัว.๑ กัเทียม.๑ บัดท่าแห่งแทมตุ๊กกันทว.๑ ฝั่ง.๑

ยาปร:ท่าของแม่ผอยวนิ:ณ:ทว.ไท.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑
ทลายบัดท่าแห่ง:ลายนัน.๑ โยมาทของเขาเทศันมิ.๑ ทว.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑
กมบก.๑ คองตั้ง.๑ เป็ดอก:รม.๑ ยของไฟ.๑ ไปส:วช.๑ บัดท่าแห่งลยน้ำในสี่ททของทวยแล.๑
อชพานิณคยซำบของชมิทว.ไท.๑ ไปแมงลัก.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑
ฝั่ง.๑ ชมิพอย.๑ บัดท่ากสักกันแล.๑ ยา:แห่งแกชเทศาของแม่น้ำเม่นกัทน.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑
ไปภ:เพราแดง.๑ ชมิพอย.๑ ขอบ:ผางหังซอง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑ ฝั่ง.๑

๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

คอกไม้ทั้งกันทงนิโลมมิ่งแก้ไขทั้งปวงท้ายแล ฯ ๑ กากาค: หารินึ่งทงนิโลมมิ่งท้ายแล ๑ ส่วนของ ๓-
 เขาก็บอเอาไฟ ๑ ขี้แมลงสาบเอาไฟ ๑ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ใตชานมแดง ๑ ผ้าประตางทอง ๑ ใบคัพพใหม่ ๑ ทองคำเปลว ๑ แผนบักท่มงลลยเข้าขมิพคัศ
 กอมแดงแบกรกหน้าปัดอกทากสังทากทายแดง ๑ ซานหนึ่งเบนยักกลาก ทักมให้เขาเจียวเดี่ยว
 สีขาวจระเข้ ๑ เขียวหม ๑ เตียวแรก ๑ ก้าง ๑ เขากวาง ๑ ข้างนิเอดสิงด ๑ ลูกขนิ
 ๑ กอกขนิ ๑ กระวาน ๑ กานพล ๑ ข้างนิเอดสิงด:โถ ๑ ขันหอม ๑ ดอกโค้วแก้ว
 ใบคันทสอ ๑ ใบกร:เทพาแดง ๑ ยาสองสังนิเอดค่นำปนกร:สายบักเบนทงแบกรกตั้งเหลือง
 เนื้อ:กาดคผลแดง ๑ ๕ ม่นบัก ๕ กร:อ่มผ่นเป็นลมไฟไม่นำพิศแสงพิศสี่คอกอหมยแดง:

เกมมเทพยพิศคณภยพิศกร:คป็นญอหมิ:แดงกว่าพันทงแดงแดงทงลุ่มทงขโมยแดง:
 ลุ่มของแดง:กร:ทักักขนิทักักหมักทงขมิว~~ขมิว~~ขมิวค่นค่อค:มอยปากคักกร:พันทวยค่นค่อค:ม:ค
 อ่มม:สีทัก:ทาก: ๕ ค่ไกร:พันทงคายนมกาด ๖ ๑ อชานมหนึ่งกวดทงทงนิตเขา
 ใบกร:เทพาแดง ๑ ใบระงพิศ ๑ ใบคักกราก ๑ ใบคักเกิด ๑ ใบค:พิชชอย ๑ ย่าไป ๑ ใบม:
 คม ๑ ขนิมพิศ ๑ ขมิวเหย ๑ พิก ๑ ขมิ ๑ กปีด ๑ กา ๑ ขันทงสง ๑ กอจกั ๑ ง ๑ ยัก ๑
 กะสี ๑ โปด ๑ ก่าข ๑ ค่นแก ๑ กากซาด ๑ ยักทงคี่เขาค:เหมือมกค่นทักแห่งไว้ เขาค้วเขียว

คุน

ละ: ลายควยหม้อม: หมวกก็ได้ แกรกล สรักก็ได้ กิหนักากากากากากได้ ยืนปกได้ ในค้อแต่เลถานที่
ให้ สิ้นทั้งสองค่างแกมทั้งสองแสดทวงกาดคำแดงขาวเหลืองดำ ๑:-- ยี่ห้าหนหนึ่ง ทนให้
เขาไปกร: เพราแดงไปสรวก ๑ ไปค่นที่สี ๑ ใบมะตูม ๑ พิก ๑ หีบ ๑ หีบ ๑ หีบ ๑ หีบ ๑
ขมิ้นอ้อยป้อระ: เพี ๑ หัวทองคิง ๑ คัก ๑ กะ: ชาย ๑ ไซด ๑ ใบดวดคอกใส่ยศนิส ๑ ทั้งเห็นอ้อม ๑
ใบ: เมง ๑ ยี่ห้าทั้งนี้ เขาเท่ากัน บัพททำไปงไว เท่าเมคถวิเขยวด: ลายหม้อม: หลากกาทรงที่เล ๑:
ชื่อเข้ายี่ห้าหนอ้อตามแต่: ไซได้ก ๑:-- ยี่ห้าหนนี้ แก่กันแทนไซเฮ รากดำโพงกานส: หลง ๑ ตุ๊กบร:

กัศิกาย ๑ จันทงสอง ๑ ปากคองบ่น ๑ กร: คกงเห็นอ้อม ๑ กร: คกแคว ๑ ว่านกีบแคว ๑ ยี่ห้า
นี้ เขาเท่ากัน บัพททำไปงไว ๑ หัวคอกไม้ก็ได้ ทำทาวเข้านี้ โดมก็ได้ ทำนทำมกานทั้งปวงให้มี ให้
ผูกได้เคยแกล็ดกร: ค้างคองแขงค้ำกักหม้อมให้มีได้ ๑ ฝ่นควยหม้อม: หมวกแต่ค้ำ
คางแดงค้อกรนัทอกมาโคแดงกันบางนุ โดมบงแก้ไขทั้งปวงให้ ๑ หมือคานททรงทั้งปวง กักชายแล
ภาค: หารหนึ่ง ทานให้เอาคักปัด ๑ ซึ่ง ๑ ดกขีคัก ๑ ค่อม ๑ เขหนึ่ง เป็นผยเบมุดกอนแม่ก้นลกกักน
แล ๑ ยี่ห้าททรงทโรเตอ ใบมะ: คัม ๑ ใบกร: เพร ๑ ใบส: ภาฏ ๑ ใบคองแค ๑ ใบส: ลอดคเทกน ๑

กำลังแยกแยะแผนนแต่ละ ^๒ ป ^๓ ให้ ^๔ พันทวม:นุษ:๑๒
 ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
 ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ศูนย์ข้อมูลดิจิทัล

ศูนย์เพชรบุรี

คุณยช้อ

เขาเดิมจากเขาสุภานุรักษ์... โดยญาติได้กินมากแล้ว... ใบภขพิภ... ปัต... ดะ...
๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

เขาเขียวขี้ทอง... ทาแกโคศรัทธาทก... ส:โครทอม... สักขทำแทงไวภณ... กม:ถนผแดง... ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ท่องการกลดบของ ๒ กำมถนเลื่อง ๑ รมีพอยเคือช ๑ เทียนศกตกร:แต่ห ๒ รมเสหน ๒
 ของคำแปลตามแผ่นบคควยน้ำมีพอยกันควยสภกโก . น้ำ:พวักคยแกทวงทัวเอกค
 นิกแล ๗ ยาคงนอยเฮดกจน ๑ เมรุภษี ๑ ทฬัง ๑ ลุกภษี ๑ สอกลบระ:คำคคควย ๑ เฮคค
 เลือม ๑ แทรกฉีนอยหนึ่งเฮาเปลือกมปากสังค้ำได้บัพทังแกตงสุภักนแกตารทวงทงทลาย
 แล ๗ ๑ ๗ ยาคงนอยเฮาจนทง~~ส~~สอง ๑ ส่น ๑ ศี ๑ สึงกรัน ๑ เมรุภษี ๑ วนกัษเรน ๑
 ททวนอมทง ๑ รัสสันแล ๑ ไบระ:ยบ ๑ ไบ่งทง ๑ ลุกจน ๑ คอจจน ๑ ยทงนิเฮาทกน

บัพทังแกทงโถการ:ทล่งปรงยาคำล่งสองกลักยานชื่อแม่แล ๗ ยาคงใหญ่ทานโตเฮาทกนกับ
 แล ๑ ๗ นรอนทง ๑ เมรุภษี ๑ สึงกร:รม ๑ ยาคำ ๑ ภาคานขิมย ๑ ปตาทงสอง ๑ ภาคค
 ลักนทก ๑ ภาคค~~ม~~ทง ๑ เนียงพททงแ ๑ ภาคคเค ๑ ภาคคภู ๑ ภาคคยครอ ๑ โกค
 สึงโกลขแม่ ๑ พงปต ๑ โกลการม:ทท ๑ คึงเขลือม ๑ ยทงนิเฮาสังค: ๑ น้ำกัษยเทรกตุ
 บัพปมแกจักนแกตารขิมยทงปวงแก:เมกาเลลือองพทคแกโตทกอันแล ๗ ยทง
 นีจือยาคงใหญ่เฮานือมรด ๑ ภาคคแม่ ๑ เขียวจือ ๑ เขียวจือ ๑ เขียวจือ ๑ เขียวจือ ๑ เขียวจือ ๑

คุนยช้อ

บัดทำแผนทรภณภักนิมณฑทของเอกาทแกศวรภักทของเอยประถัมจินคณันนเด ๑ ยาคตัวรับบท
 ทังปวงทรไทยตลกลส:แก ๑ ไบประจุ ๑ แกนสน ๑ ทาไมไผ่ ๑ มะกรค ๑ ชิววกองอม ๑ ไบพทภา ๑
 ไบศั ๑ ชมิหนอง ๑ ยนัซึ่งเทกนทรภสุธาปนกร:สัชยัททำแทงไวเกินแก^นททางทงปวงนเด ๑
 ชนมภาวิเกการข้มยแกชงไฟยครวิสันทงปวงนเด:แกดอมคยกับพิคแกปคแกเทอหกแกเทอด
 ทคทงปวงศคภณไชโคย ๑... นังนเดยาคช่ณณนิทช่งยแกทนไทเอทนงก:เป้นนเด ๑
 ทาปีเพ ๑ ทามป:เด ๑ ชคทอ:คน ๑ น้ประ:สนทอง ๑ ทนงนเรคเด ๑ ยาทงนิเอาสัง:นท

กณนเดไฟไทไมบ่ทคยนำม:หาอเด ๑ ยคท:หญเอททันกับนเรก ๑ ทวณรอมทง ๑ สังก:
 ระนิ ๑ นเร:ภัส ๑ เบญจ:ภณี ๑ จันพิ ๑ ทวยท:ท ๑ เทคทวย ๑ ภกนเภาทอม ๑ น้ประ:สว
 ทง ๑ ทมิภทอม ๑ ทิม:สท ๑ บคท:นเ่งไวเอไคสรพ:ช้ทงปวงเมือกันนเชกถ ๑
 ชณนนิงเอไยตลท ๑ ไบหนท ๑ ไบ:เพธาแก ๑ ทาไมไผ ๑ อช้ไทไป ๑ ไบเดก ๑ จิง
 เทลอม ๑ บคท:นเ่งไวเชกถ ๑ กนแกกสรพทงปวงนแกช้กันนเด ๑ ยคแกกสรพชง
 ทังปวงเขาไบบมก ๑ ไทวทอม ๑ ผกได้ยนิ ๑ ทามนเรก ๑ ทามช้ง ๑ เทกม ๑

คุนยซ์

คุณยชช

เนระภัส ๑ เบญจภนึ ๑ จันแม่ ๑ ซะเอมเทศ ๑ หายตะศ ๑ สักกระณี ๑ ห้านทับ
แม่ ๑ ห้านร้อยทอง ๑ กิ่งเหล็กอม ๑ สักเป็นารสะยกทำเพ่ว ๑ กนเคซ่งทงพง
กนกลเด ๑ จานหนี่งแม่ซ่งทงพง เอเอเกาะบือ ๑ ตกเบบถนิ ๑ สี่เศยตพิ ๒
กันพ ๒ คอกขมก ๑ คอกขมทลง ๑ นั้ปะระสานทอง ๑ กะเทียบ ๑ ยักงนีเฮถม
ภากยกทำแม่โว ๑ นกัยนั้กันพ ๒ กนทยเด ๑ ขนหนี่งแม่สรพซ่งทงพง
เฮแป้ลือกเอาก ๑ จันทา ๑ แป้ลือกไซ่แม่ ๑ พิมเด่น ๑ ภาระบุรี ๑ บดลังถัก ๑ ทระ

คานกัตขของ ๑ สักเอ ๑ ซักที่เขียน ๑ กมมะธขเดง ๑๑ นั้ปะระสานทอง ๑๑ :
นคก้วยนั้กัหมักแม่เงใจเมื่อจกนแม่ภากแม่เอเมื่อจาแม่ภากถักเด ๑ ๑ พกรนั้
แม่โคสรักซ่งทงพงนเดเอแม่ผญ ๑ แม่คัง ๑ ไม่แม่ ๑ ไม่แม่เค ๑ ไม่แม่เค ๑ ไม่แม่ ๑
ไบส่สี ๑ ขมิ้นออข ๑ พักไท ๑ พัก ๑ แม่ยจัน ๑ เปย ๑ มังขมทขทถาก ๑ รงนั้กลา ๑
ลัถนึ ๑ ยักงนีเฮเทกนนิโลมคยนั้ผนทให้ถัวควิศระภากนแม่ทถงล:องพพก
แม่กถักพิคสีถักที่จะโคปะ:เด็คเด: ๑๑๑๑ ยักขมรนั้กนครอบคนทถงทงพงเอเทียบนค

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

โหลเอกภพวิญญู ๑ ลูกแก้ว ๑ หวีแห้ว ๑ กระบี่ ๑ หวีวชิร ๑ ส:ขม ๑ ภาชนะอันต่าง
 ๑ กฤษณา ๑ ขอนคอก ๑ ขนชะมด ๑ ชะเอมเทศ ๑ อบเชย ๑ โกลกหัวบัว ๑ เปราะหอม
 ๑ แผลงหอม ๑ คอกบุญนาค ๑ โกลกเชียง ๑ เกษบัวทอง ๑ เกษบัวชม ๑ เกษหง
 กัด:ผู้ ๑ คอกภิกขุ ๑ คอกสาริณี ๑ เกษสัศตะบุตร ๑ กฤษณา ๑ ขำพน ๑ ชะมด
 เรียง ๑ ริมเด่น ๑ ขำพนมีอาเสมอภาย น้คอกไม่เป็นส่ายบกำเพ้ว เมื่อจะกินน้
 คอกเมื่อกี้ น้คอกน้ชบักเเด ๑-๒ ขนน้กเเดซังจืด ๑ เเดเดเสอ:อกเสลทง ๑ พ่นเ

เฮทริมลา ๑ ภากระพใหม่ ๑ ผักหวาน ๑ ภากรม:กัถเื่อ ๑ เฮท่กันบคกำเพ้วโดย
 น้คัง ๑ ทบงกีนบงททยเเด ๑ ขำแกซงแกลือก เฮท่คอก ๑ ลูกน้หม:มวงคน ๑ บคกำ
 เพ้ว ๑ น้คังน้บกระสยทลันกเ็กนก็ค้ททยเเด ๑ ขำคัมแกซงชค:โมย เฮท่กเ
 ๑ ๑ คิปตี ๑ ลกมคุดอน ๑ ภาคานหมอน ๑ ภาคานคัม ๑ ภาคาคะโหมก ๑ ขนค
 ๑ ๒ ภาจคายนเพ็ง ๑ คัมคัมเฮนึ่งกีนททยเเด ๑ ขำขานน้คังน้กีนบงทงเื่องทม
 เหาเป็ดอกม:เกดือ ๑ เป็ดอกไข่เฒ ๑ เป็ดอกสะแก ๑ ภาคานหมอน ๑ ภาคาคั ๑ ภาคคย

คุณยข้อ

เหนียว ๑ รากเคลือบม่วง ๑ ภาวะเหงาหงาย ๑ ใพลด ๑ ามิน้อย ๑ ม:กรุก ๑ ฝักส้มป่อย ๑
 ตำบักแกงจืดจีนแลตัส ผอมแห้งศอกทุกดอกแก้อีกก็เด ๑ ยากมีแกงจืดจีนแลตัส
 ทั้งผอมแห้งศอก ๑ ^{สีก}เขาเปลือกสน ๑ เปลือกพริก ๑ เปลือกแกงทวย ๑ เปลือกกล้วย
 ที่ม ๑ วมิน้อย ๑ รากส:รก ๑ คัมซัมเขานึ่งไดกันทวยมากแล ๗๑ ๗ ยาคัมแกงทวย ๑
 เอม:กลัศทา ๑ รากส้มป่อย ๑ เปลือกพริก ๑ แกนขี้เหล็ก ๑ เอาสังฆ:ยาคุมกัณหแก้ก
 มากักกล้วยมากแล ๗๑ ๗ ยาคัมแกงทวย ๑ ยาคัมกล้วย ๑ ยาคัมกล้วย ๑ ม:กรุก

๗ ๑ ส้มป่อย ๑ ฝัก ๑ วมิน้อย ๑ ๗ ภาวะเหงาหงาย ๑ ใพลด ๑ ามิน้อย ๑ ม:กรุก ๑ ฝักส้มป่อย ๑
 ทาก ๑ บ่อ:เพรช ๑ คัมกันทวยมากแล ๗๑ ๗ ยาคัมทวย ๑ ยาคัมกล้วย ๑ ยาคัมกล้วย ๑ ยาคัมกล้วย ๑
 ภาวะเหงา ๑ ทวย ๑ วมิน้อย ๑ ยาคัมส้มป่อย ๑ ยาคัมส้มป่อย ๑ ยาคัมส้มป่อย ๑ ยาคัมส้มป่อย ๑ ยาคัมส้มป่อย ๑
 ส้มป่อย ๑ แกงกล้วย ๑ แกงกล้วย ๑ แกงกล้วย ๑ แกงกล้วย ๑ แกงกล้วย ๑ แกงกล้วย ๑ แกงกล้วย ๑ แกงกล้วย ๑ แกงกล้วย ๑
 มากมาย ๑ ภาวะ:บ่อ:เพรช ๑ ยาคัมกันทวย ๑ ยาคัมกันทวย ๑ ยาคัมกันทวย ๑ ยาคัมกันทวย ๑ ยาคัมกันทวย ๑ ยาคัมกันทวย ๑ ยาคัมกันทวย ๑ ยาคัมกันทวย ๑ ยาคัมกันทวย ๑
 บคักย ๑ ยาคัมกล้วย ๑ ยาคัมกล้วย ๑ ยาคัมกล้วย ๑ ยาคัมกล้วย ๑ ยาคัมกล้วย ๑ ยาคัมกล้วย ๑ ยาคัมกล้วย ๑ ยาคัมกล้วย ๑ ยาคัมกล้วย ๑

คูนยซ์

แห่งเขาสกลกันทยเด ๗ บกั้นแก่พิศคนซ่งบวงเดซ่งคะเมย เขาตุ๊กโหระภา ๑ เขียน
 เขวทนี ๑ ลกมกาท ๑ พริกหอม ๑ ส้มก่ง ๑ สมออีแพก ๑ บัก ๑ พิมเดน ๑ น้ประตาน
 ทง ๑ ตันลัม ๑ กำมณแดง ๑ คิงเหล็กอม ๑ คีตะเจ้ ๑ ย่างเฮดิงดะ ๑ โภคกระทก ๑ ซอมเทค
 ๑ จมิข้อย ๑ เฮดิงดะ ๑ รากเควเคือ ๑๒ บคทำแพ้ว เกซงแพงขึ้นปกนกวยน้ำผึ้งวง
 ภูมิเดนกำหักกิน ถ้าเดซ่งเดดองแซกน่มนาวภซ่งหคซงเจียวแซกน้เกดอ ภาซ่งทาวแซก
 ๑๓ ภาซ่งจันทงทงปากแซกน้เกะซี่ ภาซ่งของแซกน้จัน ภาซ่งมกทกเดอคแซกน้

ปุ่นโต ภาซ่งคมิซังโหวไหญซังคัมสวเฮดิงดะ: ตายกินทวยเด ภาซ่งจันแซกน้ปะอะหอม :
 ภาซ่งซังแซกน้ก้อยทก ภาซ่งทวยน้แซกน้ข้วหลวง ภาซ่งน้ผึ้งวง ภาซ่งจิกแซกน้โหวไม่พิม
 เสนกัหัก ภาซ่งควอณน้คอกไม้พิกน้ทงซ: โดยไปทวยมกเดอ ๗ ภาซ่งมกทงซ่งคะเมย
 ทกมกคกเดอค เหมนน้เกะเหมนโง ภาซ่งให้เอากัปดี ๑๓ จิง ๑๒ ผักเปกแดง ๑๒
 รากเควเคือ ๑๒ สมอเทก ๑๒ สมออีแพก ๑๒ พริกไท ๑๒ เขวทญเผือกเผเอเขาเข่าบง
 ทลาย เฮดิงดะเหล็กอมแซกน้ปะอะ: ตาย บคป่นแพ้วไว้ถักทกหนองแซกน้ม้: นวากัน :

๑๓๗

บัว ๑ ชะรอยมเทศ ๑ ไพล ๑ ซ่าตมแกง ๑ งามน้อย ๑ ยัก ๑ หัวไคร้หอม ๑ ใบกะเพรา
แพง ๑ สานต์ ๑ บำเพ็ญบักทำเหมไว้ฝนด้วยดักกินหลายมากแล้ว ๑ งามน้อย ๑ หัว
โอดสไปทันให้เอาสาคิม ๑ กิ่งประติวทา ๑ เกตุอสีนเศรษฐ์ ๑ งามน้อย ๑ พริกไทย ๑ รัง
๑๒ กะเทย ๑๒ เอาผัมนะมอเป็นนาระสาย บดทำเหมไว้กินกับผัมนะนรเป็นนาระสายบดทำ
เหมไว้กินกับผัมนะมอแกด่มไม้โตคิมงอคิมส้นมีตึงอเคตส:เลดคิงชันชุกปากเป็ย
คาแหกใบปดหมวมของแมนหมอกใบปดคัมกักทของคาแมนตร:แตรกนักร:สาย

เอาตามปรกหมวมที่คัมกเด ๗ ๑ ๗ ยักเกตุคนชงเดก ๗ เป็นยบทาเอาคอกสคต:บค ๑
ชมน้อย ๑ หัวอชชันตภาค ๑ เอาเท่ากษบคทำเหมไว้ เชกนัคอกโกไม่ทบคคทาเค็ก
๗ พายมมากแล้ว ๗ งามน้อยเอะเชื่อมพเนให้เอาชมนเทก ๑ เทียนสคต:บค ๑ คีขล ๑
กะเทย ๑ กะท้อ ๑ ไพล ๑ กะชาย ๑ หอมแกง ๑ คินนง ๑ อากส:พะพิค ๑ งาม:
นอเป็นนาระสายบคเขกชันตภาค ๑ ชนลักริตเอาเทียนคองไทรอนเดดงีบคทำเหมไว้แก่
เชื่อมนัคอกโกไม่เขกชิมเส่นชมค แกกคเอเพงนัมนะนรแกกคเกกค แกกคทงแคก

คุณยข้อ

๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐
 ๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐
 ๑๙๑
 ๑๙๒
 ๑๙๓
 ๑๙๔
 ๑๙๕
 ๑๙๖
 ๑๙๗
 ๑๙๘
 ๑๙๙
 ๒๐๐

คุณยี่จ๊ะ

๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐
 ๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐
 ๑๙๑
 ๑๙๒
 ๑๙๓
 ๑๙๔
 ๑๙๕
 ๑๙๖
 ๑๙๗
 ๑๙๘
 ๑๙๙
 ๒๐๐

บรรณานุกรม

ปรีชา ช. พงศ์ภมร.(๒๕๓๒).ตำรายาแพทย์แผนโบราณ.กรุงเทพฯ : อำนวยการสำนักพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน.(๒๕๕๔). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔. กรุงเทพฯ:

ราชบัณฑิตยสถาน.

ฐานข้อมูลเครื่องยาสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.สมุนไพรไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๒

พฤษภาคม ๒๕๖๔ จาก <http://www.thaicrudedrug.com/main.php?action>.

อรรถวิทย์ รอดเจริญ. (๒๕๖๓). Study notes ภาษาไทยม.ปลาย สไตล์ Cornell. กรุงเทพฯ :

คาร์เพเดียมเมอร์.

เอมอร รัตนเนตร. (๒๕๕๙). FOCUS ADMISSIONS. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : ดาวประกาศิต.